

FUJI ELECTRIC PRZECIWKO KOMISJI

WYROK SĄDU (druga izba)

z dnia 12 lipca 2011 r.*

W sprawie T-132/07

Fuji Electric Co. Ltd, dawniej zwana Fuji Electric Holdings Co. Ltd i wstępująca w prawa Fuji Electric Systems Co. Ltd, z siedzibą w Kawasaki (Japonia), reprezentowana przez P. Chappatte'a oraz P. Waltera, solicitors,

strona skarżąca,

przeciwko

Komisji Europejskiej, reprezentowanej początkowo przez F. Arbaulta, następnie przez X. Lewisa, J. Bourke'a oraz F. Ronkesa Agerbeeka, oraz w końcu przez N. Khana oraz F. Ronkesa Agerbeeka, działających w charakterze pełnomocników, wspieranych przez J. Holmesa, barrister,

strona pozwana,

mającej za przedmiot wnioszek o częściowe stwierdzenie nieważności decyzji Komisji C(2006) 6762 wersja ostateczna z dnia 24 stycznia 2007 r. w sprawie postępowania na podstawie art. 81 traktatu WE i art. 53 porozumienia EOG (sprawa COMP/F/38.899 – Rozdzielnicze z instalacją gazową), a także tytułem ewentualnym obniżenie grzywny nałożonej na Fuji Electric Holdings i Fuji Electric Systems,

* Język postępowania: angielski.

SĄD (druga izba),

w składzie: I. Pelikánová (sprawozdawca), prezes, K. Jürimäe i S. Soldevila Fragoso, sędziowie,

sekretarz: K. Andová, administrator,

uwzględniając procedurę pisemną i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 9 lutego 2010 r.,

wydaje następujący

Wyrok

Okoliczności powstania sporu

- ¹ Okoliczności powstania sporu, które wynikają głównie z ustaleń dokonanych przez Komisję w decyzji Komisji C(2006) 6762 wersja ostateczna z dnia 24 stycznia 2007 r. dotyczącej postępowania na podstawie art. 81 traktatu WE i art. 53 porozumienia EOG (sprawa COMP/F/38.899 – Rozdzielnicze z izolacją gazową) (zwanej dalej „za-skarżoną decyzją”) przedstawiają się w następujący sposób.

1. Rozpatrywany produkt

- 2 Rozdzielnice z izolacją gazową (zwane dalej „RIG”) są wykorzystywane do kontrolowania przepływu energii w sieciach elektroenergetycznych. Jest to ciężki sprzęt elektryczny stosowany jako główny komponent podstacji elektroenergetycznych „pod klucz”.
- 3 Podstacje są pomocniczymi centralami elektrycznymi, które przekształcają prąd elektryczny. Poza transformatorem elementy składowe podstacji stanowią systemy kontroli, przekaźniki, baterie, ładowarki i rozdzielnice. Rolą rozdzielnic jest ochrona transformatora przed przeładowaniem lub izolowanie osłabionego obwodu transformatora.
- 4 Rozdzielnice mogą mieć izolację gazową, izolację powietrzną lub izolację hybrydową, w przypadku gdy łączą one dwie poprzednie techniki. RIG są sprzedawane na całym świecie jako część składowa podstacji elektroenergetycznych „pod klucz” lub jako część zapasowa, którą należy zamontować w takich podstacjach. Ich wartość stanowi w przybliżeniu 30–60% całkowitej ceny stacji.
- 5 Zaskarżona decyzja dotyczy projektów RIG o napięciu wyższym lub równym 72,5 kV (zwanymi dalej „projektami RIG”), co obejmuje RIG jako produkty indywidualne, w tym wszystkie usługi z nimi związane (transport, instalacja, testy, izolacja itp.), oraz podstacje elektroenergetyczne „pod klucz” zawierające RIG, które to podstacje obejmują RIG i inne składniki podstacji, takie jak transformatory i wszystkie usługi z nimi związane (transport, okablowanie, instalacja, izolacja itp.).

2. Przedmiotowe przedsiębiorstwa

- 6 Fuji Electric Holdings Co. Ltd (zwana dalej „FEH”) jest spółką holdingową w grupie Fuji, która kieruje czterema operacyjnymi spółkami zależnymi, w tym Fuji Electric Systems Co. Ltd (zwaną dalej „FES”). Grupa Fuji wytwarza i wprowadza do obrotu szeroką gamę produktów, w tym projekty RIG. Działalność grupy Fuji w dziedzinie RIG prowadzą w szczególności FEH i FES.

- 7 W dniu 1 października 2002 r. grupa Fuji przeniosła działalność w dziedzinie RIG na Japan AE Power Systems Corp. (zwaną dalej „JAEPS”), spółkę wspólną, w której grupa Fuji posiada 30% kapitału, natomiast Hitachi Ltd i Meidensha Corp. posiadają pozostałe części wynoszące odpowiednio 50% i 20%.

3. Postępowanie administracyjne

- 8 W dniu 3 marca 2004 r. spółka ABB Ltd powiadomiła Komisję o istnieniu praktyk antykonkurencyjnych w sektorze projektów RIG i złożyła ustny wniosek o zwolnienie z grzywny zgodnie z obwieszczeniem Komisji z dnia 19 lutego 2002 r. w sprawie zwolnienia z grzywny oraz zmniejszania grzywny w przypadkach karteli (Dz.U. C 45, s. 3, zwanym dalej „obwieszczeniem w sprawie współpracy”).

- 9 Praktyki, o których poinformowała ABB, polegały na koordynowaniu na szczeblu światowym sprzedaży projektów RIG, co obejmowało podział rynków, przydział limitów i utrzymanie odpowiednich udziałów w rynku, przydział projektów RIG producentom wyznaczonym w tym celu i manipulowanie postępowaniami przetargowymi (fałszowanie ofert), aby umowy zostały przydzielone tym producentom, ustalanie

cen w drodze złożonych uzgodnień cenowych dla projektów RIG, które nie zostały przydzielone, rozwiązywanie umów licencyjnych ze spółkami niebędącymi członkami kartelu i wymianę poufnych informacji na temat rynku.

- 10 Ustny wniosek o zwolnienie z grzywiny przedstawiony przez ABB został uzupełniony w szczególności w dniu 7 maja 2004 r. ustnymi uwagami oraz dowodami w postaci dokumentów. W dniu 25 kwietnia 2004 r. Komisja udzieliła ABB warunkowego zwolnienia z grzywien.
- 11 Na podstawie oświadczeń ABB Komisja wszczęła dochodzenie i w dniach 11 i 12 maja 2004 r. przeprowadziła kontrole w pomieszczeniach wielu spółek prowadzących działalność w sektorze RIG.
- 12 Między 14 i 25 maja 2004 r. grupa Areva współpracowała z Komisją i dostarczyła jej zgodnie z komunikatem w sprawie współpracy różne dowody w postaci dokumentów oraz informacje.
- 13 W dniu 30 lipca 2004 r. grupa, w której spółką dominującą była VA Technologie AG (zwana dalej „grupą VA Tech”), podjęła współpracę z Komisją i dostarczyła jej zgodnie z komunikatem w sprawie współpracy różne dowody w postaci dokumentów oraz informacje.
- 14 Od dnia 9 września 2004 r. przedstawiciele grupy Hitach lub JAEPS podjęli również współpracę z Komisją i dostarczyli jej na podstawie komunikatu w sprawie współpracy dowody w postaci dokumentów oraz informacje.

- 15 W dniu 4 października 2004 r. FEH i FES odpowiedziały na żądanie udzielenia informacji wystosowane przez Komisję na podstawie art. 18 rozporządzenia Rady (WE) nr 1/2003 z dnia 16 grudnia 2002 r. w sprawie wprowadzenia w życie reguł konkurencji ustanowionych w art. 81 [WE] i 82 [WE] (Dz.U. L 1, s. 1) (zwana dalej „odpowiedzią z dnia 4 października 2004 r. na żądanie udzielenia informacji”). W tym samym dniu ABB odpowiedziała również na żądanie udzielenia informacji wystosowane przez Komisję.
- 16 W dniu 4 listopada 2004 r. Mitsubishi Electric System Corp. (zwana dalej „Melco”) przedstawiła Komisji wniosek na podstawie komunikatu w sprawie współpracy dotyczący jej „sprawozdania na temat jej udziału w niektórych uzgodnieniach dotyczących rynku [projektów] RIG”.
- 17 W dniu 5 listopada 2004 r. grupa Areva przedstawiła swą odpowiedź na żądanie udzielenia informacji wystosowane przez Komisję.
- 18 W dniu 20 kwietnia 2006 r. Komisja wydała pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, które zostało skierowane nie tylko do FEH i FES, lecz również do ABB, do Alstom, société anonyme, do Areva, société anonyme, do Areva T & D AG, do Areva T & D Holding SA i do Areva T & D SA (zwanymi dalej razem „spółkami grupy Areva”), do Hitachi i do Hitachi Europe Ltd (zwanymi dalej razem „spółkami grupy Hitachi”), do JAEPS, do Melco, do Nuova Magrini Galileo SpA, do Schneider Electric SA (zwanej dalej „Schneider”), do Siemens AG, do Toshiba Corp. oraz do pięciu spółek z grupy VA Tech, w tym do VA Technologie.
- 19 W dniu 30 czerwca 2006 r. FEH i FES skierowały do Komisji w wyznaczonym terminie swoje uwagi w odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów. W załączniku do odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów zamieściły liczne oświadczenia lub dokumenty, które należało przetwarzać z zachowaniem poufności.

Podobnie ABB, Alstom, spółki grupy Areva, spółki grupy Hitachi lub JAEPS, Melco, Schneider, Siemens AG Österreich, Siemens i Toshiba odpowiedziały pisemnie na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów w wyznaczonych terminach.

- 20 Pismem z dnia 12 lipca 2006 r. FEH i FES podjęły współpracę z Komisją i dostarczyły jej na podstawie komunikatu w sprawie współpracy różne dowody w postaci dokumentów oraz informacje.
- 21 W dniu 14 lipca 2006 r. ABB przesłała Komisji „uzupełnienie odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów”.
- 22 W dniach 18 i 19 lipca 2006 r. Komisja przeprowadziła przesłuchanie spółek, do których zostało skierowane pismo w sprawie przedstawienia zarzutów.
- 23 W dniu 25 sierpnia 2006 r. Komisja udostępniła stronom postępowania w celu przedstawienia komentarzy fragmenty jawnej wersji odpowiedzi FEH i FES na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, wniosek FEH i FES z dnia 12 lipca 2006 r. złożony na podstawie komunikatu w sprawie współpracy, uzupełnienie odpowiedzi ABB na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów i uzupełniające dokumenty.
- 24 W dniu 11 września 2006 r. FEH i FES przedłożyły ich uwagi w przedmiocie uzupełnienia odpowiedzi ABB na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów.
- 25 Pismem z dnia 29 września 2006 r. FEH i FES dostarczyły Komisji nowe zeznania jednego z byłych pracowników, pana M.H.

- 26 Pismem z dnia 10 listopada 2006 r. FEH i FES przedstawiły Komisji swoje spostrzeżenia w przedmiocie uwag spółek grupy Hitachi lub JAEPS, skierowanych do Komisji pismem z dnia 29 września 2006 r. na temat zarządzania w JAEPS.
- 27 Pismem z dnia 14 listopada 2006 r. Komisja zwróciła się do FEH i FES z żądaniem przedstawienia dodatkowych uwag na temat kilku dowodów, które przedsiębiorstwa te uznały za mające znaczenie dla decyzji końcowej. FEH i FES udzieliły odpowiedzi na to żądanie w piśmie z dnia 21 listopada 2006 r.

4. Zaskarżona decyzja

- 28 W dniu 24 stycznia 2007 r. Komisja wydała zaskarżoną decyzję, której streszczenie zostało opublikowane w Dzienniku Urzędowym z dnia 10 stycznia 2008 r. (Dz.U. C 5, s. 7). Została ona doręczona FEH i FES w dniu 9 lutego 2007 r.
- 29 Poza FEH i FES zaskarżona decyzja została skierowana do ABB, do Alstom, do spółek grupy Areva, do spółek grupy Hitachi, do JAEPS, do Melco, do Nuova Magrini Galileo, do Schneider, do Siemens, do Siemens AG Österreich, do Siemens Transmission & Distribution Ltd (zwanego dalej „Reyrolle”), do Siemens Transmission & Distribution SA, do Toshiba i do VA Tech Transmission & Distribution GmbH & Co. KEG.
- 30 W motywach 113–123 zaskarżonej decyzji Komisja wskazała, że różne przedsiębiorstwa, które uczestniczyły w kartelu, koordynowały przydział projektów RIG na

szczeblu światowym, z wyjątkiem pewnych rynków, według ustalonych reguł, aby między innymi utrzymać limity odzwierciedlające w znacznym stopniu ich oszacowane historyczne udziały w rynku. Komisja uściśliła, że przydział projektów RIG był dokonywany na podstawie wspólnego limitu „japońskiego” i wspólnego limitu „europejskiego”, które miały być następnie rozdzielane odpowiednio przez japońskich producentów i europejskich producentów pomiędzy nimi. W porozumieniu podpisanym w Wiedniu w dniu 15 kwietnia 1988 r. (zwanym dalej „porozumieniem GQ”) ustalono reguły umożliwiające przydział projektów RIG bądź producentom japońskim, bądź producentom europejskim i zaliczanie ich wartości na poczet odpowiedniego limitu. Ponadto w motywach 124–132 zaskarżonej decyzji Komisja sprecyzowała, że różne przedsiębiorstwa, które uczestniczyły w kartelu, zawarły niepisane porozumienie (zwane dalej „wspólnym uzgodnieniem”), na którego podstawie projekty RIG w Japonii z jednej strony i w krajach będących europejskimi członkami kartelu z drugiej strony, określanych wspólnie jako „kraje macierzyste” projektów RIG, były zastrzeżone odpowiednio dla członków japońskich i członków europejskich karteli. Projekty RIG w „krajach macierzystych” nie były przedmiotem wymiany informacji pomiędzy dwiema grupami i nie były zaliczane na poczet odpowiednich limitów.

31 Porozumienie GQ zawierało również reguły odnoszące się do wymiany między dwiema grupami producentów informacji koniecznych do funkcjonowania kartelu, którą to wymianę zapewniali w szczególności sekretarze wspomnianych grup, do manipulowania odpowiednimi postępowaniami przetargowymi i do ustalania cen dla projektów RIG, które nie mogły zostać przydzielone. Zgodnie z załącznikiem 2 do porozumienia GQ miało ono zastosowanie do całego świata z wyjątkiem Stanów Zjednoczonych, Kanady, Japonii i 17 krajów Europy Zachodniej. Ponadto na podstawie wspólnego uzgodnienia projekty RIG w krajach europejskich innych niż „kraje macierzyste” były również zastrzeżone dla grupy europejskiej, ponieważ producenci japońscy zobowiązali się, iż nie będą przedstawiać ofert w odniesieniu do projektów RIG w Europie.

32 Zdaniem Komisji rozdział projektów RIG między producentów europejskich był uregulowany w porozumieniu podpisanym także w Wiedniu w dniu 15 kwietnia 1988 r. i zatytułowanym „E-Group Operation Agreement for GQ-Agreement” (zwane dalej „porozumieniem EQ”). Komisja wskazała, że przydział projektów RIG w Europie

odbywał się według tych samych reguł i procedur, co reguły i procedury regulujące przydział projektów RIG w innych krajach. W szczególności projekty RIG w Europie miały być również zgłaszane, rejestrowane, przydzielane, uzgadniane lub powinny były uzyskać minimalny poziom cenowy.

³³ W motywie 142 zaskarżonej decyzji Komisja stwierdziła, że w porozumieniu GQ i w porozumieniu EQ, a także na potrzeby organizacji i funkcjonowania kartelu poszczególne członkowie kartelu oznaczeni zostali kodami, które w przypadku członków europejskich złożone były z cyfr, zaś w przypadku członków japońskich z liter. W lipcu 2002 r. pierwotne kody zastąpiono numerami.

³⁴ W art. 1 lit. g) zaskarżonej decyzji Komisja stwierdziła, że FEH naruszyła art. 81 WE i art. 53 Porozumienia o Europejskim Obszarze Gospodarczym (zwanego dalej „porozumieniem EOG”), uczestnicząc w serii porozumień i uzgodnionych praktyk w sektorze projektów RIG w EOG w okresie od dnia 15 kwietnia 1988 r. do dnia 11 maja 2004 r., a w art. 1 lit. h) zaskarżonej decyzji, że FES uczestniczyła w naruszeniu w tym samym okresie. Ponadto w art. 1 lit. k) zaskarżonej decyzji Komisja stwierdziła, że JA-EPS uczestniczyła w tym samym naruszeniu w okresie od dnia 1 października 2002 r. do dnia 11 maja 2004 r.

³⁵ Z tytułu naruszeń stwierdzonych w art. 1 zaskarżonej decyzji na FEH i FES została nałożona w art. 2 lit. d) zaskarżonej decyzji grzywna w wysokości 2 400 000 EUR, którą miały one zapłacić solidarnie, a w art. 2 lit. f) zaskarżonej decyzji – grzywna w wysokości 1 350 000, którą miały zapłacić solidarnie z JA-EPS i Hitachi.

Przebieg postępowania i żądania stron

- 36 Skargą złożoną w sekretariacie Sądu w dniu 19 kwietnia 2007 r. FEH i FES wszczęły niniejsze postępowanie. W skardze przedsiębiorstwa te stwierdziły w szczególności, że sama skarga, załączniki do niej i dokumenty złożone w sekretariacie zawierają informacje poufne, które należy przetwarzać z zachowaniem poufności wobec osób trzecich.
- 37 Na podstawie sprawozdania sędziego sprawozdawcy Sąd (druga izba) postanowił o otwarciu procedury ustnej i w ramach środków organizacji postępowania przewidzianych w art. 64 regulaminu postępowania przed Sądem skierował do stron określone pytania i wezwanie do przedłożenia dokumentów. Odpowiedziały one na nie w wyznaczonych terminach.
- 38 Pismem zarejestrowanym w sekretariacie Sądu w dniu 26 stycznia 2010 r. FEH i FES przedstawiły pewne uwagi na temat sprawozdania na rozprawę, które zostało im przekazane w dniu 11 stycznia 2010 r., dotyczące czasu, w którym przeniosły działalność w dziedzinie RIG na JAEPS, oraz terminu nabycia udziałów w JAEPS.
- 39 Podczas rozprawy w dniu 9 lutego 2010 r. wysłuchano wystąpień stron i ich odpowiedzi na pytania Sądu. FEH i FES sprecyzowały w szczególności, że przedkładając uwagi w sprawie sprawozdania na rozprawę, nie zamierzały przedłożyć dodatkowo Sądowi do rozpoznania zarzutu opartego na błędach dotyczących okoliczności faktycznych zaskarżonej decyzji w zakresie, w jakim przypisywano w niej FES, jako spółce dominującej JAEPS, uczestnictwo w naruszeniu w okresie od dnia 1 października 2002 r. do dnia 30 września 2003 r., jeżeli chodzi o działalność tej ostatniej w dziedzinie RIG. Podczas rozprawy Sąd przyjął nowy środek organizacji postępowania, zywając FEH i FES do sprecyzowania przedmiotu wniosku o zachowanie poufności

sformułowanego w skardze (zob. pkt 36 powyżej). Uwagi FEH i FES oraz środki organizacji postępowania zostały odnotowane w protokole rozprawy. Pismem z dnia 23 lutego 2010 r. FEH i FES sprecyzowały przedmiot wniosku o zachowanie poufności w wyznaczonym terminie.

- 40 Procedura ustna została zamknięta w dniu 3 marca 2010 r.
- 41 Postanowieniem z dnia 25 listopada 2010 r. Sąd ponownie otworzył procedurę ustną i, w ramach środków organizacji postępowania przewidzianych w art. 64 regulaminu postępowania przed Sądem skierował do stron nowe pytania. Do stron zwrócono się w szczególności o określenie konsekwencji wynikających dla nich w niniejszej sprawie z pkt 87–92 wyroku Trybunału z dnia 1 lipca 2010 r. w sprawie C-407/08 P Knauf Gips przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. I-6375. Strony udzieliły odpowiedzi na pytania Sądu w wyznaczonych terminach.
- 42 Procedura ustna została zamknięta w dniu 10 stycznia 2011 r.
- 43 Pismem z dnia 22 czerwca 2011 r. przedstawiciel FEH i FES przekazał Sądowi informacje wraz z potwierdzającymi je dokumentami, że od dnia 1 kwietnia 2011 r. FES przestała istnieć w wyniku przejęcia przez FEH, która zmieniła firmę spółki na Fuji Electric Co. Ltd (zwaną dalej „skarżącą”). Decyzją prezesa drugiej izby Sądu z dnia 29 czerwca 2011 r. pismo to zostało włączone do akt, o czym poinformowano Komisję.

44 Skarżąca, dawniej zwana FEH i wstępująca w prawa FES, wnosi do Sądu o:

- stwierdzenie nieważności art. 1 lit. g) zaskarżonej decyzji w zakresie, w jakim stwierdza się w nim, że naruszenie przypisywane FEH wciąż trwało po wrześniu 2000 r.;
- stwierdzenie nieważności art. 1 lit. h) zaskarżonej decyzji;
- stwierdzenie nieważności art. 2 lit. d) zaskarżonej decyzji w zakresie, w jakim stwierdza się w nim solidarną odpowiedzialność FES za zapłatę nałożonej grzywny;
- stwierdzenie nieważności art. 2 lit. f) zaskarżonej decyzji w zakresie, w jakim stwierdza się w nim solidarną odpowiedzialność FEH i FES za zapłatę nałożonej grzywny;
- obniżenie kwoty grzywny nałożonej na FEH i FES;
- obciążenie Komisji kosztami postępowania.

45 Komisja wnosi do Sądu o:

- oddalenie skargi jako bezzasadnej;
- obciążenie skarżącej kosztami postępowania.

Co do prawa

- ⁴⁶ Chociaż FEH i FES wniosły razem niniejszą skargę, ich interesy w ramach tej skargi nie były identyczne i pozostawały zbieżne tylko częściowo, co wynika z punktów skargi zawierających streszczenie przedmiotu sporu. Jednakże od dnia 1 kwietnia 2011 r. interesy FEH i FES łączą się w osobie skarżącej.
- ⁴⁷ W niniejszej sprawie skarżąca wnosi w istocie o stwierdzenie nieważności art. 1 lit. g) zaskarżonej decyzji w zakresie, w jakim Komisja stwierdza, że FEH jest osobiście odpowiedzialna za naruszenie w okresie od września 2000 r. do dnia 30 września 2002 r., art. 2 lit. d) zaskarżonej decyzji w zakresie, w jakim Komisja skazuje FEH z tego powodu na zapłatę grzywny w wysokości 2 400 000 EUR solidarnie z FES. Na poparcie tego żądania głównego skarżąca podnosi trzy pierwsze zarzuty oparte odpowiednio na oczywistych błędach w ocenie, a także na naruszeniu prawa do rzetelnego procesu i zasady domniemania niewinności, naruszeniu zasad w zakresie rozdziału ciężaru dowodu i naruszeniu zasady równego traktowania.
- ⁴⁸ Ponadto skarżąca wnosi o stwierdzenie nieważności art. 1 lit. h) zaskarżonej decyzji w zakresie, w jakim Komisja stwierdza, że FES jest osobiście odpowiedzialna za naruszenie w okresie od dnia 15 kwietnia 1988 r. do dnia 11 maja 2004 r., art. 2 lit. d) i f) zaskarżonej decyzji w zakresie, w jakim Komisja nakłada z tego powodu na FES grzywnę w wysokości 2 400 000 EUR solidarnie z FEH i grzywnę w wysokości 1 350 000 EUR solidarnie z FEH, JAEPS i Hitachi. Na poparcie tego żądania głównego skarżąca podnosi oczywisty błąd w ocenie w ramach czwartego zarzutu.

- 49 Skarżąca wnosi ponadto o stwierdzenie nieważności art. 2 lit. f) zaskarżonej decyzji w zakresie, w jakim Komisja oparła się na stwierdzeniu, że FEH i FES mogą być uważane za osobiście odpowiedzialne za udział JAEPS w naruszeniu w okresie od dnia 1 października 2002 r. do dnia 11 maja 2004 r., i w zakresie, w jakim Komisja nałożyła na nie z tego powodu grzywnę w wysokości 1 350 000 EUR, którą mają solidarnie zapłacić z JAEPS i Hitachi. Na poparcie tego żądania głównego skarżąca podnosi oczywiste błędy w ocenie w ramach zarzutów czwartego i piątego.
- 50 Skarżąca wnosi wreszcie o obniżenie kwoty grzywien, które zostały nałożone na FEH i FES w art. 2 lit. d) i f) zaskarżonej decyzji. Na poparcie tego żądania głównego skarżąca przedstawia argumenty w ramach szóstego zarzutu.

1. W przedmiocie żądań częściowego stwierdzenia nieważności zaskarżonej decyzji

- 51 Na poparcie swego żądania częściowego stwierdzenia nieważności zaskarżonej decyzji skarżąca podnosi pięć zarzutów.
- 52 W ramach trzech pierwszych zarzutów skarżąca zauważa w istocie, że należy stwierdzić nieważność art. 1 lit. g) i art. 2 lit. d) zaskarżonej decyzji w zakresie, w jakim Komisja stwierdziła lub oparła się na stwierdzeniu, że FES naruszyła art. 81 WE i art. 53 porozumienia EOG w okresie od września 2000 r. do dnia 30 września 2002 r., kiedy grupa Fuji przeniosła działalność w dziedzinie RIG na JAEPS. Pierwszy zarzut oparty jest na tym, że Komisja popełniła oczywiste błędy w ocenie i naruszyła prawo do rzetelnego procesu, zasadę domniemania niewinności i zasadę in dubio pro reo, stwierdzając w zaskarżonej decyzji, że FEH nadal uczestniczyła w kartelu wynikającym

z porozumienia GQ po spotkaniu członków japońskich, które odbyło się „we wrześniu i okolicach września” 2000 r. Drugi zarzut oparty jest na naruszeniu przez Komisję zasad w zakresie rozkładu ciężaru dowodu. Trzeci zarzut oparty jest na naruszeniu przez Komisję zasady równego traktowania.

53 W ramach czwartego zarzutu skarżąca twierdzi, że należy stwierdzić nieważność art. 1 lit. h) i art. 2 lit. d) i f) zaskarżonej decyzji w zakresie, w jakim Komisja nałożyła na FES solidarną odpowiedzialność za zapłatę nałożonych grzywien, ponieważ opierają się one na oczywistym błędzie w ocenie okoliczności faktycznych polegającym na tym, że FES mogłaby zostać uznana za osobiście odpowiedzialną za naruszenie w okresie od dnia 15 kwietnia 1988 r. do dnia 11 maja 2004 r.

54 W ramach piątego zarzutu skarżąca utrzymuje, że należy stwierdzić nieważność art. 2 lit. f) zaskarżonej decyzji w zakresie, w jakim opiera się on na oczywistym błędzie w ocenie okoliczności faktycznych sprawy polegającym na tym, że FEH i FES, jako spółki dominujące JAEPS, mogłyby zostać uznane za osobiście i solidarnie odpowiedzialne, wraz z Hitachi i JAEPS, za naruszenie w okresie od dnia 1 października 2002 r. do dnia 11 maja 2004 r.

Uwagi wstępne w przedmiocie przedsiębiorstw, których dotyczy naruszenie stwierdzone w art. 1 lit. g) i h) zaskarżonej decyzji i w przedmiocie odpowiedzialności ciężącej z tego powodu na FEH i FES

55 Przed rozpatrzeniem pierwszych pięciu zarzutów skarżącej należy określić przedsiębiorstwa, których udział w naruszeniu został przypisany FEH i FES w art. 1 lit. g) i h) zaskarżonej decyzji.

56 W tym względzie należy przypomnieć, że prawo konkurencji odnosi się do „przedsiębiorstw” oraz że, w tym kontekście, pojęcie przedsiębiorstwa winno być rozumiane jako odnoszące się do jednostki gospodarczej z punktu widzenia przedmiotu danego naruszenia (zob. podobnie wyrok Trybunału z dnia 12 lipca 1984 r. w sprawie 170/83 Hydrotherm Gerätebau, Rec. s. 2999, pkt 11; wyroki Sądu: z dnia 29 czerwca 2000 r. w sprawie T-234/95 DSG przeciwko Komisji, Rec. s. II-2603, pkt 124; z dnia 15 września 2005 r. w sprawie T-325/01 DaimlerChrysler przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-3319, pkt 85). Artykuł 81 ust. 1 WE zawierający w szczególności zakaz zawierania przez przedsiębiorstwa porozumień i uzgodnionych praktyk, które mogą wpływać na handel między państwami członkowskimi i których celem lub skutkiem jest zapobieżenie, ograniczenie lub zakłócanie konkurencji wewnątrz rynku wewnętrznego, jest skierowany do jednostek gospodarczych, z których każda ma jednolitą organizację obejmującą elementy osobowe, materialne i niematerialne, służącą do trwałego dążenia do osiągnięcia określonego celu gospodarczego i mogącą uczestniczyć w popełnieniu naruszenia opisanego w tych postanowieniach (zob. podobnie wyroki Sądu: z dnia 17 grudnia 1991 r. w sprawie T-6/89 Enichem Anic przeciwko Komisji, Rec. s. II-1623, pkt 235; z dnia 10 marca 1992 r. w sprawie T-11/89 Shell przeciwko Komisji, Rec. s. II-757, pkt 311).

57 W celu stosowania i wykonania decyzji Komisji w dziedzinie prawa konkurencji jako adresata należy określić jednostkę posiadającą osobowość prawną (zob. podobnie wyroki Sądu: z dnia 20 kwietnia 1999 r. w sprawach połączonych od T-305/94 do T-307/94, od T-313/94 do T-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 i T-335/94 Limburgse Vinyl Maatschappij i in. przeciwko Komisji, Rec. s. II-931, pkt 978, zwany dalej „wyrokiem w sprawie PVC II”; z dnia 12 grudnia 2007 r. w sprawie T-112/05 Akzo Nobel i in. przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-5049, pkt 59). A zatem w przypadku gdy Komisja wydaje decyzję na podstawie art. 81 ust. 1 WE, musi ona zidentyfikować osobę lub osoby fizyczne lub prawne, które mogą zostać uznane za odpowiedzialne za zachowanie danego przedsiębiorstwa i które mogą zostać ukarane z tego tytułu; decyzja zostaje skierowana do tych właśnie osób (zob. podobnie ww. w pkt 56 wyrok w sprawie Hydrotherm Gerätebau, pkt 11).

58 W myśl zasady osobistej odpowiedzialności (wyroki Trybunału: z dnia 14 lipca 1972 r. w sprawie 48/69 Imperial Chemical Industries przeciwko Komisji, Rec. s. 619,

pkt 131–141; z dnia 8 lipca 1999 r. w sprawie C-49/92 P Komisja przeciwko Anic Partecipazioni, Rec. s. I-4125, pkt 78; z dnia 11 grudnia 2007 r. w sprawie C-280/06 ETI i in., Zb.Orz. s. I-10893, pkt 39; zob. także opinia rzecznika generalnego J. Kott w ww. sprawie ETI i in., Zb.Orz. s. I-10896, pkt 71 i nast.), zgodnie z którą osobę można obciążyć odpowiedzialnością jedynie za jej własne czyny (opinia rzecznika generalnego G. Cosmasa w ww. sprawie Komisja przeciwko Anic Partecipazioni, Rec. s. I-4130, pkt 74), co do zasady to osoba kierująca przedsiębiorstwem w chwili, gdy uczestniczyło ono w naruszeniu, powinna za nie odpowiadać, nawet jeżeli w momencie wydania decyzji stwierdzającej naruszenie odpowiedzialność za prowadzenie przedsiębiorstwa ponosi inna osoba (wyroki Trybunału: z dnia 16 listopada 2000 r. w sprawie C-297/98 P SCA Holding przeciwko Komisji, Rec. s. I-10101, pkt 27; w sprawie C-286/98 P Stora Kopparbergs Bergslags przeciwko Komisji, Rec. s. I-9925, pkt 37; zob. także podobnie wyrok Trybunału z dnia 16 listopada 2000 r. w sprawie C-279/98 P Cascades przeciwko Komisji, Rec. s. I-9693, pkt 79).

- 59 Zgodnie z orzecnictwem, w przypadku gdy kilka osób można pociągnąć do osobistej odpowiedzialności za udział w naruszeniu, jakiego dopuściło się jedno i to samo przedsiębiorstwo w rozumieniu prawa konkurencji, należy uznać te osoby za solidarnie odpowiedzialne za to naruszenie (zob. podobnie wyroki Trybunału: z dnia 6 marca 1974 r. w sprawach połączonych 6/73 i 7/73 Istituto Chemioterapico Italiano i Commercial Solvents przeciwko Komisji, Rec. s. 223, pkt 41; z dnia 16 listopada 2000 r. w sprawie C-294/98 P Metsä-Serla i in. przeciwko Komisji, Rec. s. I-10065, pkt 33, 34; wyroki Sądu: z dnia 20 marca 2002 r. w sprawie T-9/99 HFB i in. przeciwko Komisji, Rec. s. II-1487, pkt 54, 524, 525; z dnia 15 czerwca 2005 r. w sprawach połączonych T-71/03, T-74/03, T-87/03 i T-91/03 Tokai Carbon i in. przeciwko Komisji, niepublikowany w Zbiorze, pkt 62; ww. w pkt 57 wyrok w sprawie Akzo Nobel i in. przeciwko Komisji, pkt 57–62). Z wyroków tych wynika ponadto, że osobistą i solidarną odpowiedzialnością za uczestnictwo tego samego przedsiębiorstwa w naruszeniu można obciążyć osobę, która bezpośrednio odpowiadała za przedsiębiorstwo lub kierowała nim w chwili popełnienia naruszenia, i osobę, która faktycznie sprawując kontrolę nad przedsiębiorstwem i kształtując jego zachowanie na rynku, pośrednio kierowała nim w chwili popełnienia naruszenia (zob. podobnie także wyrok Trybunału z dnia 3 września 2009 r. w sprawach połączonych C-322/07 P, C-327/07 P i C-338/07 P Papierfabrik August Koehler i in. przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. I-7191, pkt 40, 43, 44). Z tego wynika, że orzecznictwo przytoczone w pkt 58 powyżej należy interpretować w ten sposób, że odnosi się ono do osobistej odpowiedzialności zarówno osoby, która kierowała bezpośrednio przedsiębiorstwem w chwili

popelnienia naruszenia, jak i osoby, która w tym samym czasie pośrednio kierowała rzeczonym przedsiębiorstwem.

- 60 Orzecznictwo przywołane w pkt 56–59 powyżej ma zastosowanie analogicznie do art. 53 porozumienia EOG i decyzji Komisji wydanych na podstawie tego artykułu.
- 61 Z zaskarżonej decyzji, a w szczególności z opisu „sektora, którego dotyczy postępowanie” w motywach 5–87 i „przedsiębiorstw, których dotyczy postępowanie” lub „odmiennego traktowania” tych przedsiębiorstw w motywach 28–44 i 482, wynika, że wśród przedsiębiorstw uczestniczących w naruszeniu stwierdzonym w art. 1 zaskarżonej decyzji Komisja wyodrębniła w szczególności, po pierwsze, jednolitą organizację obejmującą elementy osobowe, materialne i niematerialne, która prowadziła działalność grupy Fuji w dziedzinie RIG w okresie od dnia 15 kwietnia 1988 r. do dnia 30 września 2002 r. (zwaną dalej „pierwszym przedmiotowym przedsiębiorstwem”), a po drugie, jednolitą organizację obejmującą elementy osobowe, materialne i niematerialne, która prowadziła działalność w dziedzinie RIG grupy Fuji, Hitachi i Meidensha przeniesioną na JAEPS w okresie od dnia 1 października 2002 r. do dnia 11 maja 2004 r. (zwaną dalej „drugim przedmiotowym przedsiębiorstwem”).
- 62 Ponadto z motywu 379 zaskarżonej decyzji wynika, że FEH i FES zostały uznane za osobiście i solidarnie odpowiedzialne za uczestnictwo pierwszego przedmiotowego przedsiębiorstwa w naruszeniu w okresie od dnia 15 kwietnia 1988 r. do dnia 30 września 2002 r. Z motywów 32, 33 i 373 zaskarżonej decyzji wypływa wniosek, że odpowiedzialność ciążąca z tego powodu na FEH i FES wynika z faktu, że „prowadziły” one „między innymi” pierwsze przedmiotowe przedsiębiorstwo lub kierowały nim w tym okresie, a w konsekwencji były bezpośrednio zaangażowane w uczestnictwo tego przedsiębiorstwa w naruszeniu.

- 63 Dalej z motywu 380 zaskarżonej decyzji wynika, że FEH i FES zostały uznane za osoby i solidarnie odpowiedzialne, razem z Hitachi i JAEPS, za uczestnictwo drugiego przedmiotowego przedsiębiorstwa w naruszeniu w okresie od dnia 1 października 2002 r. do dnia 11 maja 2004 r. Ponadto w szczególności z motywów 380, 385 i 402 zaskarżonej decyzji wynika, że odpowiedzialność ciężąca z tego powodu na FEH i FES wynika wyłącznie z faktu, że razem z Hitachi ustaliły zachowanie na rynku ich wspólnej spółki zależnej JAEPS, która ponosiła bezpośrednią odpowiedzialność za drugie przedmiotowe przedsiębiorstwo i z tego względu były pośrednio zaangażowane w uczestnictwo tego przedsiębiorstwa w naruszeniu jako spółki dominujące JAEPS.
- 64 W świetle powyższych uwag należy zbadać pierwszych pięć zarzutów skarżącej. Ze względów związanych z celowością i ekonomią procesową należy rozpatrzyć wspólnie dwa pierwsze zarzuty oparte na oczywistych błędach w ocenie, a także naruszeniu prawa do rzetelnego procesu, zasady domniemania niewinności i zasady *in dubio pro reo* oraz naruszenia zasad w zakresie rozkładu ciężaru dowodu.

W przedmiocie zarzutów pierwszego i drugiego, opartych na oczywistych błędach w ocenie, a także naruszeniu prawa do rzetelnego procesu, zasady domniemania niewinności, zasady in dubio pro reo oraz naruszenia zasad w zakresie rozkładu ciężaru dowodu

Argumenty stron

- 65 W zarzutach pierwszym i drugim skarżąca argumentuje w istocie, że Komisja popełniła oczywiste błędy w ocenie i naruszyła zasady w zakresie rozkładu ciężaru dowodu

w zakresie, w jakim w art. 1 lit. g) zaskarżonej decyzji uznała ona, że FEH ponosi osobistą odpowiedzialność za uczestnictwo pierwszego przedmiotowego przedsiębiorstwa w naruszeniu w okresie od spotkania członków japońskich, które odbyło się „we wrześniu lub w okolicach” września 2000 r. do dnia 30 września 2002 r., kiedy grupa Fuji przeniosła swoją działalność w dziedzinie RIG na JAEPS, oraz w zakresie, w jakim w art. 2 lit. d) zaskarżonej decyzji nałożyła ona na FEH z tego powodu grzywnę w wysokości 2 400 000 EUR do zapłaty solidarnie z FES. Komisja nie udowodniła w sposób wymagany prawem, że pierwsze przedmiotowe przedsiębiorstwo nadal uczestniczyło w „kartelu wynikającym z porozumienia GQ”, który dalej funkcjonował po spotkaniu członków japońskich, które odbyło się „we wrześniu lub w okolicach” września 2000 r. Ponadto argumenty Komisji w tym względzie miałyby być obarczone różnymi oczywistymi błędami w ocenie dowodów.

- ⁶⁶ Komisja kwestionuje argumenty skarżącej i wnosi o oddalenie pierwszego i drugiego zarzutu.

Ocena Sądu

- ⁶⁷ Przed przystąpieniem do analizy materialnej zarzutu pierwszego i drugiego należy określić dokładny przedmiot zakwestionowania, które leży u podstaw tych zarzutów, a także motywy zaskarżonej decyzji, objęte tym zakwestionowaniem, i przypomnieć zasady mające zastosowanie w odniesieniu do dowodu naruszenia art. 81 WE i art. 53 porozumienia EOG oraz dowodu uczestnictwa przedsiębiorstwa w takim naruszeniu.

— W przedmiocie dokładnego przedmiotu zakwestionowania leżącego u podstaw zarzutów pierwszego i drugiego

- 68 W niniejszej sprawie skarżąca nie kwestionuje ani uczestnictwa pierwszego przedmiotowego przedsiębiorstwa w naruszeniu w okresie od dnia 15 kwietnia 1988 r. do września 2000 r., ani osobistej odpowiedzialności FEH w związku z tym udziałem. Nie kwestionuje ona ponadto faktu, że FEH kierowała, razem z innymi spółkami, pierwszym przedmiotowym przedsiębiorstwem w okresie od września 2000 r. do dnia 30 września 2002 r.
- 69 Ponadto, jakkolwiek skarżąca podejmuje staranie, aby wprowadzić rozróżnienie między „kartelem wynikającym z porozumienia GQ”, który przestał istnieć po odejściu Siemens i Hitachi, a „kartelem wynikającym z nowego planu”, który powstał w połowie 2002 r., to nie podnosi szczegółowych zarzutów ani argumentów względem ocen Komisji wyrażonych w motywach 2, 3, 248, 270–299 zaskarżonej decyzji, z których wynika, że różne porozumienia i uzgodnione praktyki występujące od dnia 15 kwietnia 1988 r. do dnia 11 maja 2004 r. były jedynie różnymi przejawami jednolitego i wspólnego planu. W konsekwencji nie można uznać, że w ramach zarzutów pierwszego i drugiego skarżąca skutecznie podważyła wspomniane oceny i w związku z tym zakwestionowała jednolity i ciągły charakter naruszenia.
- 70 Wreszcie skarżąca nie kwestionuje, że drugie przedmiotowe przedsiębiorstwo uczestniczyło w naruszeniu od dnia 1 października 2002 r. do dnia 11 maja 2004 r. Kwestionuje jedynie, że FEH mogłaby ponosić jakąkolwiek odpowiedzialność, a zatem otrzymać z tego powodu grzywnę, ponieważ nie ustalała ona zachowania JAEPS na rynku, a w konsekwencji nie była zaangażowana, jako spółka dominująca JAEPS,

w uczestnictwo drugiego przedmiotowego przedsiębiorstwa w naruszeniu (zob. pkt 173 i nast. poniżej).

- 71 Skarżąca zarzuca natomiast Komisji, że ta popełniła oczywisty błąd w ocenie przedłożonych jej dowodów, a także naruszyła prawo do rzetelnego procesu, zasadę domniemania niewinności i zasadę in dubio pro reo oraz naruszyła zasady w zakresie rozkładu ciężaru dowodu, uznając, że naruszenie stwierdzone w art. 1 zaskarżonej decyzji trwało nadal w okresie od września 2000 r. do dnia 30 września 2002 r. oraz że pierwsze przedmiotowe przedsiębiorstwo wciąż w nim uczestniczyło, za co FEH mogła zostać uznana za osobiście odpowiedzialną z powodu kierowania tym przedsiębiorstwem w chwili popełnienia naruszenia. W jej opinii Komisja nie udowodniła w zaskarżonej decyzji w sposób wymagany prawem i bez popełnienia oczywistego błędu w ocenie dowodów, że pierwsze przedmiotowe przedsiębiorstwo nadal uczestniczyło, pod kierownictwem FEH, w naruszeniu stwierdzonym w art. 1 zaskarżonej decyzji wciąż występującym w okresie od dnia 1 października 2002 r. do dnia 11 maja 2004 r.
- 72 Komisja podnosi, że w okolicznościach niniejszej sprawy, to spółki grupy Fuji muszą dowieść, że pierwsze przedmiotowe przedsiębiorstwo przestało uczestniczyć w naruszeniu w omawianym okresie.
- 73 W świetle argumentów stron należy ocenić, czy Komisja dowiodła w zaskarżonej decyzji w sposób wymagany prawem, że naruszenie wciąż trwało przy uczestnictwie pierwszego przedmiotowego przedsiębiorstwa w okresie od września 2000 r. do dnia 30 września 2002 r.

— W przedmiocie motywów zaskarżonej decyzji, których dotyczy zakwestionowanie leżące u podstaw zarzutów pierwszego i drugiego

74 Oceny Komisji dotyczące, po pierwsze, trwania naruszenia stwierdzonego w art. 1 zaskarżonej decyzji w okresie od września 2000 r. do dnia 30 września 2002 r., a po drugie, uczestnictwa drugiego przedmiotowego przedsiębiorstwa w tym naruszeniu w tym samym okresie są następujące:

75 W motywie 323 zaskarżonej decyzji Komisja stwierdziła, że porozumienia lub uzgodnione praktyki między producentami projektów RIG trwały co najmniej od dnia 15 kwietnia 1988 r. do dnia 11 maja 2004 r. Pojawienie się we wspomnianym motywie roku „1998” zamiast roku „1988” wynika w sposób oczywisty, w kontekście zaskarżonej decyzji, z błędu czysto materialnego, który należy skorygować.

76 W motywach 324, 326 i 373 zaskarżonej decyzji Komisja stwierdziła, że FEH i FES uczestniczyły w naruszeniu w okresie od dnia 15 kwietnia 1988 r., kiedy to zostały przyjęte i weszły w życie porozumienia GQ i EQ, do dnia 11 maja 2004 r., kiedy miało miejsce ostatnie spotkanie robocze członków kartelu gwałtownie przerwane przez inspekcje Komisji. Pojawienie się w motywie 324 zaskarżonej decyzji roku „1998” zamiast roku „1988” wynika w sposób oczywisty z błędu czysto materialnego, który należy skorygować.

77 W motywach 177–216 zaskarżonej decyzji Komisja przedstawiła „całościowy chronologiczny przegląd ewolucji kartelu”. W związku z tym stwierdziła w motywach 178 i 179 zaskarżonej decyzji, co następuje:

„(178) Siemens przestała uczestniczyć w spotkaniach kartelu we wrześniu 1999 r., Hitachi i Schneider/VA Tech odeszły w 2000 r. Nieobecność spółki Siemens była szczególnie destabilizująca z perspektywy europejskiej, ponieważ spółka

ta była sekretarzem grupy »Europa« od 1988 r. i głównym uczestnikiem rynku zarówno poza Europą, jak i w Europie. Niemniej jednak działalność kartelu była kontynuowana i Alstom przejęła stanowisko sekretarza grupy »Europa«. Z uwagi na mniejszą liczbę członków w porównaniu z 1988 r. logistyka została uproszczona, gdyż złożona struktura nie była już uzasadniona.

(179) W 2002 r. Siemens, Hitachi i VA Tech przyłączyły się ponownie do kartelu [...].”

78 W motywach 270–299 zaskarżonej decyzji Komisja podała powody, które skłoniły ją do uznania, że „wszystkie uzgodnienia będące przedmiotem niniejszej sprawy m[iały] cechy pojedynczego i ciągłego naruszenia”. W motywie 279 zaskarżonej decyzji Komisja stwierdziła w szczególności, że „[n]iektórzy członkowie kartelu poinformowali, że od roku 2002, w następstwie rozwoju, kartel zmienił charakter i w konsekwencji nie można mówić o pojedynczym i ciągłym naruszeniu, lecz należy wprowadzić rozróżnienie między dwoma oddzielnymi naruszeniami”. Jednak w motywach 279–299 zaskarżonej decyzji Komisja przedstawiła informacje, które jej zdaniem potwierdzają, że różne porozumienia i uzgodnione praktyki, które nastąpiły w okresie od dnia 15 kwietnia 1988 r. do dnia 11 maja 2004 r., były jedynie różnymi przejawami jednolitego i wspólnego planu, oraz sprecyzowała, że podział zachowania o ciągłym charakterze, któremu przyświecał jeden cel, na kilka oddzielnych naruszeń byłby sztuczny.

79 W motywie 284 zaskarżonej decyzji Komisja wskazała, co następuje:

„ABB przedstawiła wyjaśnienie dotyczące opisanych praktyk, które jest spójne z okolicznościami faktycznymi i aktami sprawy, w tym z pisemnymi porozumieniami.

Oświadczenia tych przedsiębiorstw, z których wynika, że nastąpiły po sobie dwa naruszenia, różnią się istotnie co do daty zakończenia pierwszego naruszenia [zob. motyw 290 poniżej]. Takie sprzeczne oświadczenia różnią się również od dowodów uzyskanych podczas inspekcji. Z pogłębionej analizy wynika, że wspomniane sprzeczne oświadczenia odpowiadają w rzeczywistości zwykłym twierdzeniom (z których żadne nie jest równoczesne z okolicznościami faktycznymi) nieopartym żadnymi dowodami z okresu, w którym okoliczności faktyczne miały miejsce, ani niemającym decydującego znaczenia, z których wynikałoby, że kartel dotyczący [projektów] RIG przestał istnieć w jednym z podanych okresów. Nie stanowią one dowodów faktycznych, lecz ocenę okoliczności faktycznych zaproponowaną przez strony lub wnioski świadków zawarte w dokumentach pisemnych na wniosek adwokatów na potrzeby obrony zainteresowanych spółek w ramach niniejszego postępowania. Strony wykazują tendencję do prezentowania dat, kiedy według nich kartel funkcjonował mniej skutecznie, jako dat, kiedy uważa się, że kartel faktycznie nie istniał”.

80 Ponadto w motywie 290 zaskarżonej decyzji zostało stwierdzone, co następuje:

„Komisja nie może opierać się na oświadczeniach [spółek grupy] Areva, Melco, [spółek grupy] Hitachi [lub] JAEPS i Toshiba, jeżeli chodzi o ich odpowiednie stwierdzenia, że kartel przestał istnieć po raz pierwszy albo w 1997 r. ([spółki grupy] Areva [we wniosku na podstawie komunikatu w sprawie współpracy, zob. pkt. 12 powyżej], albo we wrześniu 1999 r. (Melco [w odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów] i Toshiba [w odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów]), albo w 1999 r. po odejściu Siemens ([spółki grupy] Hitachi [lub] JAEPS [w odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów]), albo nawet w okolicach września 2000 r. ([FEH i FES w odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów])). W tej kwestii ich oświadczenia nie są wiarygodne, gdyż przeczą sobie wzajemnie oraz, jak już

wskazano, są sprzeczne z dowodami w aktach sprawy. Melco, Toshiba, Fuji, ABB, Alstom, Reyrolle/VA Tech i Magrini/Schneider (które przyjęły następnie firmę VAS, a zatem VA Tech) nadal uczestniczyły w wielostronnych spotkaniach w 2000 lub w 2001 r. (zob. motywy 191–198 powyżej). Ponadto są one niejednoznaczne i mało przekonujące”.

- 81 W motywach 191–198 zaskarżonej decyzji Komisja przedstawiła dowody przedłożone przez ABB lub spółki grupy Fuji, które jej zdaniem wykazywały, że działalność kartelu była kontynuowana po odejściu Siemens we wrześniu 1999 r., a następnie odejściu Hitachi i „Schneider/VA Tech” w 2000 r. i przed ich stopniowym powrotem od marca 2002 r. Najpierw Komisja odwołała się w motywach 191–196 zaskarżonej decyzji do dokumentów przekazanych przez ABB w jej wniosku o zwolnienie z grzywny (zob. pkt 8 powyżej), odpowiadających serii faksów wymienionych między dniem 18 grudnia 2000 r. a dniem 22 stycznia 2001 r. pomiędzy ABB, Melco i Alstom, odnoszących się do spotkań i przydziału projektów RIG. Następnie w motywie 197 zaskarżonej decyzji Komisja powołała się na dokument przekazany przez ABB w jej wniosku o zwolnienie z grzywny zawierający listę „spotkań komitetu”, obejmującą część okresu 2000–2001, i noszącą datę 12 maja 2000 r. Komisja podniosła, że z tej listy wynika, iż uczestnikami tych spotkań były Reyrolle, Alstom, Schneider, ABB, Melco i Toshiba, ale nie Siemens i „JAEPS (Hitachi)”, co zgadzało się z oświadczeniem ABB zawartym w jej odpowiedzi z dnia 4 października 2004 r. na wystosowane przez Komisję żądanie udzielenia informacji (zob. pkt 15 powyżej), „zgodnie z którym to oświadczeniem te dwie ostatnie spółki nie wchodziły w skład kartelu w owym momencie”. Wreszcie w motywie 198 zaskarżonej decyzji Komisja przytoczyła szereg dokumentów dostarczonych przez FEH i FES w ich wniosku złożonym na podstawie komunikatu w sprawie współpracy i przez ABB w uzupełnieniu z dnia 7 maja 2004 r. jej wniosku o zwolnienie z grzywny (zob. pkt 10 powyżej), w których to dokumentach była mowa o porozumieniach zawartych między członkami w przedmiocie ośmiu projektów RIG oznaczonych w ramach kartelu numerami referencyjnymi [poufne]¹, i które świadczyły o tym, że kartel był aktywny w tym okresie.

1 – Nieujawnione poufne informacje.

82 W motywie 372 i nast. zaskarżonej decyzji Komisja stwierdziła również, że pierwsze przedmiotowe przedsiębiorstwo nadal uczestniczyło w kartelu po spotkaniu członków japońskich, które odbyło się „we wrześniu lub w okolicach” września 2000 r. Zaskarżona decyzja ma w tym względzie następujące brzmienie:

„(372) Aby stwierdzić odpowiedzialność odpowiednich podmiotów prawnych w [grupie] Fuji, należy rozróżnić dwa okresy: przed przeniesieniem działalności [w zakresie] RIG z [grupy] Fuji na JAEPS w dniu 1 października 2002 r. i po tym przeniesieniu.

(373) [FEH] i [FES] uczestniczyły w zachowaniu noszącym znamiona zmowy opisanym w niniejszej decyzji co najmniej od dnia 15 kwietnia 1988 r. (tj. dnia, kiedy Fuji przystąpiła do porozumienia GQ) do dnia 30 września 2002 r. (działalność [w zakresie] RIG [grupy] Fuji została przeniesiona na JAEPS w dniu 1 października 2002 r.). [FEH] posiada 100% kapitału [FES].

Argumenty Fuji

(374) Fuji stwierdza, że uczestniczyła w kartelu opisanym w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów od 1988 r. do września 2000 r., lecz nie później. Uczestnictwo Fuji w kartelu miałoby zakończyć się »najpóźniej we wrześniu lub w okolicach września 2000 r. Fuji nie uczestniczyła w nowym planie«, argumentując, że Fuji nie uczestniczyła później we wspólnych spotkaniach z dostawcami europejskimi i nie kontynuowała wymiany informacji.

(375) Fuji utrzymuje, że o ile niektóre projekty porozumień, które dostarczyła (zob. motyw 198) »zgodnie z ich treścią, zachowują ważność po tej dacie

(wrzesień 2000 r.), Fuji nie była w stanie działać na ich podstawie po wrześniu 2000 r., ponieważ wszystkie 'terminy przetargów upływały kilka miesięcy wcześniej'. Ponadto Fuji zrozumiała, że poprzednie porozumienia związane z porozumieniem GQ między członkami kartelu nie miały już mocy wiążącej; Fuji nie wygrała żadnego z wymienionych przetargów i nie osiągnęła korzyści z żadnego uzgodnienia».

Ocena Komisji

- (376) Zważywszy, że Fuji nie była członkiem komitetu »Europa/Japonia«, zakłada się, że nie spotkała producentów europejskich ani na szczeblu kierowniczym, ani na szczeblu grup roboczych, lecz jedynie podczas corocznych spotkań. Ponadto coroczne spotkania nie odgrywały zasadniczej roli w praktycznym funkcjonowaniu kartelu, co Fuji pośrednio potwierdziła, przyznając, że uczestniczyła również w kartelu w 2000 r. (w którym żadne coroczne spotkanie nie miało miejsca).
- (377) Oświadczenie Fuji, że opuściła kartel w okolicach września 2000 r., nie zostało potwierdzone przez żadną z pozostałych stron, których dotyczy postępowanie, nawet gdy przekazano im tę informację do skomentowania. Oświadczenie Fuji jest zresztą niezbyt jasne w zakresie, w jakim spółka twierdzi niekiedy, że wyjście z kartelu nastąpiło »we wrześniu lub w okolicach września 2000 r.«, a w innych miejscach tego samego dokumentu – »najpóźniej we wrześniu 2000 r.«. Fuji oświadczyła również, że »ostatnia nota z uzgodnieniami otrzymana przez [pana Oz.] pochodziła z dnia 28 września 2000 r.« oraz że »Fuji nie porozumiewała się z kartelem z porozumienia GQ po tej dacie«. Oznacza to, że Fuji miała obowiązek przedstawiać klientowi »uzgodnioną« ofertę, aby

stworzyć wrażenie pewnej konkurencji wokół projektu, lecz nie dostarczyła żadnego dowodu, z którego wynikałoby, że porzuciła projekt lub złożyła ofertę na warunkach konkurencyjnych. Ponadto według [pana I.H.] Fuji opuściła kartel »niedługo po Siemens«, lecz na podstawie innych źródeł ustalono, że Siemens wycofała się we wrześniu 1999 r. Oświadczenia tego nie potwierdzają również żadne informacje ani dowody z akt sprawy, z których wynikałoby, że spółka publicznie zdystansowała się od kartelu we wrześniu 2000 r.

- (378) Wreszcie, nawet jeżeli Komisja miałaby stwierdzić brak nowego porozumienia z Fuji do czasu utworzenia JAEPS, musi również uwzględnić fakt, że Fuji nie mogła pomijać już wymienionych informacji w swoich działaniach handlowych oraz że uzgodnienia już zawarte nadal były wiążące. Z dowodów znajdujących się w aktach sprawy, a w szczególności z informacji przekazanych przez Fuji, wynika, że uczestniczyła ona w niektórych uzgodnieniach wymienionych w motywie 198, które wciąż obowiązywały po wrześniu 2000 r., a których nieprzestrzeganie podlegało sankcjom. Chociaż Komisja zapewniła Fuji możliwość przedstawienia uwag i przekazania dodatkowych dowodów pozwalających zakwestionować te wnioski, Fuji nie przedstawiła żadnego dowodu, z którego wynikałoby, że wycofała się z uzgodnień, że faktycznie je zakwestionowała lub że ich nie przestrzegała. Przeciwnie, fakt, że wszystkie »terminy przetargów upłynęły kilka miesięcy wcześniej«, jak stwierdziła Fuji, jedynie potwierdza wniosek, że uzgodnienia zostały już przyjęte i stały się wiążące. Ponadto fakt, że Fuji ostatecznie nie przydzielono żadnej oferty (na co również nie przedstawiono dowodów), nie wpływa na wspomniane wnioski. Jest tak po pierwsze dlatego, że Fuji uczestniczyła we wszystkich wymienionych uzgodnieniach, lecz nie [była] ich organizatorem, a nawet niekoniecznie była ich beneficjentem. Umieszczenie jej na liście oznacza, że musiała złożyć oferty, lecz nie musiała być koniecznym wyłonionym oferentem. Po drugie, nawet jeżeli była kandydatem wybranym przez członków kartelu (czego Fuji ani nie twierdziła, ani nie udowodniła), nie oznaczało to pełnej gwarancji, że ostatecznie zostanie jej udzielone zamówienie, ponieważ inni oferenci, którzy nie byli członkami kartelu, mogli uzyskać lepszy wynik.

(379) Z powodów przedstawionych w motywach 334 i 373 [FEH] i [FES] należy uznać za solidarnie odpowiedzialne za udział Fuji w naruszeniu od dnia 15 kwietnia 1988 r. do dnia 30 września 2002 r.”

— W przedmiocie zasad dotyczących przeprowadzania dowodu naruszenia art. 81 WE i art. 53 porozumienia EOG oraz dowodu uczestnictwa przedsiębiorstwa w takim naruszeniu

⁸³ W zakresie, w jakim strony spierają się o rozkład ciężaru dowodu między nimi, a ogólniej – w kwestii przestrzegania lub nieprzestrzegania w niniejszej sprawie zasad dotyczących przeprowadzania dowodu naruszenia art. 81 WE i art. 53 porozumienia EOG, a także dowodu uczestnictwa przedsiębiorstwa w takim naruszeniu, należy na wstępie przypomnieć prawo mające zastosowanie w tym zakresie.

⁸⁴ Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem w dziedzinie ciężaru dowodu, po pierwsze, strona lub organ podnoszące naruszenie prawa konkurencji muszą to udowodnić, przedstawiając w sposób wymagany prawem okoliczności faktyczne noszące znamiona naruszenia, a po drugie, przedsiębiorstwo pragnące skorzystać ze środka obrony przed zarzutem naruszenia, musi dowieść, że zostały spełnione warunki zastosowania takiego środka, zmuszając w ten sposób dany organ do posłużenia się innymi dowodami (wyrok Sądu z dnia 16 listopada 2006 r. w sprawie T-120/04 Peróxidos Orgánicos przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-4441, pkt 50; zob. podobnie także wyroki Trybunału: z dnia 17 grudnia 1998 r. w sprawie C-185/95 P Baustahlgewebe przeciwko Komisji, Rec. s. I-8417, pkt 58; z dnia 7 stycznia 2004 r. w sprawach połączonych C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P i C-219/00 P Aalborg Portland i in. przeciwko Komisji, Rec. s. I-123, pkt 78). Czas trwania naruszenia jest elementem składowym pojęcia naruszenia na podstawie art. 81 ust. 1 WE, zaś ciężar dowodu w zakresie tego elementu spoczywa zasadniczo na Komisji (wyrok Sądu z dnia 7 lipca 1994 r. w sprawie T-43/92 Dunlop Slazenger przeciwko Komisji,

Rec. s. II-441, pkt 79; ww. wyrok w sprawie *Peróxidos Orgánicos* przeciwko Komisji, pkt 51).

⁸⁵ Ów rozkład ciężaru dowodu może się jednak zmienić w zakresie, w jakim okoliczności faktyczne, na które powołuje się strona, są tego rodzaju, że druga strona będzie musiała przedstawić wyjaśnienie lub uzasadnienie, gdyż w przypadku gdy tego nie uczyni, będzie można uznać, że dowód został przedstawiony (zob. podobnie ww. w pkt 84 wyroki: w sprawie *Aalborg Portland i in.* przeciwko Komisji, pkt 79; w sprawie *Peróxidos Orgánicos* przeciwko Komisji, pkt 53).

⁸⁶ Jeżeli chodzi o środki dowodowe, które Komisja może dopuścić, zasadą mającą pierwszeństwo w prawie konkurencji jest zasada swobodnego doboru środków dowodowych (wyrok Trybunału z dnia 25 stycznia 2007 r. w sprawie *C-407/04 P Dalmine* przeciwko Komisji, *Zb.Orz.* s. I-829, pkt 63; wyrok Sądu z dnia 8 lipca 2004 r. w sprawach połączonych *T-67/00, T-68/00, T-71/00 i T-78/00 JFE Engineering i in.* przeciwko Komisji, *Zb.Orz.* s. II-2501, pkt 273). Ponieważ bowiem zakaz udziału w praktykach i porozumieniach antykonkurencyjnych oraz sankcje, które grożą podmiotom naruszającym prawo, są powszechnie znane, jest też normalne, że działania, które obejmują te praktyki i porozumienia, mają miejsce poza prawem, że spotkania odbywają się potajemnie, najczęściej w państwie trzecim, a dokumentacja z tym związana jest ograniczona do minimum. Nawet w przypadku wykrycia przez Komisję dowodów wyraźnie wskazujących na bezprawne kontakty pomiędzy przedsiębiorcami, jak na przykład protokołów ze spotkania, będą one zazwyczaj fragmentaryczne i rozproszone, a więc często zachodzi konieczność odtworzenia niektórych szczegółów w drodze dedukcji. W większości przypadków istnienie praktyki lub porozumienia antykonkurencyjnego musi być wyprowadzone z szeregu zbieżnych zdarzeń i poszlak, które – analizowane łącznie – mogą stanowić, w braku innego spójnego wytłumaczenia, dowód naruszenia reguł konkurencji (ww. w pkt 84 wyrok w sprawach połączonych *Aalborg Portland i in.* przeciwko Komisji, pkt 55–57). Tego typu zbieżne zdarzenia i poszlaki pozwalają bowiem na wykazanie nie tylko istnienia zachowań lub porozumień antykonkurencyjnych, ale również czasu trwania ciągłego antykonkurencyjnego zachowania oraz okresu stosowania porozumienia zawartego

z naruszeniem reguł konkurencji (wyrok Trybunału z dnia 21 września 2006 r. w sprawie C-113/04 P Technische Unie przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. I-8831, pkt 166).

87 W każdym razie konieczne jest, aby Komisja przedstawiła precyzyjne i spójne dowody w celu uzasadnienia przekonania, że naruszenie zostało popełnione (zob. wyroki Sądu: z dnia 6 lipca 2000 r. w sprawie T-62/98 Volkswagen przeciwko Komisji, Rec. s. II-2707, pkt 43, 72 i przytoczone tam orzecznictwo; ww. w pkt 86 wyrok w sprawach połączonych JFE Engineering przeciwko Komisji, pkt 179 i przytoczone tam orzecznictwo; wyrok z dnia 25 października 2005 r. w sprawie T-38/02 Groupe Danone przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-4407, pkt 217). Niemniej nie każdy z dowodów dostarczonych przez Komisję musi koniecznie odpowiadać tym kryteriom w odniesieniu do każdego elementu naruszenia. Wystarczy bowiem, by wymogowi temu odpowiadał oceniany jako całość zbiór poszlak, na który powołuje się instytucja (ww. w pkt 86 wyrok w sprawach połączonych JFE Engineering przeciwko Komisji, pkt 180; ww. w pkt 87 wyrok w sprawie Groupe Danone przeciwko Komisji, pkt 218; zob. podobnie także ww. w pkt 57 wyrok w sprawie „PVC II”, pkt 768–778, a w szczególności pkt 777). Jeżeli chodzi o czas trwania naruszenia, zgodnie z orzecznictwem, w przypadku braku dowodów pozwalających na bezpośrednie ustalenie czasu trwania naruszenia Komisja powinna oprzeć się przynajmniej na dowodach odnoszących się do faktów wystarczająco zbliżonych w czasie, tak by można było rozsądnie przyjąć, że naruszenie to trwało nieprzerwanie między dwiema określonymi datami (ww. w pkt 86 wyrok w sprawie Technische Unie przeciwko Komisji, pkt 169; ww. w pkt 84 wyroki: w sprawie Dunlop Slazenger przeciwko Komisji, pkt 79; w sprawie Peróxidos Orgánicos przeciwko Komisji, pkt 51).

88 Jeśli chodzi o moc dowodową, jaką należy przypisać poszczególnym dowodom, trzeba podkreślić, że jedynym kryterium istotnym dla oceny dobrowolnie przedstawionych dowodów jest ich wiarygodność (ww. w pkt 86 wyrok w sprawie Dalmine przeciwko Komisji, pkt 63; zob. wyroki Sądu: z dnia 8 lipca 2004 r. w sprawie T-44/00 Mannesmannröhren-Werke przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-2223, pkt 84 i przytoczone tam orzecznictwo; ww. w pkt 86 wyrok w sprawach połączonych JFE Engineering i in. przeciwko Komisji, pkt 273). Zgodnie z ogólnymi regułami w dziedzinie dowodów wiarygodność i w konsekwencji moc dowodowa dokumentu zależy od jego pochodzenia, okoliczności, w jakich został sporządzony, jego adresata i treści [wyrok

Sądu z dnia 15 marca 2000 r. w sprawach połączonych T-25/95, T-26/95, od T-30/95 do T-32/95, od T-34/95 do T-39/95, od T-42/95 do T-46/95, T-48/95, od T-50/95 do T-65/95, od T-68/95 do T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 i T-104/95 Cimenteries CBR i in. przeciwko Komisji, Rec. s. II-491, pkt 1053; opinia sędziego B. Vesterdorfa pełniącego funkcję rzecznika generalnego w sprawie T-1/89 Rhône-Poulenc przeciwko Komisji (wyrok Sądu z dnia 24 października 1991 r.), Rec. s. II-867, II-869, II-956]. Należy w szczególności przypisać duże znaczenie okoliczności, że dokument został sporządzony w bezpośrednim związku ze zdarzeniami (wyroki Sądu: z dnia 11 marca 1999 r. w sprawie T-157/94 Ensidesa przeciwko Komisji, Rec. s. II-707, pkt 312;) lub przez bezpośredniego świadka tychże zdarzeń (zob. podobnie ww. w pkt 86 wyrok w sprawach połączonych JFE Engineering przeciwko Komisji, pkt 207). Dokumenty, z których wynika, że między kilkoma przedsiębiorstwami dochodziło do kontaktów i że przedsiębiorstwa te realizowały dokładnie cel polegający na wyeliminowaniu z wyprzedzeniem niepewności związanej z przyszłym zachowaniem konkurentów, dowodzą istnienia uzgodnionej praktyki w stopniu zgodnym z wymogami prawa (zob. podobnie wyrok Trybunału z dnia 16 grudnia 1975 r. w sprawach połączonych od 40/73 do 48/73, 50/73, od 54/73 do 56/73, 111/73, 113/73 i 114/73 Suiker Unie i in. przeciwko Komisji, Rec. s. 1663, pkt 175, 179). Ponadto oświadczenia sprzeczne z interesem oświadczającego należy z zasady postrzegać jako dowody szczególnie wiarygodne (zob. podobnie ww. w pkt 86 wyrok w sprawach połączonych JFE Engineering przeciwko Komisji, pkt 207, 211, 212).

- ⁸⁹ Należy wreszcie przypomnieć, że rola sądu rozpatrującego skargę o stwierdzenie nieważności złożoną na podstawie art. 230 WE (obecnie art. 263 TFUE) i skierowaną przeciwko decyzji Komisji stwierdzającej naruszenie prawa konkurencji i nakładającej grzywnę na podmioty, do których jest adresowana, polega na ocenie, czy dowody i inne okoliczności przywołane przez Komisję w decyzji są wystarczające, aby stwierdzić występowanie naruszenia (ww. w pkt 86 wyrok w sprawach połączonych JFE Engineering przeciwko Komisji, pkt 174, 175; zob. podobnie ww. w pkt 57 wyrok w sprawie „PVC II”, pkt 891). Istnienie wątpliwości po stronie sądu musi być rozstrzygane na korzyść adresatów decyzji. Sąd nie może zatem orzec, że Komisja wykazała w wymagany prawem sposób istnienie danego naruszenia, jeśli jego wątpliwości w tym względzie się utrzymują (ww. w pkt 86 wyrok w sprawach połączonych JFE Engineering przeciwko Komisji, pkt 177; ww. w pkt 87 wyrok w sprawie Groupe Danone przeciwko Komisji, pkt 215). W tej ostatniej sytuacji konieczne jest bowiem poszanowanie przewidzianej w szczególności w art. 6 ust. 2 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności podpisanej w Rzymie w dniu 4 listopada

1950 r. (zwanej dalej „EKPC”) zasady domniemania niewinności, wchodzącej w skład praw podstawowych, które zgodnie z orzecznictwem Trybunału, potwierdzonym ponadto przez preambułę Jednolitego aktu europejskiego i przez art. 6 ust. 2 Traktatu o Unii Europejskiej oraz przez art. 47 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej, proklamowanej w dniu 7 grudnia 2000 r. w Nicei (Dz.U. C 364, s. 1), podlegają ochronie w porządku prawnym Unii Europejskiej. Zważywszy na charakter omawianych naruszeń oraz na charakter i surowość sankcji z nimi związanych, zasada domniemania niewinności znajduje zastosowanie w szczególności do postępowań dotyczących naruszeń prawa konkurencji, które mogą zostać zakończone orzeczeniem grzywnien lub okresowych kar pieniężnych (wyroki Trybunału: z dnia 8 lipca 1999 r. w sprawie C-199/92 P Hüls przeciwko Komisji, Rec. s. I-4287, pkt 149, 150; w sprawie C-235/92 P Montecatini przeciwko Komisji, Rec. s. I-4539, pkt 175, 176; ww. w pkt 87 wyrok w sprawie Groupe Danone przeciwko Komisji, pkt 216).

- 90 Występowanie naruszenia należy ocenić wyłącznie w świetle dowodów zgromadzonych przez Komisję w decyzji stwierdzającej naruszenie, a jedyne istotne pytanie dotyczy tego, czy co do istoty dowód naruszenia został przedstawiony na podstawie takich dowodów (ww. w pkt 88 wyrok w sprawie Cimenteries CBR i in. przeciwko Komisji, pkt 726).
- 91 Powyższe orzecznictwo ma zastosowanie analogicznie do art. 53 porozumienia EOG i do decyzji Komisji przyjętych w zastosowaniu tego artykułu.
- 92 W świetle zasad przedstawionych w pkt 84–91 powyżej należy sprawdzić, czy w zaskarżonej decyzji Komisja przedstawiła dostatecznie wiarygodne, precyzyjne i zgodne informacje – w ramach ogólnej oceny i po rozpatrzeniu wyjaśnień lub alternatywnych uzasadnień przedstawionych przez skarżącą – na poparcie silnego przekonania, że naruszenie stwierdzone w art. 1 zaskarżonej decyzji trwało nadal, wraz z udziałem

pierwszego przedmiotowego przedsiębiorstwa, w okresie od września 2000 r. do dnia 30 września 2002 r., za co FEH może być uważana za osobiście odpowiedzialną z powodu kierowania tym przedsiębiorstwem w chwili popełnienia naruszenia.

— W przedmiocie analizy dowodów leżących u podstaw zaskarżonej decyzji

⁹³ Tytułem wstępu należy przypomnieć istotne okoliczności faktyczne, na których Komisja oparła w zaskarżonej decyzji ocenę, że naruszenie stwierdzone w art. 1 zaskarżonej decyzji trwało nadal, wraz z udziałem pierwszego przedmiotowego przedsiębiorstwa w okresie od września 2000 r. do dnia 30 września 2002 r.

⁹⁴ W motywie 290 zaskarżonej decyzji Komisja stwierdziła, że nie uwzględniła oświadczeń FEH i FES, spółek grupy Areva, Melco, spółek grupy Hitachi lub JAEPS i Toshiba, z których wynika, że kartel przestał funkcjonować po raz pierwszy albo w ciągu 1997 r., albo we wrześniu 1999 r., albo w ciągu 1999 r. po odejściu Siemens, albo nawet w okolicach września 2000 r., argumentując, że oświadczenia te były niewiarygodne, a nawet niejasne, i nie prowadziły do żadnych wniosków, gdyż zaprzeczały sobie nawzajem i były sprzeczne z dowodami znajdującymi się w aktach sprawy (zob. pkt 80 powyżej). W tymże motywie 290 zaskarżonej decyzji w połączeniu z motywami 191–198 Komisja wskazała na fakt, że pierwsze przedmiotowe przedsiębiorstwo a także inne przedsiębiorstwa nadal uczestniczyły w spotkaniach wielostronnych w roku 2000 lub 2001. Dowody, na których Komisja opiera się, aby wykazać, że kartel nadal funkcjonował – przy udziale pierwszego przedmiotowego przedsiębiorstwa – po odejściu „Schneider/VA Tech” w dniu 13 grudnia 2000 r., zostały wymienione w pkt 81 powyżej.

95 Przed wszystkim, w kwestii faktów wymienionych przez niektórych członków kartelu w okresie od dnia 18 grudnia 2000 r. do dnia 22 stycznia 2001 r. na temat spotkań i przydziału projektów RIG należy zaznaczyć, że – jak przyznaje Komisja – dokumenty te dotyczyły wyłącznie przedsiębiorstw Alstom (później Areva), Melco i ABB. Zatem, jak słusznie twierdzi skarżąca, jakkolwiek rzeczona wymiana dokumentów zachodząca w okresie wystąpienia okoliczności faktycznych, potwierdza w sposób wiarygodny i precyzyjny działalność kartelu w okolicach grudnia 2000 r. i stycznia 2001 r., to nie dostarcza ona żadnych wskazówek na temat tego, czy uczestniczyło w nim samo pierwsze przedmiotowe przedsiębiorstwo.

96 Następnie, jeżeli chodzi o listę z dnia 12 maja 2000 r., odnosi się ona do trzynastu „spotkań komitetu” zaplanowanych w okresie od dnia 18 maja 2000 r. do dnia 17 maja 2001 r. Antykonkurencyjny cel tych „spotkań komitetu” można wywnioskować z tego, że na liście każde z przedmiotowych przedsiębiorstw jest oznaczone za pomocą kodu nadanego mu w ramach kartelu, tak jak zostało to przedstawione w motywach 142 i 197 zaskarżonej decyzji, oraz że, co potwierdziło kilku członków kartelu, niektóre spotkania organów – wspólnego komitetu Europa/Japonia i komitetu Europa – które uczestniczyły w operacyjnym funkcjonowaniu kartelu, były zaplanowane, co wynika również z motywów 150 i 151 zaskarżonej decyzji. Ponadto z uwagi na to, że faktyczne odbycie się sześciu z tych spotkań komitetu zostało albo potwierdzone przez niektórych członków kartelu, albo poparte innymi dowodami zawartymi w aktach sprawy, takimi jak noty dotyczące kosztów podróży lub notatki poczynione w osobistych kalendarzach, działalność kartelu w okresie od dnia 18 maja 2000 r. do dnia 18 stycznia 2001 r. może być postrzegana jako udowodniona. Jak jednak przyznaje Komisja, w spotkaniach tych uczestniczyły jedynie przedsiębiorstwa Reyrolle, Alstom, Schneider, ABB, Melco i Toshiba. Jak podnosi skarżąca, wynika z tego zatem, że o ile lista ta potwierdza w sposób wiarygodny i precyzyjny działalność kartelu w okresie od dnia 18 maja 2000 r. do dnia 17 maja 2001 r., nie zawiera ona jednak żadnej wskazówki, że pierwsze przedmiotowe przedsiębiorstwo w nim uczestniczyło.

97 Jeżeli chodzi wreszcie o dokumenty odnoszące się do okoliczności faktycznych, które miały miejsce w momencie ich sporządzania i dotyczyły ośmiu projektów RIG

noszących numery referencyjne [poufne], odnoszą się one do porozumień o zmiennym okresie obowiązywania zawartych między członkami kartelu w celu przydziału wspomnianych projektów RIG. Z dokumentów wynika zatem, że pierwsze przedmiotowe przedsiębiorstwo uczestniczyło razem z innymi członkami kartelu w uzgodnieniach mających na celu przydział ośmiu projektów RIG, które zostały zorganizowane przez inne przedsiębiorstwa biorące udział w kartelu oraz zostały zawarte lub weszły w życie w okresie od [poufne] do [poufne] i obowiązywały przez około [poufne] od daty ich zawarcia, tj. w przypadku ostatniego projektu noszącego numer referencyjny [poufne] do [poufne].

⁹⁸ W tym względzie należy przypomnieć, że dla istnienia porozumienia w rozumieniu art. 81 ust. 1 WE wystarczy, aby dane przedsiębiorstwa wyraziły wspólną wolę zachowywania się na rynku w określony sposób (wyroki Sądu: z dnia 24 października 1991 r. w sprawie T-2/89 Petrofina przeciwko Komisji, Rec. s. II-1087, pkt 211; z dnia 10 marca 1992 r. w sprawie T-13/89 ICI przeciwko Komisji, Rec. s. II-1021, pkt 253; zob. podobnie także wyrok Trybunału z dnia 15 lipca 1970 r. w sprawie 41/69 ACF Chemiefarma przeciwko Komisji, Rec. s. 661, pkt 112). Ponadto art. 81 WE ma zastosowanie wtedy, gdy skutki porozumienia utrzymywały się przez długi czas, zaś porozumienie nie zostało formalnie zakończone (zob. podobnie ww. wyrok w sprawie ICI przeciwko Komisji, pkt 254; wyrok Sądu z dnia 13 grudnia 2001 r. w sprawie T-48/98 Acerinox przeciwko Komisji, Rec. s. II-3859, pkt 63). Przytoczone wyżej orzecznictwo ma w drodze analogii zastosowanie do art. 53 porozumienia EOG.

⁹⁹ W niniejszej sprawie skarżąca nie zakwestionowała faktu, że FEH zawarła zgodnie z regułami kartelu porozumienia mające na celu przydział w ramach kartelu ośmiu projektów RIG noszących numery referencyjne [poufne]. Ponadto nie zakwestionowała faktu, że w świetle ich treści porozumienia te miały przynieść skutki w okresie od [poufne], tj. daty wejścia w życie porozumienia w sprawie projektu noszącego numer referencyjny [poufne], do [poufne], tj. dnia, w którym przestało obowiązywać porozumienie w sprawie projektu noszącego numer referencyjny [poufne].

100 Ponadto żaden dokument z akt sprawy nie pozwala stwierdzić, że pierwsze przedmiotowe przedsiębiorstwo publicznie zdystansowało się od kartelu i porozumień zawartych w jego ramach. Tymczasem przedsiębiorstwo, które nie zdystansuje się publicznie od wyników spotkania, w którym brało udział, lub porozumienia, którego było stroną, ponosi co do zasady pełną odpowiedzialność za swoje uczestnictwo w kartelu. Byłoby bowiem zbyt dogodne, gdyby przedsiębiorstwa mogły zminimalizować ryzyko obowiązku zapłaty dotkliwej grzywny, czerpiąc najpierw zyski z niezgodnego z prawem kartelu, a następnie korzystając z obniżenia kwoty grzywny na tej podstawie, że odgrywały jedynie niewielką rolę we wdrożeniu naruszenia, podczas gdy ich postawa skłoniła inne przedsiębiorstwa do zachowań bardziej szkodliwych dla konkurencji (zob. podobnie ww. w pkt 88 wyrok w sprawie Mannesmannröhren-Werke przeciwko Komisji, pkt 278 i przytoczone tam orzecznictwo). Z powyższego wynika, iż nawet przy założeniu, że pierwsze przedmiotowe przedsiębiorstwo nie respektowało wszystkich porozumień zawartych w ramach kartelu, okoliczność ta nie wystarczy – w braku dowodu publicznego zdystansowania się od pozostałych członków kartelu – do zwolnienia go z odpowiedzialności, którą ponosi z powodu uczestnictwa w porozumieniach, a za ich pośrednictwem, w naruszeniu, które zostało stwierdzone w art. 1 zaskarżonej decyzji.

101 Należy zatem uznać, że fakty wymienione przez niektórych członków kartelu w okresie od dnia 18 grudnia 2000 r. do dnia 22 stycznia 2001 r., lista „spotkań komitetu” z dnia 12 maja 2000 r., a także dokumenty dotyczące ośmiu projektów RIG wymienione w motywach 191–198 zaskarżonej decyzji, do których odnosi się jej motyw 290, potwierdzają w sposób wiarygodny, precyzyjny i zgodny, że naruszenie stwierdzone w art. 1 zaskarżonej decyzji trwało w okresie od września 2000 r. do dnia 30 września 2002 r. Ponadto, mając na uwadze szczególnie długi czas trwania naruszenia stwierdzonego w art. 1 zaskarżonej decyzji, którego istnienia w okresie od dnia 15 kwietnia 1988 r. do września 2000 r. skarżąca nie kwestionuje, a także złożone środki ostrożności przedsięwzięte przez członków kartelu, aby zakamufłować lub zataić jego istnienie, które zostały wymienione w motywie 170 zaskarżonej decyzji, można uznać, że działania te odnoszą się do okoliczności faktycznych dostatecznie zbliżonych w czasie

w rozumieniu orzecznictwa przytoczonego w pkt 87 powyżej, aby można było racjonalnie stwierdzić, że naruszenie to trwało nieprzerwanie we wspomnianym okresie.

102 Ponadto dowody, na których opiera się w tym względzie zaskarżona decyzja, są dostatecznie wiarygodne, precyzyjne i zgodne. Nie obalają ich oświadczenia FEH i FES zawarte w piśmie do Komisji z dnia 21 listopada 2006 r. i w odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów (zob. pkt 19, 27 powyżej) ani oświadczenia Melco, spółek grupy Hitachi lub JAEPS i grupy VA Tech zawarte we wnioskach na podstawie komunikatu w sprawie współpracy (zob. pkt 13, 14, 16 powyżej), z których wynika, że kartel przestał funkcjonować po raz pierwszy przed okresem od września 2000 r. do dnia 30 września 2002 r. Oświadczenia te, z których wynika, że kartel przestał wcześniej funkcjonować, nie opierają się bowiem na żadnych wiarygodnych ani precyzyjnych dowodach. Ponadto są one sprzeczne w zakresie, w jakim ich autorzy twierdzą, że kartel przestał funkcjonować albo w ciągu 1997 r. (Melco), albo w ciągu 1999 r. (spółki grupy Hitachi lub JAEPS i grupa VA Tech), albo też „we wrześniu lub w okolicach” września 2000 r. (FEH i FES). Zatem, jak słusznie podnosi Komisja w motywach 284, 285 i 290 zaskarżonej decyzji, wspomniane oświadczenia nie są w stanie podważyć dowodów z dokumentów odnoszących się do okoliczności faktycznych powstałych w momencie ich sporządzenia i pochodzących od przedsiębiorstw uczestniczących w naruszeniu stwierdzonym w art. 1 zaskarżonej decyzji, co prowadzi do wniosku, że wspomniane naruszenie nadal występowało w okresie od września 2000 r. do dnia 30 września 2002 r.

103 Skarżąca rzeczywiście podnosi, że oświadczenia zawarte w piśmie FEH i FES skierowanym do Komisji z dnia 21 listopada 2006 r. i w odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów należy uznać za posiadające szczególną moc dowodową lub wiarygodność ze względu na ich „samooskarżający charakter” (zob. pkt 88 powyżej i pkt 107 poniżej). Jednak oświadczeń, w których FEH i FES dowodzą, że pierwsze przedmiotowe przedsiębiorstwo przestało uczestniczyć w kartelu po spotkaniu członków japońskich, które odbyło się „we wrześniu lub w okolicach” września

2000 r., nie można uznać za sprzeczne z ich interesem. W istocie zamiarem wspomnianych oświadczeń jest zminimalizowanie znaczenia wkładu pierwszego przedmiotowego przedsiębiorstwa w naruszenie, a w konsekwencji ograniczenie osobistej odpowiedzialności FEH, którą spółka ta ponosi z racji kierowania wspomnianym przedsiębiorstwem w chwili popełnienia naruszenia. W konsekwencji tego rodzaju oświadczenia nie są w stanie obalić dowodów, na których opiera się zaskarżona decyzja Komisji.

- 104 Skarżąca nie ma zatem podstaw, aby zarzucać Komisji, że nie uznała mocy dowodowej oświadczeń zawartych w piśmie FEH i FES do Komisji z dnia 21 listopada 2006 r. i w odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, aby stwierdzić, że pierwsze przedmiotowe przedsiębiorstwo uczestniczyło w naruszeniu w okresie od września 2000 r. do dnia 30 września 2002 r., za co FEH może być uważana za osobiście odpowiedzialną ze względu na to, że kierowała tym przedsiębiorstwem w chwili popełnienia naruszenia.
- 105 Ponadto dokumenty dotyczące porozumień zawartych w ramach kartelu, które zostały przedstawione w motywach 191 i 198 zaskarżonej decyzji, potwierdzają w sposób wiarygodny i precyzyjny ocenę Komisji, że pierwsze przedmiotowe przedsiębiorstwo nadal uczestniczyło w naruszeniu w okresie od września 2000 r. do dnia 30 września 2002 r. ponieważ w dokumentach tych wskazano, że „Fuji” była stroną zawartych w ramach kartelu porozumień, których skutki miały wystąpić w okresie od dnia 27 sierpnia 1998 r. do dnia 28 października 2001 r.
- 106 Pozostaje zatem sprawdzić, czy wyjaśnienia lub alternatywne uzasadnienia dostarczone przez skarżącą mogą obalić wiarygodne i precyzyjne dowody, na których opiera się zaskarżona decyzja. Wobec ich braku będzie można stwierdzić, że Komisja – zgodnie z ciężącym na niej obowiązkiem – przedstawiła dowód na to, iż pierwsze przedmiotowe przedsiębiorstwo nadal uczestniczyło w naruszeniu w okresie od września 2000 r. do dnia 30 września 2002 r. (zob. podobnie ww. w pkt 84 wyroki: w sprawie Aalborg Portland i in. przeciwko Komisji, pkt 79; w sprawie Peróxidos Orgánicos

przeciwko Komisji, pkt 63, 71), za co FEH może być uważana za osobiście odpowiedzialną ze względu na fakt, że kierowała tym przedsiębiorstwem w chwili popełnienia naruszenia.

— W przedmiocie analizy alternatywnych dowodów dostarczonych przez skarżącą

- ¹⁰⁷ Skarżąca zarzuca przede wszystkim Komisji, że ta pominęła niektóre argumenty lub okoliczności faktyczne, które miałyby potwierdzać wiarygodność oświadczeń znajdujących się w odpowiedzi FEH i FES na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, z których wynika, że pierwsze przedmiotowe przedsiębiorstwo przestało uczestniczyć w kartelu „we wrześniu lub w okolicach” września 2000 r. Podnosi ona, po pierwsze, że pierwsze przedmiotowe przedsiębiorstwo przestało uczestniczyć w zebraniach kartelu od września 2000 r., podczas gdy wcześniej brało udział w spotkaniach członków japońskich, które odbywały się przed spotkaniami członków komitetu Europa i komitetu Japonia, zgodnie z porozumieniem GQ. Po drugie, twierdzi ona, że oświadczenia FEH i FES znajdują potwierdzenie w niektórych oświadczeniach ABB, Melco, spółek grupy Hitachi lub JAEPS i grupy VA Tech. Po trzecie, skarżąca powołuje się na brak wzmianki dotyczącej pierwszego przedmiotowego przedsiębiorstwa w dokumentach sporządzonych po wrześniu 2000 r. Po czwarte, utrzymuje ona, że Komisja nie uwzględniła „samooskarżającego charakteru” oświadczeń FEH i FES, z których wynika, że naruszenie i uczestnictwo pierwszego przedmiotowego przedsiębiorstwa w tym naruszeniu ustały we wrześniu 2000 r. Po piąte, skarżąca zauważa, że dokumenty dotyczące dwóch procedur przetargowych w [poufne], sporządzone w [poufne] i w [poufne], które FEH i FES załączyły do skargi oraz odpowiedzi na pytania oraz na wezwanie Sądu do przedłożenia dokumentów (zob. pkt 37 powyżej), poświadczają, że pierwsze przedmiotowe przedsiębiorstwo przestało stosować uzgodnienia podjęte w ramach kartelu i, ostatecznie, uczestniczyć w działaniach kartelu po wrześniu 2000 r., ponieważ w ramach wspomnianych procedur przetargowych kartel

znacznie obniżył ceny w stosunku do „poziomów cen” wyznaczonych w uzgodnieniach podjętych w ramach kartelu. Ze wspomnianych dokumentów miałyby wynikać, że w kwestii projektu RIG na rynek [poufne], w [poufne], szacunkowe ceny zaoferowane przez pierwsze przedmiotowe przedsiębiorstwo jego partnerom były od [poufne] % do [poufne] % niższe od „poziomu cen” wyznaczonego w karcie uzgodnień oraz że w kwestii dwóch projektów RIG na rynek [poufne], w [poufne], cena zafakturowana jego partnerowi była o [poufne] % niższa od „poziomu cen” wyznaczonego w karcie uzgodnień.

108 Skarżąca zarzuca ponadto Komisji, że ta popełniła oczywisty błąd w ocenie przedstawionych dowodów i naruszyła prawo do rzetelnego procesu, zasadę domniemania niewinności i zasadę in dubio pro reo, odrzucając oświadczenia FEH i FES, z których wynika, że pierwsze przedmiotowe przedsiębiorstwo przestało uczestniczyć w naruszeniu „we wrześniu lub w okolicach” września 2000 r. z tego powodu, że nie podano w nich wyraźnie daty opuszczenia kartelu przez przedsiębiorstwo oraz że przedsiębiorstwo nie zdystansowało się publicznie od kartelu.

109 Z zaskarżonej decyzji nie wynika jednak, że celem ustalenia uczestnictwa pierwszego przedmiotowego przedsiębiorstwa w naruszeniu w okresie od września 2000 r. do dnia 30 września 2002 r. Komisja oparła się na oświadczeniu ABB, zawartym w odpowiedzi z dnia 4 października 2004 r. na żądanie udzielenia informacji (zob. pkt 15, 81 powyżej), zgodnie z którym „[w] okresie, kiedy Siemens i Hitachi nie uczestniczyły w kartelu, kartel dotyczący [projektów] RIG nadal funkcjonował z udziałem [...] ABB, Alstom, Arevy, VA Tech, Schneidera [...], [Melco], Toshiba i Fuji”. Nie ma zatem konieczności sprawdzenia, czy – jak sugeruje skarżąca – deklaracja ta mogła potwierdzić wnioski Komisji co do uczestnictwa pierwszego przedmiotowego przedsiębiorstwa w naruszeniu w okresie od września 2000 r. do dnia 30 września 2002 r.

- 110 W kwestii pozostałych argumentów skarżącej należy w pierwszej kolejności stwierdzić, że – jak słusznie ona podniosła – żadna z okoliczności, na których opiera się zaskarżona decyzja, nie pozwala stwierdzić, że pierwsze przedmiotowe przedsiębiorstwo brało udział w spotkaniu przedsiębiorstw uczestniczących w kartelu, a w szczególności w spotkaniu członków japońskich w okresie od września 2000 r. do dnia 30 września 2002 r. Jednak, wbrew twierdzeniom skarżącej, ta okoliczność nie wystarczy, aby obalić wiarygodne i precyzyjne dowody, z których wynika, że pierwsze przedmiotowe przedsiębiorstwo nadal uczestniczyło w naruszeniu w wymienionym okresie.
- 111 Fakt, że z listy „spotkań komitetu” z dnia 12 maja 2000 r. (zob. pkt 96 powyżej) nie wynika, iż pierwsze przedmiotowe przedsiębiorstwo uczestniczyło lub powinno uczestniczyć w tych spotkaniach, jest pozbawiony znaczenia w tej kwestii. Wspomniana lista dotyczy bowiem wyłącznie spotkań wspólnego komitetu Europa/Japonia i związanych z nimi spotkań przygotowawczych komitetu Europa. Z motywów 150, 151 i 376 zaskarżonej decyzji, a także z przypisu 320 do motywu 255 wynika tymczasem, że pierwsze przedmiotowe przedsiębiorstwo nie było członkiem ani komitetu Japonia, ani, w konsekwencji, wspólnego komitetu Europa/Japonia. Nie uczestniczyło ono bezpośrednio ani w spotkaniach roboczych, ani w tzw. spotkaniach „menedżerskich” dotyczących zarządzania kartelem, w których brały udział przedsiębiorstwa japońskie i europejskie.
- 112 Co do faktu, że ani z faksów wymienionych przez niektórych członków kartelu w okresie od dnia 18 grudnia 2000 r. do dnia 22 stycznia 2001 r., ani z listy „spotkań komitetu” z dnia 12 maja 2000 r. nie wynika, że pierwsze przedmiotowe przedsiębiorstwo uczestniczyło w grudniu 2000 r. i w styczniu 2001 r. w spotkaniach i rozmowach kartelu, w szczególności tych dotyczących przydziału projektów RIG, o których mowa w pkt 95 powyżej, to na tej podstawie nie można stwierdzić, że przedsiębiorstwo to przestało uczestniczyć w naruszeniu w okresie od września 2000 r. do dnia 30 września 2002 r. Z dowodów z dokumentów wymienionych w motywie 198 zaskarżonej decyzji wynika, że we wspomnianym okresie pierwsze przedmiotowe

przedsiębiorstwo uczestniczyło w stosowaniu porozumień zawartych między członkami kartelu w sprawie ośmiu projektów RIG noszących numery referencyjne [*poufne*], na podstawie których przedsiębiorstwo to musiało, pod rygorem zwyczajowych sankcji, chronić oferty złożone przez inne przedsiębiorstwa będące członkami kartelu, a w ostateczności również przydział przedmiotowych projektów RIG tym przedsiębiorstwom, przez cały okres obowiązywania tych uzgodnień. Mając na uwadze okres obowiązywania tych porozumień, zgodnie z ich postanowieniami (zob. pkt 99, 105 powyżej), skarżąca nie ma podstaw, aby twierdzić, że wspomniane uzgodnienia stały się bezskuteczne od stycznia 2000 r., po upływie terminu przetargów na projekty RIG odpowiadających tym porozumieniom, zgodnie z adnotacją w nich zawartą. Ponadto należy podnieść, że – zgodnie z tym, co stwierdziła Komisja w motywie 377 zaskarżonej decyzji (zob. pkt 82 powyżej) – w następstwie otrzymania karty uzgodnień z dnia 28 września 2000 r. pierwsze przedmiotowe przedsiębiorstwo musiało zaprezentować klientowi ofertę „uzgodnioną”, aby stworzyć wrażenie pewnej konkurencji wokół danego projektu RIG.

113 W drugiej kolejności, wbrew twierdzeniom skarżącej, nie stwierdzono, że pierwsze przedmiotowe przedsiębiorstwo zrezygnowało ze stosowania uzgodnień dotyczących ośmiu projektów RIG noszących numery referencyjne [*poufne*] w okresie od września 2000 r. do dnia 30 września 2002 r. oraz że nie podjęło żadnych działań w stosunku do karty uzgodnień otrzymanej w dniu 28 września 2000 r., jak wynika z jej odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, z powodu tego, że stały się one bezskuteczne w wyniku zaprzestania uczestnictwa w kartelu po spotkaniu członków japońskich, które odbyło się „we wrześniu lub w okolicach” września 2000 r.

114 Skarżąca podnosi, że oświadczenia FEH i FES zostały w tym względzie potwierdzone przez oświadczenia ABB w uzupełnieniu odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów (zob. pkt 21 powyżej) i Melco w ramach jej wniosku na podstawie komunikatu w sprawie współpracy (zob. pkt 16 powyżej).

115 Jeżeli chodzi przede wszystkim o oświadczenia ABB zawarte w uzupełnieniu odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, nie pozwalają one stwierdzić, że przedmiotowe przedsiębiorstwo przestało uczestniczyć w kartelu i wykonywać uzgodnienia tego kartelu „we wrześniu lub w okolicach” września 2000 r. Oświadczenia te stanowią istotnie potwierdzenie tego, że ABB, Alstom, Melco i Toshiba podczas spotkania, które odbyło się we wrześniu lub w październiku 2000 r., powiadomiły publicznie pozostałych członków kartelu o zamiarze zakończenia działalności kartelu. Ponadto pierwsze przedmiotowe przedsiębiorstwo nie zostało wymienione wśród przedsiębiorstw, które uczestniczyły w kartelu w dniu tego powiadomienia. Niemniej jednak wskazano, że informacja, zgodnie z którą działalność kartelu miała się zakończyć, była nieprawdziwa, a ogłoszenie tej informacji w kartelu miało jedynie na celu doprowadzenie do wycofania się z tych działań „Schneider/VA Tech”. Poza tym sprecyzowano, że członkowie kartelu spotkali się ponownie raz lub dwa razy przed zorganizowaniem spotkania, na którym rzekomo zakończono działalność kartelu w grudniu 2000 r. Dodatkowo podniesiono, po pierwsze, że podczas wspomnianego spotkania obecni byli następujący członkowie kartelu: „ABB, Alstom, Schneider/VA Tech, Melco i Toshiba”, a po drugie, że Hitachi i Siemens nie były obecne, ponieważ nie uczestniczyły już wówczas w działaniach kartelu. Oświadczenia te nie zapewniają zatem żadnej szczególnej wiarygodności oświadczeniom FEH i FES, że pierwsze przedmiotowe przedsiębiorstwo mogło zasadnie uważać, iż kartel przestał funkcjonować „we wrześniu lub w okolicach” września 2000 r., a zatem przestało w nim uczestniczyć, a w szczególności wykonywać uzgodnienia zawarte w ramach tego kartelu. Po pierwsze, z oświadczeń tych wynika, że nieprawdziwa informacja ogłoszona przez ABB, Alstom, Melco i Toshiba nie miała na celu doprowadzenia do odejścia pierwszego przedmiotowego przedsiębiorstwa z kartelu. Dlatego, jak słusznie zauważa Komisja, jest mało wiarygodne, aby posunięcie to mogło doprowadzić do wyniku niepożądanego przez jego autorów, bez reakcji z ich strony. Po drugie, ze wspomnianych oświadczeń wynika, że spotkanie, na którym rzekomo zakończono działalność kartelu, odbyło się dopiero w grudniu 2000 r., w wyniku czego posunięcie ABB, Alstom, Melco i Toshiba nie wyjaśnia okoliczności, że pierwsze przedmiotowe przedsiębiorstwo przestało uczestniczyć w kartelu we wrześniu 2000 r. Po trzecie, fakt, że w oświadczeniach nie wymieniono „Fuji” wśród przedsiębiorstw, które uczestniczyły w kartelu podczas realizacji wspomnianego posunięcia, nie ma szczególnej mocy dowodowej, ponieważ, po pierwsze, posunięcie to zostało przeprowadzone w ramach wspólnego komitetu Europa/Japonia, w którym nie uczestniczyło pierwsze przedmiotowe przedsiębiorstwo, a po drugie „Fuji” nie jest również wymieniana wśród przedsiębiorstw, które nie uczestniczyły już w kartelu w momencie przeprowadzania wspomnianego posunięcia. W każdym razie fakt, że pierwsze przedmiotowe przedsiębiorstwo nie uczestniczyło w nowych spotkaniach lub rozmowach kartelu w okresie od września 2000 r. do dnia 30 września 2002 r., nie oznacza, że przestało ono wykonywać uzgodnienia zawarte w ramach kartelu i, w konsekwencji, nie było członkiem kartelu w tym okresie. W związku z powyższym oświadczenia ABB zawarte w uzupełnieniu odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów nie obalają dowodów z dokumentów wymienionych w zaskarżonej decyzji, z której

wynika, że pierwsze przedmiotowe przedsiębiorstwo nadal uczestniczyło w naruszeniu w okresie od września 2000 r. do dnia 30 września 2002 r.

- ¹¹⁶ Podobnie fakt, że w oświadczeniu na podstawie komunikatu w sprawie współpracy Melco nie wymienia „Fuji” wśród przedsiębiorstw, które nadal prowadziły w ograniczonym zakresie rozmowy w ramach kartelu pomiędzy momentem przerwania uczestnictwa w kartelu przez Siemens i Hitachi oraz momentem ponownego przystąpienia Siemens, nie jest decydujący z punktu widzenia uczestnictwa pierwszego przedmiotowego przedsiębiorstwa w naruszeniu w okresie od września 2000 r. do dnia 30 września 2002 r., zważywszy, że Melco nie wspomina, iż pierwsze przedmiotowe przedsiębiorstwo opuściło kartel po przerwaniu uczestnictwa w naruszeniu przez Siemens we wrześniu 1999 r. i przed ponownym przystąpieniem tej ostatniej do naruszenia w lipcu 2002 r. oraz że przedsiębiorstwo to przestało działać zgodnie z uzgodnieniami zawartymi w ramach kartelu.

- ¹¹⁷ Ponadto Komisja dokonała właściwej oceny oświadczeń zawartych w odpowiedzi FEH i FES na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, z których wynika, że pierwsze przedmiotowe przedsiębiorstwo przestało uczestniczyć w kartelu po spotkaniu członków japońskich, które odbyło się „we wrześniu lub w okolicach” września 2000 r., uznając, że oświadczenia te nie były szczególnie wiarygodne oraz że, w konsekwencji, nie są w stanie obalić dowodów z dokumentów wymienionych w zaskarżonej decyzji,

z których wynika, że pierwsze przedmiotowe przedsiębiorstwo nadal uczestniczyło w naruszeniu w okresie od września 2000 r. do dnia 30 września 2002 r.

118 Po pierwsze, z powodów przedstawionych w pkt 103 powyżej nie można uznać, że oświadczenia zawarte w odpowiedzi FEH i FES na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów w zakresie, w jakim stwierdzono w nich, że przedmiotowe przedsiębiorstwo przestało uczestniczyć w kartelu po spotkaniu członków japońskich, które odbyło się „we wrześniu lub w okolicach” września 2000 r., są sprzeczne z interesem oświadczających, w tym przypadku FEH, oraz że, w konsekwencji, takie oświadczenia należałoby traktować jako szczególnie wiarygodne.

119 Po drugie, Komisja dokonała właściwej oceny oświadczeń zawartych w odpowiedzi FEH i FES na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, stwierdzając, że na ich wiarygodność mają wpływ pewne niespójności, zwłaszcza jeżeli chodzi o dzień, w którym pierwsze przedmiotowe przedsiębiorstwo przestało uczestniczyć w naruszeniu. FEH i FES, w odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, a także w piśmie do Komisji z dnia 21 listopada 2006 r. (zob. pkt 19, 27 powyżej), oraz jeden z pracowników grupy Fuji, pan Oz., w oświadczeniu załączonym do odpowiedzi FEH i FES na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów stwierdzili, że pierwsze przedmiotowe przedsiębiorstwo przestało uczestniczyć w kartelu po spotkaniu członków japońskich, które odbyło się „we wrześniu lub w okolicach” września 2000 r., podczas gdy inny pracownik grupy Fuji, pan I.H., w oświadczeniu załączonym do tej samej odpowiedzi, stwierdził, że spotkania między członkami japońskimi przestały odbywać się niedługo po odejściu Siemens w 1999 r. W swoich pismach FEH i FES stwierdziły również, że oświadczenie pana I.H. w kwestii ewentualnego uczestnictwa pierwszego przedmiotowego przedsiębiorstwa w naruszeniu po 1999 r. jest niepewne w zakresie, w jakim w tym okresie pan I.H. przestał reprezentować przedsiębiorstwo na

spotkaniach członków japońskich i w konsekwencji nie jest bezpośrednim świadkiem okoliczności faktycznych.

- ¹²⁰ Po trzecie, jak słusznie podniosła Komisja (zob. pkt 115, 116 powyżej), należy uwzględnić to, że żadna ze stron, których dotyczy postępowanie, a którym oświadczenia FEH i FES zostały przekazane do skomentowania, nie potwierdziła, że pierwsze przedmiotowe przedsiębiorstwo faktycznie przestało uczestniczyć w naruszeniu i wykonywać uzgodnienia zawarte w ramach naruszenia po przerwaniu uczestnictwa w kartelu przez Siemens w 1999 r. albo „we wrześniu lub w okolicach” września 2000 r.
- ¹²¹ Po czwarte, ponieważ w okolicznościach niniejszej sprawy twierdzenie skarżącej, że pierwsze przedmiotowe przedsiębiorstwo zasadnie uważało, iż kartel przestał funkcjonować we wrześniu 2000 r., są mało wiarygodne i w związku z tym nie są dostateczne, aby obalić dowody z dokumentów wymienione w zaskarżonej decyzji (zob. pkt 115 powyżej), należy stwierdzić, jak podniosła Komisja, że skarżąca nie była w stanie przytoczyć ani przedstawić oświadczenia osoby trzeciej lub dowodu z dokumentu, z których wynikałoby, że pierwsze przedmiotowe przedsiębiorstwo publicznie zdystansowało się w 2000 r. od kartelu i obowiązujących uzgodnień zawartych w jego ramach.
- ¹²² W kwestii dokumentów dotyczących dwóch procedur przetargowych w [poufne], sporządzonych w [poufne] i w [poufne], Komisja twierdzi co do istoty, że nie można się na nie skutecznie wobec niej powołać w ramach niniejszej skargi, ponieważ nie zostały przedstawione przez FEH lub FES w trakcie postępowania administracyjnego.

123 Należy zatem rozpatrzyć w pierwszej kolejności kwestię, czy sporne dokumenty należy odrzucić jako dokumenty, na które nie można się powołać wobec Komisji, ponieważ nie zostały jej przedstawione w toku postępowania administracyjnego i zostały okazane sądowi po raz pierwszy.

124 W tym względzie należy przypomnieć, że prawa konkurencji nie można interpretować w ten sposób, że nakłada ono na zainteresowaną osobę w ramach postępowania administracyjnego obowiązek udzielenia odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, które skierowała do niego Komisja. Ani przepisy, w których wymieniono prawa i obowiązki przedsiębiorstw w ramach postępowania administracyjnego przewidzianego w prawie konkurencji, ani żadna ogólna zasada prawa nie zobowiązują wspomnianych przedsiębiorstw do innych czynności niż dostarczenie Komisji informacji, których przedstawienia ta ostatnia zażądała na podstawie art. 18 rozporządzenia nr 1/2003. Taki obowiązek byłby ponadto, z braku podstawy prawnej, trudny do pogodzenia z zasadą przestrzegania prawa do obrony, ponieważ utrudniałby wniesienie skargi do sądu osobie, która z jakiegokolwiek powodu nie odpowiedziała na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów (zob. podobnie wyrok Sądu z dnia 12 grudnia 1991 r. w sprawie T-30/89 Hilti przeciwko Komisji, Rec. s. II-1439, pkt 37, 38). A zatem o ile zgodność z prawem decyzji Komisji, w której stwierdzono, że dana osoba naruszyła prawo konkurencji i nałożono na nią z tego tytułu grzywnę, może być rozpatrywana wyłącznie w świetle okoliczności faktycznych i prawnych występujących w dniu jej przyjęcia (wyrok Sądu z dnia 18 lipca 2005 r. w sprawie T-241/01 Scandinavian Airlines System przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-2917, pkt 225), o tyle nie oznacza to, że osoba ta ma obowiązek dostarczyć Komisji, już na etapie postępowania administracyjnego, wszystkie informacje, na które zamierza powołać się na poparcie skargi o stwierdzenie nieważności wniesionej do sądu Unii przeciwko decyzji przyjętej po zakończeniu postępowania administracyjnego.

125 Oznacza to, że, wbrew twierdzeniom Komisji, FEH i FES nie miały obowiązku przedstawić spornych dokumentów na etapie postępowania administracyjnego, aby móc powołać się na nie w ramach niniejszej skargi.

126 Należy zatem rozpatrzyć co do istoty, czy – jak twierdzi skarżąca – dokumenty dotyczące dwóch procedur przetargowych w [poufne], sporządzone w [poufne] i w [poufne], dowodzą, że pierwsze przedmiotowe przedsiębiorstwo przestało uczestniczyć w kartelu „we wrześniu lub w okolicach” września 2000 r., w zakresie, w jakim wynika z nich, że po tej dacie przedsiębiorstwo to stosowało ceny uzależnione od kosztów produkcji i znacznie niższe od cen wynikających z uzgodnień zawartych w ramach kartelu.

127 W tym względzie należy zaznaczyć, że dokumenty przedstawione Sądowi przez FEH i FES, podobnie jak wyjaśnienia uzupełniające zawarte przez nie w odpowiedzi na pytania Sądu są fragmentaryczne, niepełne i dość trudne do zinterpretowania. W każdym razie nie można na ich podstawie wyrobić sobie dokładnego zdania, po pierwsze, na temat warunków, w których projekty RIG, a mówiąc ogólniej, przedmiotowe zamówienia były negocjowane lub przyznawane, a po drugie, dokładnych powodów korygowania cen szacunkowych lub ceny tych kilku projektów RIG, w [poufne], po wrześniu 2000 r. Nic w tych dokumentach, nawet jeżeli mają charakter czysto wewnętrzny, nie wskazuje, że korekty te były możliwe ze względu na fakt, że pierwsze przedmiotowe przedsiębiorstwo uważało, że nie musi już stosować reguł kartelu i dostosowywać się do uzgodnień cenowych zawartych w jego ramach.

128 Przeciwnie, w ramach projektu RIG na rynek [poufne], w [poufne], gdzie pierwsze przedmiotowe przedsiębiorstwo występowało tylko jako podwykonawca kilku przedsiębiorstw oferentów, spośród których niektóre, w tym [poufne] i [poufne], były członkami kartelu, z faksów [poufne], wymienianych między FEH a jednym z jej partnerów na miejscu, można wywnioskować, że nowe ceny szacunkowe zostały ustalone w wyniku „wyjaśnień technicznych” i nowych rozmów z klientem, które miały miejsce [poufne]. Aby respektowanie nowych wymogów określonych przez klienta nie prowadziło do wzrostu ceny oferty, która miała zostać przedstawiona, w szczególności

przez [poufne], przedsiębiorstwo partnerskie pierwszego przedmiotowego przedsiębiorstwa poinformowało, że zredukowało koszty, aby w możliwie jak największym stopniu obniżyć cenę projektu RIG. Wspomniana obniżka mogła być związana z modyfikacją składników przedmiotowego projektu RIG, takich jak przewody do autobusów. Skarżąca przyznaje, że przewody do autobusów są wyposażeniem, którego produkcja jest dość droga i które ma wpływ na cenę końcową. Ich wykorzystanie, a także zakres ich wykorzystania, są zazwyczaj określane nie przez dostawcę, lecz przez klienta. Tymczasem z ręcznej adnotacji na faksie wewnętrznym grupy Fuji, z [poufne], wynika, co następuje w temacie przedmiotowego projektu RIG:

„Wydaje się, że obniżka jest znaczna. Czy wynika to z tego, że nie mamy GIB [czyli przewodów do autobusów]? [...]”.

- 129 Skarżąca twierdzi, że wykorzystanie oraz zakres wykorzystania przewodów do autobusów w przedmiotowym projekcie RIG nie były modyfikowane od momentu dostarczenia cen szacunkowych w dniu [poufne] do momentu dostarczenia cen szacunkowych w dniu [poufne]. Jednak okoliczności, na które powołuje się w tym względzie, w szczególności rysunek techniczny sporządzony w dniu [poufne], tj. przed negocjacjami technicznymi z klientem z [poufne], nie pozwalają tego sprawdzić.

- 130 W każdym razie, o ile nie założy się zmywy między niektórymi członkami kartelu przeciwko pozostałym jego członkom, jest mało wiarygodne, aby pierwsze przedmiotowe przedsiębiorstwo mogło przedstawić swojemu partnerowi, który zgodnie z zaskarżoną decyzją nie był członkiem kartelu, szacunkowe ceny wyraźnie naruszające wciąż obowiązujące uzgodnienia cenowe zawarte w ramach kartelu bez reakcji pozostałych przedsiębiorstw będących członkami kartelu, które – jak zaświadczone – zostały powiadomione o wspomnianych cenach szacunkowych, tj. [poufne] i [poufne],

polegającej na poinformowaniu pierwszego przedmiotowego przedsiębiorstwa, że kartel wciąż funkcjonuje i że należy respektować jego reguły.

¹³¹ Z tego punktu widzenia wydaje się bardziej prawdopodobne, że w ramach projektu RIG na rynek [poufne], w [poufne], „poziom cen” wyznaczony w uzgodnieniach został obniżony, aby uwzględnić albo zmiany techniczne, których życzył sobie klient, albo, w określonym przypadku, presję konkurencyjną ze strony przedsiębiorstw, które nie były członkami kartelu.

¹³² Z akt sprawy wynika, że uzgodnienia cenowe mogły być zmieniane w celu uwzględnienia zmian o charakterze technicznym, które nastąpiły później na życzenie klienta, jak to miało miejsce w [poufne], w przypadku projektu RIG noszącego numer referencyjny [poufne]. Ponadto wspólne działanie członków kartelu przeciwko konkurencji zewnętrznej sięgało tak daleko, że w razie zagrożenia projektu RIG, którym członkowie wyrazili zainteresowanie i który był przedmiotem uzgodnienia w kwestii „poziomu cen”, silną konkurencją cenową spoza kartelu, członkowie kartelu mieli wspólnie walczyć z konkurentem zewnętrznym i wyjątkowo podjąć decyzję o obniżeniu ceny w celu wyeliminowania konkurencji. Z akt sprawy wynika, że znaczna obniżka w stosunku do „poziomu cen” została w ten sposób uzgodniona w [poufne], w ramach projektów RIG noszących numery referencyjne [poufne] i w [poufne], w ramach projektu RIG noszącego numer referencyjny [poufne], dotyczących również rynków w [poufne]. Podobnie z akt sprawy wynika, że uzgodnienia cenowe były omawiane w związku z presją ze strony konkurencji w [poufne], w ramach projektu RIG noszącego numer referencyjny [poufne], dotyczącego i tym razem rynku w [poufne]. Wreszcie z motywu 169 zaskarżonej decyzji wynika, że w aktach Komisji znajdują się dowody na to, że

w momencie gdy Siemens tymczasowo przerwała swoje uczestnictwo, a mianowicie w omawianym okresie, „[k]artel próbował przez pewien czas ukarać ją za odejście, konkurując z nią o specjalne projekty [RIG] na całym świecie”.

- 133 Taki mechanizm obrony kartelu wobec konkurencji zewnętrznej mógł równie dobrze zostać zastosowany zarówno w ramach projektu RIG na rynek [poufne], w [poufne], w przypadku którego zresztą pierwsze przedmiotowe przedsiębiorstwo, a w konsekwencji [poufne] i [poufne] nie osiągnęły sukcesu w ramach przetargu [poufne], w [poufne], gdzie – jak informuje skarżąca – pierwsze przedmiotowe przedsiębiorstwo przedstawiło oferty na dwa projekty RIG po cenie odpowiadającej [poufne] % „poziomu cen” wynikającego z zawartych uzgodnień [poufne] w ramach kartelu i ostatecznie wygrało przetarg.
- 134 Możliwe jest również, że – jak zasugerowała Komisja – w ramach niektórych projektów RIG członkowie kartelu i, w niniejszym przypadku, pierwsze przedmiotowe przedsiębiorstwo, działały w sposób niejawni we własnym interesie przeciwko interesom pozostałych członków kartelu i przeciwko interesowi wspólnemu.
- 135 W każdym razie dokumenty przedstawione przez FEH i FES nie zawierają żadnych wskazówek ani dowodów, z których mogłoby wynikać, że obniżki ceny projektów RIG uzgodnione przez pierwsze przedmiotowe przedsiębiorstwo w [poufne] i w [poufne], w ramach dwóch procedur przetargowych w [poufne], są znakiem lub konsekwencją publicznego zdystansowania się tego przedsiębiorstwa we wrześniu 2000 r. od kartelu i uzgodnień zawartych w jego ramach. A zatem, nawet przy założeniu, że dokumenty te można interpretować w taki sposób oraz że pierwsze przedmiotowe przedsiębiorstwo przestało kilkakrotnie po wrześniu 2000 r. składać oferty w przetargach zgodne z uzgodnieniami zawartymi w ramach kartelu, okoliczność ta nie pozwala przyjąć wniosku, że w tym samym czasie przedsiębiorstwo przestało uczestniczyć w rzeczywistym kartelu.

- ¹³⁶ Z powyższego wynika, że dokumenty dotyczące dwóch procedur przetargowych w [poufne], sporządzone w [poufne] i w [poufne], nie mają same w sobie wystarczającej mocy dowodowej, aby dowieść, że pierwsze przedmiotowe przedsiębiorstwo przestało uczestniczyć w działalności kartelu po wrześniu 2000 r.
- ¹³⁷ Z powyższych analiz wynika, że skarżąca nie przedstawiła informacji o dostatecznej mocy dowodowej ani przekonujących wyjaśnień alternatywnych, aby obalić dowody z dokumentów wymienione w zaskarżonej decyzji, z których wynika, że pierwsze przedmiotowe przedsiębiorstwo nadal uczestniczyło w naruszeniu w okresie od września 2000 r. do dnia 30 września 2002 r.
- ¹³⁸ Należy zatem stwierdzić, że w zaskarżonej decyzji Komisja wykazała, zgodnie z zasadami dotyczącymi przeprowadzania dowodu udziału przedsiębiorstwa w naruszeniu określonymi w art. 81 WE i art. 53 porozumienia EOG, które zostały przypomniane w pkt 84 i 91 powyżej, nie popełniając oczywistych błędów w ocenie zarzucanych jej w ramach niniejszej skargi, że pierwsze przedmiotowe przedsiębiorstwo nadal uczestniczyło w naruszeniu, które nadal trwało, w okresie od września 2000 r. do dnia 30 września 2002 r. W tych okolicznościach skarżąca nie ma podstaw, aby twierdzić, że Komisja naruszyła ogólne zasady prawa, takie jak prawo do rzetelnego procesu, zasada domniemania niewinności i zasada in dubio pro reo, uznając, że pierwsze przedmiotowe przedsiębiorstwo nadal uczestniczyło w naruszeniu w okresie od września 2000 r. do dnia 30 września 2002 r.
- ¹³⁹ Na podstawie całości powyższych rozważań należy oddalić zarzuty pierwszy i drugi.

W przedmiocie zarzutu trzeciego, opartego na naruszeniu zasady równego traktowania obarczającym wniosek Komisji, że FEH nadal uczestniczyła w naruszeniu po spotkaniu członków japońskich, które odbyło się „we wrześniu lub w okolicach” września 2000 r.

Argumenty stron

¹⁴⁰ W trzecim zarzucie skarżąca utrzymuje co do zasady, że Komisja naruszyła, w kilku aspektach, zasadę równego traktowania, stwierdzając, że pierwsze przedmiotowe przedsiębiorstwo nadal uczestniczyło w naruszeniu po spotkaniu członków japońskich, które odbyło się „we wrześniu lub w okolicach” września 2000 r. Po pierwsze, Komisja potraktowała pierwsze przedmiotowe przedsiębiorstwo inaczej niż potraktowała Siemens, Hitachi, VA Tech lub Schneider, zakładając – ponieważ nie była w stanie stwierdzić ostatecznie daty zaprzestania uczestnictwa w naruszeniu przez wspomniane przedsiębiorstwo – że przedsiębiorstwo to nadal uczestniczyło w naruszeniu, podczas gdy cały szereg przekonujących dowodów pośrednich znajdujących się w aktach sprawy potwierdzał ich oświadczenia. Po drugie, Komisja potraktowała pierwsze przedmiotowe przedsiębiorstwo inaczej niż potraktowała Siemens, Hitachi, VA Tech lub Schneider, zakładając w motywie 378 zaskarżonej decyzji, że przedsiębiorstwo to nadal uczestniczyło w naruszeniu, skoro było stroną porozumień dotyczących projektów RIG, które trwały nadal po wrześniu 2000 r. Po trzecie, Komisja potraktowała pierwsze przedmiotowe przedsiębiorstwo inaczej niż potraktowała VA Tech i Schneider, zakładając w motywie 377 zaskarżonej decyzji, że przedsiębiorstwo to nadal uczestniczyło w naruszeniu, ponieważ nie zdystansowało się publicznie od kartelu po wrześniu 2000 r.

¹⁴¹ Komisja kwestionuje zarzucane naruszenie zasady równego traktowania i wnosi o oddalenie trzeciego zarzutu jako bezzasadnego.

Ocena Sądu

- ¹⁴² Z utrwalonego orzecznictwa wynika, że zasada równego traktowania zostaje naruszona jedynie wtedy, gdy porównywalne sytuacje są traktowane w różny sposób lub gdy różne sytuacje są traktowane w ten sam sposób, chyba że takie traktowanie jest obiektywnie uzasadnione (wyrok Trybunału z dnia 7 czerwca 2007 r. w sprawie C-76/06 P Britannia Alloys & Chemicals przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. I-4405, pkt 40; wyrok Sądu z dnia 14 maja 1998 r. w sprawie T-311/94 BPB de Eendracht przeciwko Komisji, Rec. s. II-1129, pkt 309).
- ¹⁴³ Według Komisji istnieje różnica między sytuacją pierwszego przedmiotowego przedsiębiorstwa a sytuacją Siemens, Hitachi, VA Tech lub Schneidera w zakresie, w odróżnieniu od różnych oświadczeń Siemens, spółek grupy Hitachi, grupy VA Tech lub Schneider, z których wynika, że opuściły one kartel w danym okresie, oświadczenie FEH i FES, z którego wynika, że pierwsze przedmiotowe przedsiębiorstwo przestało uczestniczyć w kartelu „we wrześniu lub w okolicach” września 2000 r., nie zostało poparte wiarygodnymi dowodami, takimi jak zgodne oświadczenia innych członków kartelu lub dowody z dokumentów.
- ¹⁴⁴ W niniejszej sprawie, jak zauważono w pkt 113–137 powyżej, nie dowiedziono, że pierwsze przedmiotowe przedsiębiorstwo odmówiło stosowania obowiązujących porozumień dotyczących ośmiu projektów RIG noszących numery referencyjne [*poufne*] po wrześniu 2000 r., oraz że FEH i FES nie zastosowały się do karty uzgodnień, którą zgodnie z ich oświadczeniem w odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów otrzymały w dniu 28 września 2000 r., z tego powodu, że stały się one bezskuteczne względem pierwszego przedmiotowego przedsiębiorstwa po zaprzestaniu przez nie uczestnictwa w kartelu po spotkaniu członków japońskich, które odbyło się „we wrześniu lub w okolicach” września 2000 r. Inaczej jest z oświadczeniami Siemens, spółek grupy Hitachi, spółek grupy VA Tech lub Schneider, które we

wszystkich przypadkach zostały poparte wiarygodnymi dowodami, co wynika z motywów 186–189 zaskarżonej decyzji. Tym samym w przypadku tych przedsiębiorstw Komisja mogła stwierdzić, że w określonym dniu opuściły one kartel, co oznacza, że przestały stosować się do obowiązujących uzgodnień lub do otrzymanych kart uzgodnień. Z motywu 169 zaskarżonej decyzji wynika, że kiedy Siemens tymczasowo przerwała swoje uczestnictwo w kartelu, członkowie kartelu konkurowali z nią o specjalne projekty RIG na całym świecie (zob. pkt 132 powyżej).

¹⁴⁵ Ponadto podczas gdy z oświadczeń pozostałych członków kartelu wynika, że były one świadome tego, że Siemens, Hitachi, VA Tech lub Schneider opuściły kartel w danym momencie i w danym okresie, z tych samych oświadczeń nie wynika wcale, że pozostali członkowie kartelu również sądzili, iż pierwsze przedmiotowe przedsiębiorstwo przestało uczestniczyć w naruszeniu po spotkaniu członków japońskich, które odbyło się „we wrześniu lub w okolicach” września 2000 r.

¹⁴⁶ Różnica między sytuacją Siemens, Hitachi, VA Tech lub Schneider a sytuacją pierwszego przedmiotowego przedsiębiorstwa, wskazana przez Komisję w zaskarżonej decyzji, pozwala uzasadnić odmienne traktowanie tych przedsiębiorstw, jeżeli chodzi o datę ewentualnego zaprzestania ich uczestnictwa w naruszeniu.

¹⁴⁷ Wynika z tego, że również zarzut trzeci należy oddalić.

W przedmiocie zarzutu czwartego, opartego na oczywistym błędzie w ocenie obarczającym wniosek Komisji, że FES uczestniczyła w naruszeniu w okresie od dnia 15 kwietnia 1988 r. do dnia 11 maja 2004 r.

Argumenty stron

¹⁴⁸ W ramach zarzutu czwartego skarżąca zauważa, że należy stwierdzić nieważność art. 1 lit. h) zaskarżonej decyzji, a także art. 2 lit. d) i f) w zakresie, w jakim FES jest w nim uważana za solidarnie odpowiedzialną za płatność nałożonych grzywien, ponieważ opierają się na oczywistym błędzie w ocenie okoliczności faktycznych niniejszej sprawy, zgodnie z którą FES uczestniczyła w naruszeniu w okresie od dnia 15 kwietnia 1988 r. do dnia 11 maja 2004 r. Po pierwsze, skarżąca stwierdza, że pierwsze przedmiotowe przedsiębiorstwo nie uczestniczyło w naruszeniu w okresie od września 2000 r. do dnia 30 września 2002 r. oraz że FES kierowała tym przedsiębiorstwem tylko w okresie od dnia 1 lipca 2001 r. do dnia 30 września 2002 r., czyli w okresie, kiedy przedmiotowe przedsiębiorstwo nie uczestniczyło w naruszeniu. Po drugie skarżąca kwestionuje fakt, że FES kierowała pośrednio, za pośrednictwem JAEPS, drugim przedmiotowym przedsiębiorstwem w okresie od dnia 1 października 2002 r. do dnia 11 maja 2004 r. Ostatecznie tylko FEH lub JAEPS, które kierowały pierwszym przedmiotowym przedsiębiorstwem lub drugim przedmiotowym przedsiębiorstwem w okresie od dnia 15 kwietnia 1988 r. do dnia 11 maja 2004 r., mogą ponosić odpowiedzialność za uczestnictwo tych przedsiębiorstw w naruszeniu.

¹⁴⁹ Komisja żąda odrzucenia zarzutu czwartego jako niedopuszczalnego ponieważ opiera się on na argumencie, którego FEH i FES nie przedstawiły w toku postępowania administracyjnego, a z którego wynika, że przed dniem 1 lipca 2001 r. FES nie uczestniczyła w działaniach grupy Fuji w dziedzinie RIG. Zresztą w zakresie, w jakim FEH i FES wyraźnie uznały w odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów osobistą odpowiedzialność FES w związku z uczestnictwem pierwszego przedmiotowego

przedsiębiorstwa w naruszeniu w okresie od dnia 15 kwietnia 1988 r. do września 2000 r., nie mogłyby zmienić tego oświadczenia w ramach niniejszej skargi. W każdym razie zarzut nie jest zasadny ani pod względem prawnym, ani pod względem faktycznym.

- 150 Skarżąca wnosi o oddalenie zarzutu niedopuszczalności podniesionego przez Komisję w zakresie, w jakim FEH i FES jasno dowiodły, że przed dniem 1 lipca 2001 r. FES nie była zaangażowana w działalność grupy Fuji w dziedzinie RIG, jeśli nie w odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, to co najmniej w odpowiedzi z dnia 4 października 2004 r. na żądanie udzielenia informacji (zob. pkt 15 powyżej), a w szczególności w niektórych dowodach załączonych do tej odpowiedzi.

Ocena Sądu

- 151 Z art. 1 lit. h) zaskarżonej decyzji wynika, że FES jest uważana za osobiście odpowiedzialną za uczestnictwo przedmiotowych przedsiębiorstw w naruszeniu w okresie od dnia 15 kwietnia 1988 r. do dnia 11 maja 2004 r. Z tego powodu w art. 2 lit. d) i f) zaskarżonej decyzji Komisja nałożyła na nią, solidarnie z FEH, grzywnę w wysokości 2 400 000 EUR oraz, solidarnie z FEH, JAEPS i Hitachi, grzywnę w wysokości 1 350 000 EUR.
- 152 Z motywów 379 i 380 zaskarżonej decyzji, które odsyłają do motywów 334, 373 i 385–402 zaskarżonej decyzji, wynika, że Komisja uznała FES i FEH za solidarnie odpowiedzialne za uczestnictwo pierwszego przedmiotowego przedsiębiorstwa w naruszeniu w okresie od dnia 15 kwietnia 1988 r. do dnia 30 września 2002 r. oraz że uznała FES, FEH, JAEPS i Hitachi za solidarnie odpowiedzialne za uczestnictwo drugiego

przedmiotowego przedsiębiorstwa w naruszeniu w okresie od dnia 1 października 2002 r. do dnia 11 maja 2004 r.

- 153 Zgodnie z orzecznictwem przytoczonym w pkt 59 powyżej osoby, które Komisja uważa za osobiście odpowiedzialne za uczestnictwo tego samego przedsiębiorstwa w naruszeniu, muszą odpowiadać solidarnie za jego udział w naruszeniu, ponieważ w momencie popełnienia naruszenia albo kierowały bezpośrednio tym przedsiębiorstwem, albo sprawowały faktycznie kontrolę nad osobami, które kierowały tym przedsiębiorstwem i uwarunkowywały w ten sposób ich zachowanie na rynku.
- 154 Z motywów 334, 373 i 385–402 zaskarżonej decyzji w związku z motywami 32 i 33 tej decyzji wynika, że Komisja uznała po pierwsze, iż pierwszym przedmiotowym przedsiębiorstwem, które uczestniczyło w naruszeniu przez cały okres od dnia 15 kwietnia 1988 r. do dnia 11 maja 2004 r., kierowały w okresie między dniem 15 kwietnia 1988 r. i dniem 30 września 2002 r. bezpośrednio FES i FEH oraz że, po drugie, drugim przedmiotowym przedsiębiorstwem, które uczestniczyło w naruszeniu od dnia 1 października 2002 r. do dnia 11 maja 2004 r. kierowała bezpośrednio w tym samym okresie JAEPS, a pośrednio, przy pomocy tej wspólnej spółki, kierowały nim FES, FEH i Hitachi.
- 155 Jako że drugi argument podniesiony przez skarżącą w ramach zarzutu czwartego pokrywa się z piątym zarzutem opartym, co do istoty, na oczywistych błędach w ocenie lub naruszeniach prawa obarczających wnioski Komisji, zgodnie z którym FEH i FES, jako spółki dominujące JAEPS, należy uważać za osobiście i solidarnie odpowiedzialne za uczestnictwo drugiego przedmiotowego przedsiębiorstwa w naruszeniu, należy je rozpatrywać wspólnie, a w konsekwencji przesunąć rozpatrywanie tego argumentu do czasu rozpatrywania piątego zarzutu (zob. pkt 175 i nast. poniżej).

- 156 Co do pierwszego argumentu podniesionego przez skarżącą w ramach niniejszego zarzutu należy zbadać, czy art. 1 lit. h) i art. 2 lit. d) zaskarżonej decyzji opierają się na oczywistym błędzie w ocenie okoliczności faktycznych niniejszej sprawy, z której wynika, że FES może być uważana za osobiście odpowiedzialną za uczestnictwo pierwszego przedmiotowego przedsiębiorstwa w naruszeniu w okresie od dnia 15 kwietnia 1988 r. do dnia 30 września 2002 r. – kiedy, zgodnie z zaskarżoną decyzją, działalność grupy Fuji w dziedzinie RIG została przeniesiona na JAEPS (zob. pkt 7 powyżej) – ze względu na to, że FES kierowała wspomnianym przedsiębiorstwem w tym okresie.
- 157 W pierwszej kolejności należy zbadać, czy – jak utrzymuje Komisja – jest niedopuszczalne, aby skarżąca kwestionowała po raz pierwszy przed Sądem osobistą odpowiedzialność FES, którą ta ponosi zgodnie z zaskarżoną decyzją, ze względu na uczestnictwo pierwszego przedmiotowego przedsiębiorstwa w naruszeniu w okresie od dnia 15 kwietnia 1988 r. do dnia 30 września 2002 r., a która została przyjęta w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów skierowanym do FEH i FES, a nawet zmieniała przed Sądem swoje oświadczenia w tej kwestii, które te dwie spółki wyraźnie przyznały w toku postępowania administracyjnego.
- 158 Jak już przypomniano w pkt 124 powyżej, zasad, w których wymienia się prawa i obowiązki przedsiębiorstw w ramach postępowania administracyjnego przewidzianego w prawie konkurencji, nie można interpretować w taki sposób, że nakładają one na osobę fizyczną lub prawną, w ramach postępowania administracyjnego, obowiązek współpracy oraz sformułowania, na etapie postępowania administracyjnego i w odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów skierowane do niej przez Komisję, wszystkich argumentów, na które taka osoba zamierza się powołać na poparcie skargi o stwierdzenie nieważności wniesionej do sądu przeciwko decyzji przyjętej po zakończeniu postępowania administracyjnego. Takiego rozwiązania nie podważa orzecznictwo przytoczone przez Komisję. W ramach sprawy, w której zapadł ww. w pkt 84 wyrok w sprawie Aalborg Portland i in. przeciwko Komisji, zaakceptowano sprawdzenie w spornej decyzji zasadności przypisania naruszenia spółce, która nie

kwestionowała tego naruszenia na etapie administracyjnym, przy czym ta ostatnia okoliczność została uwzględniona wyłącznie w celu oceny zakresu obowiązku uzasadnienia spoczywającego w tym przypadku na Komisji (ww. w pkt 84 wyrok w sprawie Aalborg Portland i in. przeciwko Komisji, pkt 346–361; ww. w pkt 88 wyrok w sprawie Cimenteries CBR i in. przeciwko Komisji, pkt 1335, 1336).

- 159 Jeżeli zainteresowana osoba podejmuje dobrowolną decyzję o współpracy i w ramach postępowania administracyjnego uznaje bezpośrednio lub w sposób dorozumiany okoliczności faktyczne lub prawne, które uzasadniają przypisanie jej naruszenia, nie jest mimo to ograniczona w samym korzystaniu z prawa do skargi, które posiada na mocy art. 230 akapit czwarty WE (zob. podobnie ww. w pkt 41 wyrok w sprawie Knauf Gips przeciwko Komisji, pkt 89, 90). W braku wyraźnie przewidzianej w tym celu podstawy prawnej takie ograniczenie byłoby sprzeczne z podstawowymi zasadami zgodności z prawem i poszanowania prawa do obrony (ww. w pkt 41 wyrok w sprawie Knauf Gips przeciwko Komisji, pkt 91). Należy zresztą zaznaczyć, że prawo do skutecznego środka prawnego oraz dostępu do bezstronnego sądu jest zapewnione w art. 47 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej oraz że zgodnie z art. 52 ust. 1 tej karty wszelkie ograniczenia w korzystaniu z praw i wolności uznanych w karcie muszą być przewidziane ustawą (zob. ww. w pkt 41 wyrok w sprawie Knauf Gips przeciwko Komisji, pkt 91).
- 160 W świetle zasad prawa przedstawionych w pkt 158 i 159 powyżej należy oddalić zarzut niedopuszczalności podniesiony przez Komisję.
- 161 W ramach niniejszej skargi skarżąca nie kwestionuje uczestnictwa pierwszego przedmiotowego przedsiębiorstwa w naruszeniu w okresie od dnia 15 kwietnia 1988 r. do września 2000 r. Ponadto, jak stwierdzono w pkt 138 powyżej, Komisja mogła słusznie stwierdzić w zaskarżonej decyzji, że pierwsze przedmiotowe przedsiębiorstwo uczestniczyło w naruszeniu przez cały okres od września 2000 r. do dnia 30 września 2002 r. Z powyższego wynika, że skarżąca nie ma podstaw, jeżeli chodzi

o pierwszy argument podniesiony w ramach czwartego zarzutu, aby twierdzić, że zaskarżona decyzja jest obciążona w tym względzie oczywistym błędem w ocenie.

162 W zakresie, w jakim skarżąca kwestionuje ocenę Komisji, z której wynika, że FES mogłaby być uważana za osobiście odpowiedzialną za uczestnictwo pierwszego przedmiotowego przedsiębiorstwa w naruszeniu w okresie od dnia 15 kwietnia 1988 r. do dnia 30 czerwca 2001 r., ponieważ kierowała tym przedsiębiorstwem w wymienionym okresie, należy przypomnieć na wstępie, po pierwsze, że uzasadnienie niekorzystnej decyzji musi umożliwić skuteczne przeprowadzenie kontroli jej zgodności z prawem i zapewnić zainteresowanemu niezbędne wskazówki pozwalające stwierdzić, czy decyzja jest, czy też nie jest, zasadna, a po drugie, że dostateczny charakter uzasadnienia należy oceniać w odniesieniu do konkretnej sytuacji, w szczególności do treści aktu, charakteru przywołanych argumentów, a także interesu, jaki w uzyskaniu wyjaśnień mogą mieć adresaci aktu (wyrok Sądu z dnia 28 kwietnia 1994 r. w sprawie T-38/92 AWS Benelux przeciwko Komisji, Rec. s. II-211, pkt 26 i przytoczone tam orzecznictwo). Aby dostateczne uzasadnienie mogło spełniać wymienione powyżej funkcje, musi ono zawierać jasną i jednoznaczną argumentację organu Unii, który jest autorem zaskarżonego aktu (ww. wyrok w sprawie AWS Benelux przeciwko Komisji, pkt 26 i przytoczone tam orzecznictwo). Co więcej, jeżeli, jak w niniejszym przypadku, decyzja dotycząca zastosowania art. 81 WE i art. 53 porozumienia EOG dotyczy wielu adresatów i stwarza problem przypisania naruszenia, musi ona zawierać wystarczające uzasadnienie względem każdego z adresatów, w szczególności względem tych spośród nich, którzy zgodnie z tą decyzją muszą ponieść odpowiedzialność za to naruszenie (ww. wyrok w sprawie AWS Benelux przeciwko Komisji, pkt 26).

163 Fakt, że skarżąca podniosła w niniejszej sprawie zarzut merytoryczny oparty nie na braku lub niedostateczności uzasadnienia, lecz na oczywistym błędzie w ocenie, tj. zarzut wynikający z naruszenia istotnych wymogów proceduralnych w rozumieniu art. 230 WE (obecnie art. 263 TFUE), nie pozbawia sądu możliwości podniesienia z urzędu takiego zarzutu, ponieważ stanowi on bezwzględną przesłankę procesową, która może, a nawet powinna być rozpatrzona z urzędu (wyrok Trybunału z dnia 2 grudnia 2009 r. w sprawie C-89/08 P Komisja przeciwko Irlandii i in., Zb.Orz.

s. I-11245, pkt 54), z zastrzeżeniem przestrzegania zasady kontradykcyjności (ww. wyrok w sprawie Komisja przeciwko Irlandii i in., pkt 54).

¹⁶⁴ W niniejszej sprawie, w motywie 32 zaskarżonej decyzji Komisja poprzestała na wskazaniu, nie podając żadnych szczegółów, że działania grupy Fuji w dziedzinie RIG prowadziła między innymi FES, ze względu na co, jak wynika z motywów 373 i 379 tej decyzji, wspomnianej spółce przypisano naruszenie, zwłaszcza w okresie od dnia 15 kwietnia 1988 r. do dnia 30 września 2002 r., w art. 1 lit. h) tej decyzji. Ani skarżąca, ani Sąd nie mogą dowiedzieć się z zaskarżonej decyzji, na jakich okolicznościach faktycznych lub prawnych Komisja oparła się w celu stwierdzenia, że FES prowadziła między innymi działania grupy Fuji w zakresie RIG w okresie od dnia 15 kwietnia 1988 r. do dnia 30 czerwca 2001 r. i że z tego powodu można przypisać jej naruszenie występujące w tym samym okresie.

¹⁶⁵ W odpowiedzi na pytanie Sądu (pkt 41 powyżej) Komisja wyjaśniła brak precyzji zaskarżonej decyzji w tej kwestii faktem, że FEH i FES wyraźnie uznały odpowiedzialność za naruszenie spoczywającą na FES w odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów. Wyjaśnienia tego nie można jednak uwzględnić. Niewątpliwie w motywie 374 zaskarżonej decyzji Komisja stwierdziła, przedstawiając „argumenty wysunięte przez Fuji”, że „Fuji przyznaje, że uczestniczyła w kartelu opisanym w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów od 1988 r. do września 2000 r., lecz nie później”. Sama taka adnotacja nie pozwala jednak stwierdzić w sposób jasny i jednoznaczny, że Komisja zamierzała oprzeć swoje stanowisko, iż FES kierowała działalnością grupy Fuji w dziedzinie RIG od 1988 r. do dnia 30 czerwca 2001 r. i z tego powodu mogła być uważana za odpowiedzialną za naruszenie, wyłącznie na argumentach wysuniętych przez FEH i FES w toku postępowania administracyjnego. W szczególności motywy 32, 373 i 379 zaskarżonej decyzji nie zawierają żadnego odniesienia do argumentów FEH i FES wymienionych w motywie 374 tej decyzji. Tym bardziej nie zawierają one żadnej wskazówki, która pozwoliłaby zrozumieć skarżącej i Sądowi powody, które skłoniły Komisję do zinterpretowania argumentów FEH i FES w taki sposób, że FES przyznała się do prowadzenia działalności grupy Fuji w dziedzinie RIG od dnia 15 kwietnia 1988 r. do dnia 30 czerwca 2001 r. i z tego względu mogłaby być uważana za odpowiedzialną za naruszenie występujące w tym samym okresie. Tego

rodzaju wskazówka była w niniejszej sprawie tym bardziej potrzebna, że interpretacja przyjęta przez Komisję była sprzeczna z informacjami przekazanymi przez FEH i FES w odpowiedzi z dnia 4 października 2004 r. na żądanie udzielenia informacji (pkt 15 powyżej). Z uważnej lektury tego dokumentu, a w szczególności z załącznika D do niego, który miał w szczególności zapewnić odpowiedź na żądania Komisji dotyczące podmiotów prawnych kierujących działalnością grupy Fuji w dziedzinie RIG, wynika, że przed dniem 1 lipca 2001 r., jedynymi podmiotami prawnymi, które prowadziły taką działalność, były FEH i dwie spółki zależne, które w 100% należały do tej ostatniej, a mianowicie Fuji Electric Corp. of America (FECO) i Fuji Electric International Corp. (FEIC).

¹⁶⁶ Ponadto w zaskarżonej decyzji należało przedstawić obszerniejsze wyjaśnienia, ponieważ przyjęta przez Komisję interpretacja argumentów FEH i FES nie mogła wyjaśnić przypisania naruszenia FES przez cały okres od dnia 15 kwietnia 1988 r. do dnia 30 czerwca 2001 r. Uznanie przypisywanej przez Komisję odpowiedzialności nie obejmuje bowiem okresu „po” wrześniu 2000 r.

¹⁶⁷ Ponadto, co się tyczy twierdzenia Komisji, że zaskarżona decyzja jest w każdym razie uzasadniona w świetle faktu, uznanego przez skarżącą, że FES przejęła część działalności grupy Fuji w dziedzinie RIG od dnia 1 lipca 2001 r. oraz że, w zakresie, w jakim zastąpiła w ten sposób gospodarczo FEH lub jej spółki zależne posiadane w 100%, przejęła również, zgodnie z orzecznictwem w tej materii (ww. w pkt 84 wyrok w sprawie Aalborg Portland i in. przeciwko Komisji, pkt 346–360), odpowiedzialność, jaką ponosiły one z tytułu uczestnictwa pierwszego przedmiotowego przedsiębiorstwa w naruszeniu, zwłaszcza w okresie od dnia 15 kwietnia 1988 r. do dnia 30 czerwca 2001 r., należy przypomnieć, że na mocy art. 263 TFUE (dawniej art. 230 WE) Sąd musi ograniczyć się do kontroli legalności zaskarżonej decyzji na podstawie zawartego w niej uzasadnienia (wyrok Sądu z dnia 6 marca 2001 r. w sprawie T-331/94

IPK-München przeciwko Komisji, Rec. s. II-779, pkt 91). W niniejszym przypadku należy zaznaczyć, że nie można uznać, aby przedstawione przez Komisję uzasadnienie było zawarte w zaskarżonej decyzji. Ani bowiem w tej decyzji, ani nawet w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów Komisja nie stwierdziła, że zamierza uznać FES za odpowiedzialną za uczestnictwo pierwszego przedmiotowego przedsiębiorstwa w naruszeniu w omawianym okresie jako gopodarczego następcy FEH lub jej spółek zależnych posiadanych w 100%. Natomiast zawsze twierdziła, aby przypisać naruszenie FES, że spółka ta prowadziła „między innymi” działalność grupy Fuji w dziedzinie RIG, a zatem bezpośrednio kierowała pierwszym przedmiotowym przedsiębiorstwem w tym okresie. Tymczasem te dwa rodzaje odpowiedzialności znacznie różnią się od siebie, ponieważ osoba, która kierowała przedsiębiorstwem w momencie jego uczestnictwa w naruszeniu musi, co do zasady, odpowiadać za to naruszenie zgodnie z zasadą osobistej odpowiedzialności (zob. orzecznictwo przytoczone w pkt 58 powyżej), natomiast przeniesienie odpowiedzialności wynikające z zastosowania kryterium ciągłości gospodarczej jawi się jako odstępstwo od tej zasady (zob. podobnie ww. w pkt 58 wyrok w sprawie ETI i in., pkt 39, 40, 46).

¹⁶⁸ Z powyższego wynika, że nowe zarzuty oparte na stosowaniu zasady ciągłości gospodarczej podniesione przez Komisję w ramach niniejszego postępowania nie mogą zostać uwzględnione do celów kontroli zgodności z prawem zaskarżonej decyzji oraz że opierające się na nich argumenty Komisji należy odrzucić.

¹⁶⁹ W świetle powyższej analizy i uwag przedstawionych przez strony należy stwierdzić z urzędu, że zaskarżona decyzja w zakresie, w jakim przypisuje FES uczestnictwo pierwszego przedmiotowego przedsiębiorstwa w naruszeniu w okresie od dnia 15 kwietnia 1988 r. do dnia 30 czerwca 2001 r., jest w niewystarczającym stopniu uzasadniona, w wyniku czego narusza prawo skarżącej do obrony i do skutecznego środka prawnego oraz nie pozwala Sądowi sprawować kontroli nad zasadnością punktów zaskarżonej decyzji skrytykowanych w niniejszym zarzucie.

- 170 Należy zatem stwierdzić nieważność art. 1 lit. h) i art. 2 lit. d) zaskarżonej decyzji w zakresie, w jakim opierają się na nieuzasadnionym stwierdzeniu, że FES miała „między innymi” kierować pierwszym przedmiotowym przedsiębiorstwem w okresie od dnia 15 kwietnia 1988 r. do dnia 30 czerwca 2001 r.
- 171 Ponadto w zakresie, w jakim skarżąca kwestionuje fakt, że FES może być uważana za osobiście odpowiedzialną za uczestnictwo pierwszego przedmiotowego przedsiębiorstwa w naruszeniu w okresie od dnia 1 lipca 2001 r. do dnia 30 września 2002 r., należy sprecyzować, że nie kwestionuje ona, iż od dnia 1 lipca 2001 r. FES prowadziła część działalności grupy Fuji w dziedzinie RIG, zwłaszcza w wyniku wchłonięcia FEIC, będącej jedną ze spółek zależnych posiadanych w 100% przez FEH, lecz jedynie, że ta część działalności, zwłaszcza działalność realizowana wcześniej przez FEIC, jest powiązana z pierwszym przedmiotowym przedsiębiorstwem. W tym względzie należy sprecyzować, że – jak przyznaje skarżąca i jak wynika zresztą z załącznika D do odpowiedzi z dnia 4 października 2004 r. na żądanie udzielenia informacji – FEIC prowadziła, zwłaszcza w okresie od dnia 15 kwietnia 1988 r. do dnia 30 czerwca 2001 r., działalność w zakresie sprzedaży projektów RIG klientom międzynarodowym spoza sektora publicznego i Ameryki Północnej – jako że rynek północnoamerykański, nieobjęty naruszeniem, był zarezerwowany dla FECOA – oraz że, co do zasady, ponosiła bezpośrednią odpowiedzialność za wdrażanie wspólnego uzgodnienia i brak poszukiwania nowych klientów na całym rynku wewnętrznym, a później w EOG. Z powyższego wynika, że wbrew twierdzeniom skarżącej działalność FEIC w dziedzinie RIG nieuchronnie mieści się w „działalności Fuji w zakresie [projektów] RIG, [która] była prowadzona między innymi przez [FEH] i [FES]”, zgodnie z motywem 32 zaskarżonej decyzji. Działalność ta jest zatem powiązana z pierwszym przedmiotowym przedsiębiorstwem, którego dotyczy zaskarżona decyzja, zgodnie z opisem w pkt 61 powyżej. W konsekwencji Komisja nie popełniła błędu, który jej się zarzuca, stwierdzając w zaskarżonej decyzji, że FES jest osobiście odpowiedzialna za uczestnictwo pierwszego przedmiotowego przedsiębiorstwa w naruszeniu w okresie od dnia 1 lipca 2001 r. do dnia 30 września 2002 r.
- 172 W świetle wszystkich powyższych uwag należy częściowo uwzględnić pierwszy argument zarzutu czwartego oraz stwierdzić nieważność art. 1 lit. h) i art. 2 lit. d)

zaskarżonej decyzji w zakresie, w jakim Komisja stwierdza lub opiera się na stwierdzeniach, że FES, w prawa której wstąpiła skarżąca, może być uważana za osobiście odpowiedzialną za naruszenie w okresie od dnia 15 kwietnia 1988 r. do 30 czerwca 2001 r., ponieważ osobiście kierowała „między innymi” wspomnianym przedsiębiorstwem w tym samym okresie. W pozostałym zakresie należy odrzucić pierwszy argument zarzutu czwartego.

W przedmiocie zarzutu piątego opartego na oczywistych błędach w ocenie lub naruszeniach prawa obarczających wnioszek Komisji, że FEH i FES należy uważać za osobiście i solidarnie odpowiedzialne za uczestnictwo JAEPS w naruszeniu

Argumenty stron

- ¹⁷³ Skarżąca podnosi zasadniczo, że należy stwierdzić nieważność art. 2 lit. f) zaskarżonej decyzji, ponieważ opiera się on na oczywistym błędzie w ocenie okoliczności faktycznych, z której wynika, że FEH i FES mogłyby być uważane za osobiście i solidarnie odpowiedzialne za uczestnictwo w naruszeniu JAEPS, a dokładniej drugiego przedmiotowego przedsiębiorstwa, którym JAEPS wówczas kierowała, w okresie od dnia 1 października 2002 r. do dnia 11 maja 2004 r. Według skarżącej Komisja nie przedstawiła dowodu na to, że FEH i FES były w stanie wywierać decydujący wpływ na JAEPS, co uzasadniałoby uznanie ich za osobiście i solidarnie odpowiedzialne, wraz z JAEPS i Hitachi, za płatność grzywny nałożonej z powodu uczestnictwa drugiego przedmiotowego przedsiębiorstwa w naruszeniu w okresie od dnia 1 października 2002 r. do dnia 11 maja 2004 r.

- 174 Komisja uważa, że istnieją liczne poszlaki, które razem uzasadniają stwierdzenie w zaskarżonej decyzji, że FEH i FES wywierały decydujący wpływ na JAEPS, umożliwiając dalsze występowanie naruszenia po przeniesieniu na JAEPS działalności grupy Fuji w dziedzinie RIG w dniu 1 października 2002 r. W konsekwencji Komisja żąda oddalenia zarzutu piątego jako bezzasadnego.

Ocena Sądu

- 175 Przed przystąpieniem do analizy merytorycznej niniejszego zarzutu, a także – z powodów przedstawionych w pkt 155 powyżej – drugiego argumentu z zarzutu czwartego, należy określić dokładny przedmiot zakwestionowania leżącego u podstaw tego zarzutu, a także motywy zaskarżonej decyzji, których dotyczy zakwestionowanie, oraz przypomnieć zasady mające zastosowanie do przypisywania naruszenia prawa konkurencji w stosunkach między spółką zależną a spółką dominującą.

— W przedmiocie zakwestionowania leżącego u podstaw zarzutu piątego

- 176 Skarżąca nie kwestionuje, że drugie przedmiotowe przedsiębiorstwo uczestniczyło w naruszeniu od dnia 1 października 2002 r. do dnia 11 maja 2004 r. Nie kwestionuje również, że przedmiotowe przedsiębiorstwo podlegało w tym okresie bezpośredniej odpowiedzialności JAEPS lub było przez nią kierowane. Kwestionuje natomiast, że FEH i FES, w związku z posiadaniem, w sposób pośredni lub bezpośredni, 30% udziałów w kapitale spółki JAEPS, faktycznie posiadały uprawnienia kierownicze w stosunku do drugiego przedmiotowego przedsiębiorstwa, a w konsekwencji kierowały nim pośrednio od dnia 1 października 2002 r. do dnia 11 maja 2004 r.

— W przedmiocie motywów zaskarżonej decyzji, których dotyczy zarzut piąty

¹⁷⁷ W motywach 383–403 zaskarżonej decyzji Komisja podjęła temat osobistej odpowiedzialności FEH i FES, jako spółek dominujących JAEPS, która była bezpośrednio odpowiedzialna za drugie przedmiotowe przedsiębiorstwo, z tytułu jego udziału w naruszeniu w okresie od dnia 1 października 2002 r. do dnia 11 maja 2004 r. Komisja wskazała też w szczególności, co następuje:

„(383) [JAEPS] została utworzona w lipcu 2001 r. i uczestniczyła w zachowaniu noszącym znamiona zmowy opisanym w niniejszej decyzji od dnia 1 października 2002 r. (kiedy działalność Hitachi i Fuji [w dziedzinie] RIG została przeniesiona na JAEPS) do dnia 11 maja 2004 r. (data ostatniego spotkania kartelu z powodu powiadomienia o kontroli Komisji).

(384) JAEPS została utworzona w celu połączenia działalności w zakresie [przesyłu i dystrybucji energii elektrycznej] spółek dominujących w celu zaopatrywania klientów z tego sektora [przypis 399: s. 23134 (Odpowiedź [spółek grupy] Hitachi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów)]. [Hitachi] i [FES] (spółka zależna należąca w 100% do [FEH]) posiadają odpowiednio 50% i 30% kapitału wspólnego przedsiębiorstwa JAEPS (trzecim właścicielem jest [Meidensha]).

[...]

(389) Na podstawie samych udziałów spółek dominujących w JAEPS Komisja nie może przyjąć założenia, że spółki te wywierały decydujący wpływ na ogólne zachowanie JAEPS na rynku, a w szczególności na jej działalność w ramach kartelu. Z danych faktycznych wyraźnie jednak wynika, że Hitachi i Fuji mogły wywierać i rzeczywiście wywierały decydujący wpływ, jeżeli chodzi

o uczestnictwo JAEPS w działaniach kartelu opisanych w niniejszej decyzji w okresie od dnia 1 października 2002 r. do dnia 11 maja 2004 r. Komisja uważa, że JAEPS nie określała w sposób autonomiczny swojego zachowania na rynku, lecz stosowała praktyki i przyjmowała zachowanie handlowe, które wyznaczał[y] Hitachi i Fuji.

(390) Przenosząc działalność [w dziedzinie] RIG na JAEPS (nie przenosząc jednak odpowiednich spółek zależnych, które kiedyś prowadziły działalność w tej dziedzinie), Hitachi i Fuji wykorzystały JAEPS jako spółkę celową, aby kontynuować długotrwałe uczestnictwo w kartelu [przypis 400: akta Komisji nie zawierają dowodu przeciwko Meidensha] producentów [projektów] RIG (Hitachi i Fuji nadal sprzedawały [RIG] pod marką własną, lecz podzlecały produkcję JAEPS).

(391) Wnioski te opierają się na obiektywnych czynnikach, takich jak [...] rola Hitachi i Fuji w nadzorowaniu działalności JAEPS i kierowaniu tą działalnością[,] wcześniejsze uczestnictwo Hitachi i Fuji w działalności kartelu przed utworzeniem JAEPS[,] fakt, że spółki zależne Hitachi i Fuji wcześniej zaangażowane w działalność [w dziedzinie] RIG wycofały się z niej, aby JAEPS mogła je zastąpić, zapewniając później wsparcie tej ostatniej, oraz zachowały zainteresowanie produktami jako ich dystrybutorzy[,] obecność na spotkaniach kartelu przedstawicieli JAEPS w tym samym czasie lub później zatrudnionych w Hitachi lub Fuji, oraz [...] fakt, że wielu pracowników kadry kierowniczej JAEPS było jednocześnie lub później pracownikami kadry kierowniczej w Hitachi i Fuji.

[...]

(402) Decyzja Hitachi i Fuji o dalszym uczestnictwie w kartelu za pośrednictwem wspólnego przedsiębiorstwa nie pozwala im na uniknięcie odpowiedzialności za takie uczestnictwo.

(403) W konsekwencji należy uznać, że [JAEPS], [Hitachi], [FEH] i [FES] są solidarnie odpowiedzialne za uczestnictwo JAEPS w naruszeniu od 1 października 2002 r. do dnia 11 maja 2004 r.”

¹⁷⁸ Z zaskarżonej decyzji wynika zatem, że Komisja uznała osobistą odpowiedzialność FEH i FES od dnia 1 października 2002 r. nie dlatego, że bezpośrednio kierowały pierwszym przedmiotowym przedsiębiorstwem, lecz dlatego, że były spółkami dominującymi JAEPS, która była bezpośrednio odpowiedzialna za drugie przedmiotowe przedsiębiorstwo.

— W przedmiocie zasad mających zastosowanie do przypisania naruszenia prawa konkurencji w stosunkach między spółką zależną a spółką dominującą

¹⁷⁹ W celu stosowania reguł konkurencji formalna rozdzielność dwóch spółek, przejawiająca się w ich odrębnych osobowościach prawnych, nie ma charakteru rozstrzygającego, co jest widoczne w ich postępowaniu na rynku bez względu na to, czy działają jako jednostka, czy nie. Może zatem okazać się, że należy ustalić, czy obydwie spółki mające odrębne osobowości prawne tworzą jedno i to samo przedsiębiorstwo lub jedną i tę samą jednostkę gospodarczą, które zachowują się w jednolity sposób na rynku albo też podlegają takiemu przedsiębiorstwu lub takiej jednostce (ww. w pkt 56 wyrok w sprawie DaimlerChrysler przeciwko Komisji, pkt 85; zob. podobnie także ww. w pkt 58 wyrok w sprawie Imperial Chemical Industries przeciwko Komisji, pkt 140).

180 A zatem zgodnie z utrwalonym orzecznictwem okoliczność, iż spółka zależna ma odrębną osobowość prawną, nie wystarcza, by wykluczyć możliwość przypisania jej zachowania spółce dominującej, w szczególności wtedy, gdy spółka zależna nie określa w sposób autonomiczny swojego zachowania na rynku, ale co do zasady stosuje zalecenia wydawane jej przez spółkę dominującą (ww. w pkt 58 wyrok w sprawie Imperial Chemical Industries przeciwko Komisji, pkt 132, 133; ww. w pkt 57 wyrok w sprawie PVC II, pkt 960). W przypadku gdy spółka zależna nie korzysta z rzeczywistej autonomii w określaniu swojej linii postępowania na rynku, zakazy ustanowione w art. 81 ust. 1 WE mogą zostać uznane za niemające zastosowania w stosunkach między nią a spółką dominującą, z którą tworzy ona jednostkę gospodarczą (ww. w pkt 58 wyrok w sprawie Imperial Chemical Industries przeciwko Komisji, pkt 134; wyrok Sądu z dnia 12 stycznia 1995 r. w sprawie T-102/92 Viho przeciwko Komisji, Rec. s. II-17, pkt 51). Cytowane orzecznictwo ma zastosowanie w drodze analogii do art. 53 ust. 1 porozumienia EOG.

181 W tym kontekście co do zasady do Komisji należy wykazanie, że spółka dominująca lub spółki dominujące rzeczywiście wywierała lub wywierały decydujący wpływ na zachowanie spółki zależnej na rynku, i to na podstawie wszystkich okoliczności faktycznych, w tym w szczególności uprawnień kierowniczych wykonywanych przez spółkę dominującą lub spółki dominujące w stosunku do spółki zależnej (zob. podobnie wyrok Sądu z dnia 27 września 2006 r. w sprawie T-314/01 Avebe przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-3085, pkt 136 i przytoczone tam orzecznictwo).

182 Zazwyczaj posiadanie większości kapitału spółki zależnej może dawać spółce dominującej możliwość faktycznego wywierania decydującego wpływu na spółkę zależną, a w szczególności na zachowanie tej ostatniej na rynku. Przyjęto zatem, że kiedy faktycznie sprawowana kontrola spółki dominującej nad spółką zależną, jeżeli spółka dominująca posiada 25,001% kapitału spółki zależnej, odpowiada udziałowi mniejszościowemu, znacznie oddalonemu od większości, nie można uznać, że spółka dominująca i spółka zależna należą do tej samej grupy, w której tworzyłyby jednostkę gospodarczą (zob. podobnie wyrok Sądu z dnia 6 kwietnia 1995 r. w sprawie T-141/89 Tréfileurope przeciwko Komisji, Rec. s. II-791, pkt 129).

183 Niemniej jednak udział mniejszościowy może pozwalać spółce dominującej faktycznie wywierać decydujący wpływ na zachowanie jej spółki zależnej na rynku, jeżeli jest powiązany z uprawnieniami wykraczającymi poza te, które normalnie posiadają akcjonariusze mniejszościowi, aby chronić swoje interesy finansowe, a które to uprawnienia – jeżeli zostaną ocenione metodą zbioru zbieżnych poszlak o charakterze prawnym lub ekonomicznym – mogą dowodzić, że jest wywierany decydujący wpływ na zachowanie spółki zależnej na rynku. Komisja może zatem przedstawić dowód na okoliczność faktycznego wywierania decydującego wpływu dzięki zbiorowi poszlak, nawet jeżeli każda z tych poszlak oddzielnie nie ma dostatecznej mocy dowodowej.

184 Faktyczne wykonywanie uprawnień kierowniczych przez spółkę dominującą lub spółki dominujące w stosunku do spółki zależnej może wynikać bezpośrednio ze stosowania mających zastosowanie przepisów prawa lub z uzgodnienia między spółkami dominującymi zawartego zgodnie z tymi przepisami prawa i dotyczącego zarządzania wspólną spółką zależną (zob. podobnie ww. w pkt 181 wyrok w sprawie Avebe przeciwko Komisji, pkt 137–139). O znaczeniu zaangażowania spółki dominującej w zarządzanie spółką zależną może również świadczyć obecność, na czele spółki zależnej, wielu osób zajmujących kierownicze stanowiska w spółce dominującej. Takie łączenie funkcji stawia bezsprzecznie spółkę dominującą w sytuacji wywierania decydującego wpływu na zachowanie spółki zależnej na rynku, ponieważ pozwala członkom kierownictwa spółki dominującej czuwać, w ramach pełnienia funkcji kierowniczych w spółce zależnej, nad zgodnością linii działania tej ostatniej z kierunkami wyznaczonymi przez organy kierownicze spółki dominującej. Taki cel można osiągnąć, nawet jeżeli członek spółki dominującej pełniący funkcje kierownicze w spółce zależnej nie występuje w charakterze pełnomocnika spółki dominującej. Wreszcie zaangażowanie spółki dominującej lub spółek dominujących w zarządzanie spółką zależną może wynikać ze stosunków handlowych, które te pierwsze utrzymują ze spółką zależną. Jeżeli zatem spółka dominująca jest również dostawcą lub klientem spółki zależnej, ma ona szczególnie interes w kierowaniu działalnością produkcyjną lub dystrybucyjną tej ostatniej, aby w pełni wykorzystać zyski powstałe w wyniku takiej integracji wertykalnej (zob. podobnie opinia rzecznika generalnego J. Mischa w ww. w pkt 58 sprawie Stora Kopparbergs Bergslags przeciwko Komisji, Rec. s. I-9928, pkt 50, 51).

185 Mając na uwadze fakt, że na mocy art. 263 TFUE (dawniej art. 230 WE) Sąd musi ograniczać się do kontroli zgodności z prawem zaskarżonej decyzji na podstawie uzasadnienia zawartego w tym akcie (ww. w pkt 167 wyrok w sprawie IPK-München przeciwko Komisji, pkt 91), faktyczne wykonywanie uprawnień kierowniczych spółki dominującej w stosunku do spółki zależnej należy ocenić wyłącznie w świetle dowodów zebranych przez Komisję w decyzji, która przypisuje odpowiedzialność za naruszenie spółce dominującej. W istocie jedyne pytanie mające znaczenie dotyczy zatem tego, czy w świetle tych dowodów istnienie naruszenia zostało dowiedzione (ww. w pkt 88 wyrok w sprawie Cimenteries CBR i in. przeciwko Komisji, pkt 726).

— W przedmiocie dowodów faktycznego wykonywania przez FEH i FES uprawnień kierowniczych w stosunku do JAEPS zgromadzonych przez Komisję w zaskarżonej decyzji

186 W świetle orzecznictwa przywołanego w pkt 179–185 powyżej należy w pierwszej kolejności zbadać zgromadzone w zaskarżonej decyzji poszlaki odnoszące się do zapisów umowy ramowej dotyczących utworzenia wspólnej spółki zależnej JAEPS (zwanej dalej „umową ramową”), zawartej w dniu [poufne] między Hitachi, FEH i Meidensha (zwanymi dalej „spółkami założycielskimi”).

187 Aby udowodnić rolę nadzorczą i kierowniczą FEH i FES w JAEPS, Komisja w szczególności stwierdza w motywie 395 zaskarżonej decyzji, co następuje:

„[poufne]”.

- 188 Jeżeli chodzi o ocenę okoliczności faktycznych, FEH i FES zaznaczyły jedynie w swoich pismach lub odpowiedzi na piśmie na pytania skierowane przez Sąd, że z oceny tej nie wynika, iż spółki wywierały decydujący wpływ na zachowanie JAEPS na rynku, ponieważ [poufne].
- 189 Artykuł [poufne] umowy ramowej załączonej do odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów stanowi, że [poufne].
- 190 Artykuł [poufne] umowy ramowej przewiduje [poufne]. Zgodnie z art. [poufne] umowy ramowej [poufne]. Artykuł [poufne] umowy ramowej stanowi w tym względzie, że [poufne]. Wreszcie artykuł [poufne] umowy ramowej stanowi, że [poufne].
- 191 Artykuł [poufne] umowy ramowej przewiduje również, że [poufne].
- 192 Wreszcie zgodnie z artykułem [poufne] umowy ramowej [poufne].
- 193 Z art. [poufne] umowy ramowej, w połączeniu z pozostałymi zapisami tej samej umowy, wynika zatem, że każda ze spółek założycielskich miała uprawnienia, [poufne], do wywierania decydującego wpływu na zachowanie JAEPS na rynku. Istotnie [poufne]. Wynika stąd, że spółki założycielskie musiały koniecznie porozumieć się w sprawie ważnych decyzji dotyczących zachowania ich wspólnej spółki zależnej na rynku.

- 194 Skarżąca nie przedstawiła żadnego dowodu na poparcie swoich twierdzeń [poufne]. W tym kontekście niekwestionowany przez skarżącą fakt, że [poufne] świadczy, że [poufne] spółki założycielskie musiały w praktyce porozumiewać się w sprawie ważnych decyzji dotyczących kierowania JAEPS i jej działalności gospodarczej.
- 195 Jeżeli chodzi o twierdzenie skarżącej, że [poufne], nawet jeżeli uzna się je za zasadne, nie ma to decydującego znaczenia, ponieważ [poufne]. W pkt 4.3 ich odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów FEH i FES uznały w istocie, że „[poufne]” oraz że „[poufne]”. W każdym razie, jak podnosi Komisja, z pkt 5.7 i 5.8 odpowiedzi FEH i FES na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów wynika, że [poufne]. Wreszcie w piśmie do Komisji z dnia 10 listopada 2006 r. FEH i FES stwierdziły, że „[poufne]”. [poufne] Mając na uwadze zapisy art. [poufne] umowy ramowej, błędne jest w każdym razie twierdzenie, jak to czyni skarżąca, że „[poufne]”.
- 196 Jeżeli chodzi o fakt, że uczestnictwo drugiego przedmiotowego przedsiębiorstwa, którym wówczas kierowała bezpośrednio JAEPS, nie było omawiane podczas spotkań między prezesami lub pracownikami kadry kierowniczej spółek założycielskich, to pozostaje on bez wpływu, ponieważ, aby przypisać spółce dominującej czyny popełnione przez jej spółkę zależną, nie trzeba wcale dowieść, że wspomniana spółka dominująca była bezpośrednio zaangażowana w zarzucane zachowania lub o nich wiedziała. Komisja jest upoważniona do skierowania decyzji nakładającej grzywny na spółkę dominującą w ramach grupy spółek nie ze względu na fakt namawiania spółki zależnej przez spółkę dominującą do popełnienia naruszenia, ani tym bardziej ze względu na udział spółki dominującej w naruszeniu, ale ze względu na to, że w momencie popełnienia naruszenia spółka dominująca i jej spółka zależna zachowywały się w jednakowy sposób na rynku (ww. w pkt 57 wyrok w sprawie Akzo Nobel i in. przeciwko Komisji, pkt 58; wyrok Sądu z dnia 30 kwietnia 2009 r. w sprawie T-12/03 Itochu przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-883, pkt 58). W niniejszym przypadku Komisja nie musi zatem udowadniać, że FEH i FES były bezpośrednio

zaangażowane w udział w naruszeniu drugiego przedmiotowego przedsiębiorstwa, którym wówczas kierowała bezpośrednio JAEPS, lub wiedziały o nim, a jedynie dowieść, że w chwili tego udziału wspomniane spółki faktycznie wywierały decydujący wpływ na zachowanie swojej spółki zależnej na rynku, w szczególności jako członkowie konferencji operacyjnej (zob. pkt 180 i 181 powyżej).

¹⁹⁷ W drugiej kolejności należy zbadać poszlaki zebrane w zaskarżonej decyzji i dotyczące faktu, że wielu członków kadry kierowniczej JAEPS było jednocześnie lub później członkami kadry kierowniczej w FEH lub FES.

¹⁹⁸ W motywie 400 zaskarżonej decyzji Komisja wskazała, że:

„W tym względzie znamienne są następujące przykłady dotyczące nakładania się stanowisk kierowniczych w Fuji [...]:

- a) [Pan Os.] był [poufne] w JAEPS od [poufne] do [poufne], a jednocześnie [poufne] w [FES]. Następnie objął stanowisko [poufne] w tej spółce w dniu [poufne].
- b) [Pan H.H.], [poufne] w JAEPS od [poufne] do [poufne], był również [poufne] w [FEH]. Następnie objął stanowisko [poufne] w [FES].
- c) [Pan Ok.] zastąpił [pana I.] na stanowisku [poufne] w JAEPS do [poufne]. Równocześnie był [poufne] w [FES].

d) [Pan Y.], [poufne] w JAEPS od [poufne], był równocześnie [poufne] a następnie [poufne] w [FES].

e) [Pan A.], [poufne] w JAEPS do [poufne], był również [poufne] w [FEH].

f) [Pan K.] zastąpił [pana A.] na stanowisku [poufne] w JAEPS od [poufne]. Był również [poufne] w [FES]”.

199 Łączenie stanowisk kierowniczych w FEH lub FES ze stanowiskami [poufne] w JAEPS w sposób konieczny stawiało FEH i FES w sytuacji faktycznego wywierania decydującego wpływu na zachowanie JAEPS na rynku, ponieważ pozwalało członkom kierownictwa tych spółek kontrolować zgodność linii działania tej ostatniej na rynku z linią działania wynikającą z [poufne], zgodnie z zapisem art. [poufne] umowy ramowej. Z motywu 393 zaskarżonej decyzji, który w tej kwestii znajduje potwierdzenie w części H odpowiedzi spółek grupy Hitachi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów oraz w pkt 5.10 i 5.11 odpowiedzi FEH i FES na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, że [poufne]. Tymczasem FEH i FES nie kwestionowały ani nawet nie podnosiły, że członkowie ich kadry kierowniczej, którzy byli również [poufne] w JAEPS, jako [poufne], nie otrzymali wszystkich niezbędnych informacji do wywiązywania się ze swoich obowiązków. Zakładając nawet, że ci ostatni nie otrzymali informacji dotyczących [poufne], z pkt 5.10 odpowiedzi FEH i FES na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów wynika, że dla spółek założycielskich byli nośnikami informacji dotyczących kwestii omawianych podczas [poufne] JAEPS, czyli dotyczących [poufne] JAEPS.

200 W trzeciej kolejności należy zbadać poszlaki zebrane w zaskarżonej decyzji i związane z faktem, że FES i FEH zachowały interes w stosunku do projektów RIG wytwarzanych przez JAEPS jako ich dystrybutorzy.

- 201 Fakt, że podczas tworzenia JAEPS – FEH i FES, jak wskazano w motywie 398 zaskarżonej decyzji, nadal sprzedawały projekty RIG wyprodukowane przez JAEPS „własnym klientom spoza sektora usług publicznych”, co stanowiło według Komisji [poufne]–[poufne]% działalności grupy Fuji w dziedzinie RIG przed utworzeniem JAEPS, oraz że stały się w ten sposób ważnymi klientami JAEPS, świadczy o tym, że zachowały szczególnie interes handlowy w faktycznym wywieraniu decydującego wpływu na zachowanie ich spółki zależnej na rynku, [poufne], zgodnie z postanowieniami art. [poufne] umowy ramowej.
- 202 Należy zatem stwierdzić, bez konieczności rozpatrywania, w świetle powyższych uwag, pozostałych poszlak zebranych w tym względzie w zaskarżonej decyzji, których znaczenie również zostało zakwestionowane przez skarżącą, że dowód faktycznego wywierania przez FEH i FES decydującego wpływu na linię działania JAEPS na rynku został przedstawiony w sposób wymagany prawem przez Komisję w świetle zbioru zbieżnych poszlak, na który składają się wyłącznie poszlaki zebrane w zaskarżonej decyzji i oparte na postanowieniach umowy ramowej ołączeniu stanowisk kierowniczych w FEH i FES oraz JAEPS, a także na interesie, który FEH i FES zachowały w projektach RIG wytwarzanych przez JAEPS jako ich dystrybutorzy.
- 203 W konsekwencji, w niniejszych okolicznościach, Komisja słusznie uznała FEH i FES za osobiście i solidarnie odpowiedzialne, razem z Hitachi i JAEPS, za uczestnictwo drugiego przedmiotowego przedsiębiorstwa w naruszeniu w okresie od dnia 1 października 2002 r. do dnia 11 maja 2004 r.
- 204 Należy zatem oddalić zarzut piąty i argument drugi zarzutu czwartego jako bezzasadne.

2. W przedmiocie żądań dotyczących częściowej zmiany zaskarżonej decyzji

205 Skarżąca zasadniczo domaga się, aby Sąd, w ramach nieograniczonego prawa orzekania na mocy art. 261 TFUE (dawniej art. 229 WE), znacznie ograniczył kwoty grzywien, które zostały nałożone na FEH i FES w art. 2 lit. d) i f) zaskarżonej decyzji, mając na względzie niemożliwość prawnego przypisania FEH naruszenia stwierdzonego w art. 1 zaskarżonej decyzji w okresie od września 2000 r. do dnia 30 września 2002 r., niemożliwość prawnego przypisania FES tego samego naruszenia w okresie od dnia 15 kwietnia 1988 r. do dnia 30 września 2002 r., niemożliwość prawnego przypisania naruszenia FEH i FES, jako spółkom dominującym JAEPS, w okresie od dnia 1 października 2002 r. do dnia 11 maja 2004 r., a wreszcie konieczność obniżenia kwot grzywien nałożonych na FEH i FES w świetle zwiększenia wartości informacji przekazanych przez nie w toku postępowania administracyjnego w rozumieniu pkt 23 lit. b) komunikatu w sprawie współpracy lub, jeżeli to niemożliwe, w świetle okoliczności łagodzącej wynikającej z tego, że informacje te pozwoliły Komisji stwierdzić występowanie naruszenia z mniejszą trudnością w rozumieniu pkt 3 tiret szóste wytycznych dotyczących obliczania grzywien nałożonych w zastosowaniu art. 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17 oraz art. 65 ust. 5 [EWWiS] (Dz.U. 1998, C 9, s. 3, zwanych dalej „wytycznymi”).

Uwagi wstępne w przedmiocie nieograniczonego prawa orzekania sądu Unii

206 Na podstawie art. 261 TFUE (dawniej art. 229 WE) sądy Unii uzyskały nieograniczone prawo orzekania w przedmiocie kar nadane różnymi rozporządzeniami. W szczególności art. 17 rozporządzenia nr 17 i art. 31 rozporządzenia nr 1/2003 przewidują,

że Sąd orzeka w ramach nieograniczonego prawa orzekania w przedmiocie skarg wniesionych przeciwko decyzjom, na podstawie których Komisja nakłada lub nałożyła grzywnę.

²⁰⁷ Sądy Unii mogą jednak korzystać z tego nieograniczonego prawa orzekania tylko w ramach kontroli zgodności z prawem aktów instytucji, a w szczególności skarg o stwierdzenie nieważności. Artykuł 261 TFUE (dawniej art. 229 WE) nie stanowi autonomicznego środka prawnego, lecz jedynie rozszerza zakres uprawnień, jakimi dysponuje sąd Unii w ramach skargi, o której mowa w art. 263 TFUE (dawniej art. 230 WE). A zatem skarga mająca na celu wykorzystanie przez sąd Unii nieograniczonego prawa orzekania względem decyzji nakładającej karę zawiera lub zastępuje w sposób konieczny wniosek o całkowite lub częściowe stwierdzenie nieważności tej decyzji (postanowienie Sądu z dnia 9 listopada 2004 r. w sprawie T-252/03 FNICGV przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-3795, pkt 25).

²⁰⁸ Poza zwykłą kontrolą zgodności z prawem dokonywaną w ramach skargi o stwierdzenie nieważności na podstawie art. 263 TFUE (dawniej art. 230 WE), która pozwala jedynie oddalić skargę o stwierdzenie nieważności lub stwierdzić nieważność zaskarżonego aktu, jak przewiduje art. 264 TFUE (dawniej art. 231 WE), nieograniczone prawo orzekania upoważnia sąd Unii do zmiany zaskarżonego aktu, nawet bez stwierdzania jego nieważności, z uwzględnieniem wszystkich okoliczności faktycznych, tak aby zmienić na przykład kwotę nałożonej grzywny (wyrok Trybunału z dnia 15 października 2002 r. w sprawach połączonych C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, od C-250/99 P do C-252/99 P i C-254/99 P *Limburgse Vinyl Maatschappij i in. przeciwko Komisji*, Rec. s. I-8375, pkt 692). Wynika z tego, że w dziedzinach, w których Komisja zachowała zakres swobody, np. w kwestii wyznaczenia wskaźnika zwiększenia kwoty grzywny z tytułu trwania naruszenia lub konieczności nadania karze charakteru odstrasżającego czy też w kwestii oceny jakości i użyteczności współpracy przedsiębiorstwa w toku postępowania administracyjnego, zwłaszcza w porównaniu ze współpracą innych przedsiębiorstw, fakt, że kontrola zgodności z prawem przeprowadzana w ramach skargi o stwierdzenie nieważności na podstawie

art. 263 TFUE (dawniej art. 230 WE) ogranicza się do sprawdzenia braku oczywistego błędu w ocenie, nie przesądza co do zasady o korzystaniu przez sąd Unii z nieograniczonego prawa orzekania (zob. podobnie ww. w pkt 59 wyrok Sądu z dnia 15 czerwca 2005 r. w sprawie Tokai Carbon i in. przeciwko Komisji, pkt 164 i przytoczone tam orzecznictwo; wyrok Sądu z dnia 6 maja 2009 r. w sprawie T-116/04 Wieland-Werke przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-1087, pkt 32, 33, 124).

209 W ramach nieograniczonego prawa orzekania sąd Unii jest właściwy do oceny odpowiedniego charakteru kwoty grzywien w świetle kryteriów wyznaczonych, w zależności od przypadku, w art. 15 ust. 4 rozporządzenia nr 17 lub art. 23 ust. 2 lit. a) rozporządzenia nr 1/2003 (wyroki Trybunału z dnia 16 listopada 2000 r.: w sprawie C-248/98 P KNP BT przeciwko Komisji, Rec. s. I-9641, pkt 40; w sprawie C-280/98 P Weig przeciwko Komisji, Rec. s. I-9757, pkt 41; ww. w pkt 58 wyrok w sprawie Cascades przeciwko Komisji, pkt 41). Ocena ta może uzasadniać przedstawienie i uwzględnienie dodatkowych informacji, które nie zostały wymienione w decyzji Komisji nakładającej grzywnę (zob. wyrok Sądu z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawach połączonych T-236/01, T-239/01, od T-244/01 do T-246/01, T-251/01 i T-252/01 Tokai Carbon i in. przeciwko Komisji, Rec. s. II-1181, pkt 165 i przytoczone tam orzecznictwo; ww. w pkt 59 wyrok z dnia 15 czerwca 2005 r. w sprawie Tokai Carbon i in. przeciwko Komisji, pkt 164, 190).

210 W niniejszej sprawie, zgodnie ze wszystkimi żądaniami dotyczącymi częściowej zmiany zaskarżonej decyzji, Sąd musi rozpatrzyć, w ramach nieograniczonego prawa orzekania, czy należy zmienić art. 2 lit. d) i f) zaskarżonej decyzji, nawet w braku stwierdzenia nieważności, aby zmienić kwotę grzywien nałożonych na FEH i FES. W związku z tym należy uwzględnić, oprócz wad zarzucanych na poparcie żądań dotyczących stwierdzenia nieważności art. 1 lit. g) i h) oraz art. 2 lit. d) i f) zaskarżonej decyzji, które zostały stwierdzone w ramach kontroli zgodności z prawem, również wady, które podniesiono jedynie na poparcie żądań dotyczących zmiany art. 2 lit. d) i f) zaskarżonej decyzji oraz wszystkie informacje przedstawione przez strony w ramach niniejszego sporu, które wydają się istotne na potrzeby oszacowania kwoty omawianych grzywien.

W przedmiocie niemożliwości prawnego przypisania FEH naruszenia w okresie od końca września 2000 r. do dnia 30 września 2002 r.

Argumenty stron

- 211 W świetle zarzutów pierwszego, drugiego i trzeciego skarżąca wnosi do Sądu o wykorzystanie nieograniczonego prawa orzekania wynikającego z art. 261 TFUE (dawniej art. 229 WE) i znaczne obniżenie kwoty grzywny nałożonej na FEH, mając na względzie niemożliwość prawnego przypisania jej naruszenia w okresie od końca września 2000 r. do dnia 30 września 2002 r.
- 212 Komisja uważa, że zarzuty pierwszy, drugi i trzeci należy oddalić, a w konsekwencji skarżąca powinna przegrać sprawę.

Ocena Sądu

- 213 Jako że Komisja mogła zgodnie z prawem przypisać FEH w zaskarżonej decyzji uczestnictwo pierwszego przedmiotowego przedsiębiorstwa w naruszeniu, które trwało nieprzerwanie od końca września 2000 r. do dnia 30 września 2002 r., i że w konsekwencji należy oddalić zarzuty pierwszy, drugi i trzeci (zob. pkt 139, 147 powyżej), nie ma potrzeby, aby Sąd w ramach korzystania z nieograniczonego prawa orzekania zmieniał w tym względzie art. 2 lit. d) zaskarżonej decyzji.
- 214 Należy zatem oddalić niniejsze żądania dotyczące częściowej zmiany zaskarżonej decyzji.

W przedmiocie niemożliwości prawnego przypisania FES naruszenia w okresie od dnia 15 kwietnia 1988 r. do dnia 30 września 2002 r.

Argumenty stron

- 215 W świetle zarzutu czwartego skarżąca wnosi do Sądu o skorzystanie z nieograniczonego prawa orzekania wynikającego z art. 261 TFUE (dawniej art. 229 WE) i znaczne obniżenie kwoty grzywny nałożonej na FES, mając na względzie, że nie można jej przypisać zgodnie z prawem uczestnictwa pierwszego przedmiotowego przedsiębiorstwa w naruszeniu w okresie od dnia 15 kwietnia 1988 r. do dnia 30 września 2002 r.
- 216 Komisja uważa, że zarzut czwarty należy oddalić, a w konsekwencji skarżąca powinna przegrać sprawę.

Ocena Sądu

- 217 Jako że Komisja mogła zgodnie z prawem przypisać FES w zaskarżonej decyzji uczestnictwo pierwszego przedmiotowego przedsiębiorstwa w naruszeniu w okresie od dnia 1 lipca 2001 r. do dnia 30 września 2002 r. (zob. pkt 171 powyżej), nie ma potrzeby, aby Sąd, w ramach korzystania z nieograniczonego prawa orzekania, zmieniał w tym względzie art. 2 lit. d) zaskarżonej decyzji. W konsekwencji należy oddalić niniejsze żądania dotyczące częściowej zmiany zaskarżonej decyzji.
- 218 Sąd powinien natomiast, w ramach korzystania z nieograniczonego prawa orzekania, zmienić częściowo zaskarżoną decyzję w następstwie stwierdzenia nieważności art. 2

lit. d) zaskarżonej decyzji, ponieważ opiera się on na nieuzasadnionym stwierdzeniu, że FES może być uważana za osobiście odpowiedzialną za naruszenie w okresie od dnia 15 kwietnia 1988 r. do dnia 30 czerwca 2001 r. (zob. pkt 170, 172 powyżej).

- 219 Jeżeli chodzi o dokładny zakres zmiany art. 2 lit. d) zaskarżonej decyzji, należy najpierw stwierdzić, że w przypadku FES przypisanie uczestnictwa pierwszego przedmiotowego przedsiębiorstwa w naruszeniu w okresie od dnia 15 kwietnia 1988 r. do dnia 30 czerwca 2001 r. zostało uwzględnione do celów określenia kwoty nałożonych na nią grzywien oraz że skutkowało to podniesieniem kwoty tych grzywien, co wynika z motywu 498 zaskarżonej decyzji.
- 220 Następnie, aby podjąć decyzję o zwiększeniu wyjściowej kwoty grzywiny nałożonej na FES w zależności od czasu trwania przypisywanego jej naruszenia, nie należy zarzucać metody zastosowanej przez Komisję w motywie 492 zaskarżonej decyzji, zgodnie z którą w przypadku naruszeń trwających ponad rok kwoty wyjściowe grzywien są powiększane o 10% za każdy pełny rok naruszenia i o 5% za każdy dodatkowy okres trwający co najmniej 6 miesięcy, lecz krócej niż jeden rok. Chociaż jest prawdą, że metoda ta różni się nieco od metody opisaney w wytycznych, która w przypadku naruszeń o średnim czasie trwania (zazwyczaj 1–5 lat) przewiduje kwotę mogącą odpowiadać nawet 50% kwoty przyjętej z tytułu ciężaru naruszenia, jest ona jednak zgodna ze zwyczajową praktyką Komisji w zakresie stosowania wspomnianych wytycznych. Należy ponadto zaznaczyć, że Komisja stosowała tę metodę w odniesieniu do wszystkich przedsiębiorstw, które uczestniczyły w naruszeniu stwierdzonym w art. 1 zaskarżonej decyzji oraz że skarżąca nie zakwestionowała jej w ramach niniejszej skargi.
- 221 Wreszcie, mając na uwadze stwierdzenie nieważności art. 2 lit. d) zaskarżonej decyzji, ponieważ opiera się on na błędnym stwierdzeniu, że FES może być uważana za osobiście odpowiedzialną za uczestnictwo pierwszego przedmiotowego przedsiębiorstwa w naruszeniu w okresie od dnia 15 kwietnia 1988 r. do 30 czerwca 2001 r., nie można

przyjąć, jeżeli o nie chodzi, tak jak zrobiono to w motywie 498 zaskarżonej decyzji, długotrwałego naruszenia trwającego czternaście lat i cztery miesiące, co uzasadniałoby, zgodnie z zasadami przedstawionymi w motywie 492 zaskarżonej decyzji, zwiększenie wyjściowej kwoty grzywny o 140%, lecz jedynie naruszenie o średnim czasie trwania wynoszącym jeden rok i trzy miesiące, co uzasadniałoby zwiększenie wyjściowej kwoty grzywny ustalonej na 1 000 000 EUR o 10%, jak to wynika z motywu 490 zaskarżonej decyzji, a w konsekwencji wyznaczenie na 1 100 000 EUR podstawowej kwoty grzywny należnej od FES, płatnej solidarnie z FEH z powodu uczestnictwa pierwszego przedmiotowego przedsiębiorstwa w naruszeniu w okresie od dnia 1 lipca 2001 r. do dnia 30 września 2002 r., bez uszczerbku dla obniżek, które należałoby ewentualnie zastosować w odniesieniu do tej kwoty, aby odpowiednio uwzględnić okoliczności łagodzące, na które powołała się skarżąca (zob. pkt 226–268 powyżej).

W przedmiocie niemożliwości prawnego przypisania FEH i FES, jako spółkom dominującym JAEPS, uczestnictwa drugiego przedmiotowego przedsiębiorstwa w kartelu w okresie od dnia 1 października 2002 r. do dnia 11 maja 2004 r.

Argumenty stron

- ²²² W świetle zarzutu piątego i argumentu drugiego z zarzutu czwartego skarżąca wnosi do Sądu o skorzystanie z nieograniczonego prawa orzekania wynikającego z art. 261 TFUE (dawniej art. 229 WE) i znaczne obniżenie kwoty grzywny nałożonej na FEH i FES, ze względu na niemożliwość przypisania im zgodnie z prawem, jako spółkom dominującym JAEPS, uczestnictwa drugiego przedmiotowego przedsiębiorstwa w naruszeniu w okresie od dnia 1 października 2002 r. do dnia 11 maja 2004 r.

- 223 Komisja uważa, że czwarty zarzut i argument drugi zarzutu czwartego należy oddalić, a w konsekwencji skarżąca powinna przegrać sprawę.

Ocena Sądu

- 224 W zaskarżonej decyzji Komisja mogła zgodnie z prawem przypisać FEH i FES, jako spółkom dominującym JAEPS, uczestnictwo drugiego przedmiotowego przedsiębiorstwa w naruszeniu w okresie od dnia 1 października 2002 r. do dnia 11 maja 2004 r. (zob. pkt 203, 204 powyżej). Nie ma potrzeby, aby Trybunał korzystał z nieograniczonego prawa orzekania i zmieniał w tym względzie art. 2 lit. f) zaskarżonej decyzji.
- 225 W konsekwencji należy oddalić niniejsze żądania dotyczące częściowej zmiany zaskarżonej decyzji.

W przedmiocie konieczności obniżenia kwoty grzywien nałożonych na FEH i FES w świetle zwiększenia wartości informacji przekazanych w toku postępowania administracyjnego na podstawie komunikatu w sprawie współpracy lub, tytułem ewentualnym, z tytułu okoliczności łagodzącej, na podstawie wytycznych

Argumenty stron

- 226 Skarżąca wnosi do Sądu o skorzystanie z nieograniczonego prawa orzekania wynikającego z art. 261 TFUE (dawniej art. 229 WE) i obniżenie o 50% kwoty grzywien nałożonych na FEH i FES, w świetle pkt 21 i 22, a także pkt 23 lit. b) komunikatu w sprawie

współpracy, mając na względzie zwiększenie wartości informacji przekazanych przez nie Komisji podczas postępowania administracyjnego, w oświadczeniu na podstawie komunikatu w sprawie współpracy, odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów i w piśmie z dnia 29 września 2006 r. (zob. pkt 19, 20, 25 powyżej), dzięki którym Komisja mogła udowodnić podejrzewane naruszenie. Okoliczność, że informacje te zostały dostarczone po piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów, nie wyklucza spełnienia kryterium zwiększenia wartości dowodów w rozumieniu komunikatu w sprawie współpracy.

227 Tytułem ewentualnym skarżąca wnosi do Sądu o obniżenie kwoty grzywny, która została nałożona na FEH i FES, mając na względzie, że skoro ich skuteczna współpraca w toku postępowania administracyjnego ułatwiła Komisji stwierdzenie występowania naruszenia, może być ona traktowana, w świetle orzecznictwa, jako okoliczność łagodząca na podstawie pkt 3 tiret szóste wytycznych.

228 Komisja wnosi o oddalenie niniejszych żądań.

Ocena Sądu

229 Przed przystąpieniem do badania co do istoty niniejszych żądań należy ustalić, do których motywów zaskarżonej decyzji się odnoszą i przypomnieć zasady dotyczące obniżania grzywien w świetle dowodów dostarczonych przez przedsiębiorstwo uczestniczące w naruszeniu i jego faktycznej współpracy w toku postępowania administracyjnego.

— W przedmiocie motywów zaskarżonej decyzji, których dotyczą żądania zmiany

²³⁰ W motywach 548–550 zaskarżonej decyzji Komisja zaznaczyła, co następuje, jeżeli chodzi o współpracę FEH i FES w toku postępowania administracyjnego:

„(548) Po przesłaniu pisma w sprawie przedstawienia zarzutów Fuji złożyła wniosek o obniżenie grzywnien na podstawie komunikatu w sprawie [współpracy] (w dniu 12 lipca 2006 r.), wnosząc o uwzględnienie w tym zakresie również jej odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów. W dniu 28 września 2006 r. Fuji uzupełniła swoje poprzednie oświadczenia, dołączając późniejsze zeznanie byłego pracownika.

(549) W oświadczeniach Fuji opisała kartel i przyznała, że istniał on w formie opisanej w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów. Przyznała, że uczestniczyła w nim od kwietnia 1988 r. »do września lub okolic września 2000 r.«. Fuji opisała procedury wewnętrzne kartelu, zwłaszcza jeżeli chodzi o kontakty między przedsiębiorstwami japońskimi, i przekazała niektóre dowody, w szczególności listę dokumentów zawierającą projekty, w przypadku których uzgodniono, zgodnie z regułami kartelu, że zostaną wdrożone po wrześniu 2000 r. [zob. motyw 198]. Fuji zakwestionowała jednak swoje uczestnictwo po wrześniu 2000 r., a także odpowiedzialność za naruszenie popełnione przez JAEPS.

(550) Mając na uwadze, że wniosek Fuji został złożony po piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów, a także znaczenie tych oświadczeń, Komisja sądzi, że oświadczenia Fuji nie poprawiły istotnie zdolności Komisji do udowodnienia przedmiotowych faktów, ponieważ Fuji potwierdziła okoliczności faktyczne, które Komisja ustaliła już w sposób wymagany prawem, i nie przekazała informacji,

które mogłyby uzasadnić nowe zarzuty. Zatem jej uwagi nie zwiększyły wartości dowodów, które Komisja posiadała już w dniu przekazania dowodów i nie uzasadniają obniżenia kwoty grzywny zgodnie z komunikatem w sprawie [współpracy]”.

— W przedmiocie zasad dotyczących obniżki grzywien w świetle dowodów dostarczonych przez przedsiębiorstwo uczestniczące w naruszeniu i jego skutecznej współpracy w toku postępowania administracyjnego

²³¹ Zgodnie z orzecnictwem obniżka kwoty grzywien, które mają zostać nałożone z powodu naruszenia prawa konkurencji, w przypadku gdy przedsiębiorstwa, które uczestniczyły w naruszeniu, współpracują z Komisją, znajduje uzasadnienie w tym, że taka współpraca ułatwia zadanie Komisji mające na celu stwierdzenie istnienia tego naruszenia oraz ewentualnie jego zakończenie (wyrok Trybunału z dnia 28 czerwca 2005 r. w sprawach połączonych C-189/02 P, C-202/02 P, od C-205/02 P do C-208/02 P i C-213/02 P Dansk Rørindustri i in. przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. I-5425, pkt 399; ww. w pkt 142 wyrok w sprawie BPB de Eendracht przeciwko Komisji, pkt 325; wyrok Sądu z dnia 14 maja 1998 r. w sprawie T-338/94 Finnboard przeciwko Komisji, Rec. s. II-1617, pkt 363).

²³² Punkty 20–23 komunikatu w sprawie współpracy przewidują, co następuje:

„20. Przedsiębiorstwa, które nie spełniają warunków określonych w sekcji A [»Zwolnienie z grzywien«], mogą kwalifikować się do skorzystania ze zmniejszenia wszelkich grzywien, które w innym przypadku zostałyby nałożone.

21. W celu zakwalifikowania się do zmniejszenia grzywien przedsiębiorstwo musi dostarczyć Komisji takie dowody domniemanego naruszenia, które przyczyniają się do zwiększenia wartości dowodów już będących w posiadaniu Komisji oraz musi wycofać się z udziału w domniemanym naruszeniu najpóźniej z chwilą składania dowodów.

22. Pojęcie zwiększenia wartości odnosi się do zakresu, w którym dostarczone dowody zwiększają, poprzez swój charakter lub poziom szczegółowości, możliwość udowodnienia przez Komisję danego stanu faktycznego. Przy tej ocenie Komisja zasadniczo uzna pisemne dowody pochodzące z okresu, do którego odnosi się stan faktyczny, za mające większą wartość niż dowody ustalone później. Podobnie dowody bezpośrednio odnoszące się do danego stanu faktycznego zasadniczo zostaną uznane za posiadające większą wartość niż dowody odnoszące się tylko pośrednio.

23. Komisja ustali w końcowej decyzji przyjętej na końcu procedury administracyjnej:

- a) czy dowody dostarczone przez przedsiębiorstwo znacząco zwiększają wartość dowodów będących w posiadaniu Komisji w tym samym czasie;
- b) poziom zmniejszenia grzywien, z którego skorzysta przedsiębiorstwo [...].

W celu ustalenia poziomu zmniejszenia [...] Komisja uwzględni moment złożenia dowodów spełniających warunki określone w pkt 21 oraz zakres, w jakim zwiększają

wartość dowodów już posiadanych. Może także uwzględnić zakres i ciągłość współpracy prowadzonej przez przedsiębiorstwo po dniu złożenia dowodów.

Ponadto, jeżeli przedsiębiorstwo przedstawi dowody odnoszące się do stanu faktycznego uprzednio nieznanego Komisji, mające bezpośredni wpływ na siłę lub czas trwania domniemanego kartelu, Komisja nie uwzględni tych elementów przy ustalaniu grzywnen nakładanych na przedsiębiorstwo, które dostarczyło te dowody”.

233 Wytyczne przewidują, iż nowa metoda stosowana w celu obliczania grzywny działa według schematu opartego na określeniu kwoty podstawowej, którą zwiększa się, aby uwzględnić okoliczności obciążające lub zmniejsza, aby uwzględnić okoliczności łagodzące.

234 Punkt 3 tiret szóste wytycznych przewiduje, że skuteczna współpraca przedsiębiorstwa w toku postępowania, poza zakresem zastosowania komunikatu w sprawie współpracy, może na przykład stanowić okoliczność łagodzącą uzasadniającą zmniejszenie podstawowej kwoty grzywny.

235 Jakkolwiek komunikat w sprawie współpracy i wytyczne, które wynikają z samoograniczenia przez Komisję zakresu uznania (zob. pkt 208 powyżej), nie są normą prawną, której w każdym razie musi przestrzegać administracja, to stanowią jednak normę postępowania, która stanowi pewną wskazówkę dla praktyki administracyjnej podczas wykonywania przez Komisję uprawnień w zakresie nakładania grzywnen z tytułu naruszenia art. 81 WE i art. 53 porozumienia EOG, od której administracja nie może odstąpić w konkretnym przypadku bez podania powodów, które byłyby zgodne z zasadą równego traktowania (zob. podobnie i analogicznie ww. w pkt 196 wyrok w sprawie Itochu przeciwko Komisji, pkt 63 i przytoczone tam orzecznictwo).

— W przedmiocie analizy informacji i dowodów przekazanych przez FEH i FES, które miałyby „znacząco zwiększać wartość” informacji znajdujących się już w posiadaniu Komisji i stanowiłyby „skuteczną współpracę” w toku postępowania administracyjnego

- 236 Skarżąca odnosi się w niniejszym przypadku do niektórych informacji na temat występowania wspólnego uzgodnienia od 1988 r. i jego wzajemnego charakteru, które FEH i FES przekazały Komisji podczas postępowania administracyjnego i zawarte w motywie 255 zaskarżonej decyzji, a także do zbioru dokumentów, w szczególności porozumień zawartych w ramach kartelu i dotyczących trzynastu różnych projektów RIG, o których wspomniano w motywie 198 zaskarżonej decyzji.
- 237 Komisja utrzymuje ogólnie, że wspomniane informacje i dokumenty nie „zwiększały znacząco wartości” i nie stanowiły „skutecznej współpracy” FEH i FES podczas dochodzenia, ponieważ zostały przekazane po doręczeniu pisma w sprawie przedstawienia zarzutów, a zatem na etapie, kiedy Komisja jasno przedstawiła już okoliczności, na których opierała się w niniejszej sprawie, oraz ich kwalifikację prawną, jak wynika to również z pkt 26 komunikatu w sprawie współpracy.
- 238 Pismo w sprawie przedstawienia zarzutów winno umożliwić zainteresowanym rzeczywiście zapoznanie się z tym, jakie zachowania są im zarzucane przez Komisję, a wymóg ten jest zachowany wówczas, gdy ostateczna decyzja nie obciąża zainteresowanych odpowiedzialnością za naruszenia inne niż te, które były przedmiotem pisma w sprawie przedstawienia zarzutów, oraz uwzględnia jedynie fakty, co do których zainteresowani mieli możliwość wypowiedzenia się (wyrok Sądu z dnia 30 września 2003 r. w sprawach połączonych T-191/98, od T-212/98 do T-214/98 Atlantic Container Line i in. przeciwko Komisji, Rec. s. II-3275, pkt 138; ww. w pkt 209 wyrok z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawach połączonych Tokai Carbon i in. przeciwko Komisji, pkt 47; zob. również podobnie ww. w pkt 98 wyrok w sprawie ACF Chemiefarma przeciwko Komisji pkt 94). Niemniej jednak, o ile naruszenia zarzucone przedsiębiorstwu w decyzji nie mogą różnić się od naruszeń wskazanych w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów, o tyle inaczej jest w przypadku uwzględnionych

okoliczności faktycznych, ponieważ w odniesieniu do tych ostatnich wystarczy, że zainteresowane przedsiębiorstwa miały możliwość zajęcia stanowiska w przedmiocie wszystkich faktów, które są im zarzucane. Sądy Unii wyraźnie stwierdziły to, orzekając, iż żaden przepis nie zakazuje Komisji przekazania stronom, po wysłaniu pisma w sprawie przedstawienia zarzutów, nowych dokumentów, które według niej potwierdzają jej tezę, pod warunkiem że zapewni ona przedsiębiorstwom czas niezbędny do przedstawienia ich opinii w tej kwestii (wyrok Sądu z dnia 20 marca 2002 r. w sprawie T-23/99 LR AF 1998 przeciwko Komisji, Rec. s. II-1705, pkt 190; zob. również podobnie wyrok Trybunału z dnia 25 października 1983 r. w sprawie 107/82 AEG-Telefunken przeciwko Komisji, Rec. s. 3151, pkt 29).

²³⁹ Chociaż prawdą jest, że data przekazania dowodów Komisji wpływa na ich kwalifikację jako dokumentów znacząco zwiększających wartość dowodów, gdyż kwalifikacja ta zależy od dowodów znajdujących się już w aktach sprawy Komisji w dniu ich przekazania, to sam fakt, że dowody zostały przekazane po doręczeniu pisma w sprawie przedstawienia zarzutów nie wyklucza tego, iż wciąż mogą one znacząco zwiększać wartość dowodów pomimo zaawansowanego etapu postępowania administracyjnego. Zwłaszcza we wniosku na podstawie komunikatu w sprawie współpracy przedstawionym po wysłaniu pisma w sprawie przedstawienia zarzutów przedsiębiorstwo może skoncentrować się na okolicznościach faktycznych, które jego zdaniem nie zostały dowiedzione w sposób wymagany prawem, aby zwiększyć wartość dowodów już posiadanych przez Komisję.

²⁴⁰ Ponadto w pkt 26 komunikatu w sprawie współpracy powołano się jedynie na proceduralny obowiązek po stronie Komisji. Nie przewiduje on, że każda współpraca przedsiębiorstwa przy sporządzaniu dowodu naruszenia jest nieuchronnie pozbawiona wartości, jeżeli nastąpiła dopiero po przesłaniu pisma w sprawie przedstawienia zarzutów. Należy ponadto zaznaczyć, że taka współpraca może być bardzo

użyteczna, jeżeli Komisja nie знаła wcześniej przekazanych informacji i jeżeli mają one bezpośredni wpływ na wagę lub czas trwania domniemanego kartelu.

— W przedmiocie analizy informacji dostarczonych przez FEH i FES na temat występowania wspólnego uzgodnienia od 1988 r. i jego wzajemnego charakteru

²⁴¹ Tytułem wstępu należy przypomnieć, że w motywie 125 zaskarżonej decyzji Komisja uznała, iż „wspólne uzgodnienie” było niepisany porozumieniem zawartym między przedsiębiorstwami japońskimi i europejskimi, zgodnie z którym „Japończycy nie powinni składać ofert na europejskie projekty [RIG] i odwrotnie Europejczycy nie powinni składać ofert na japońskie projekty [RIG]” oraz „Japonia i kraje europejskie, w których europejscy członkowie kartelu mają uprzywilejowaną pozycję, są zastrzeżone dla określonych członków kartelu i nie powinny być przedmiotem żadnej interwencji ze strony pozostałych członków”. W motywie 261 zaskarżonej decyzji Komisja stwierdziła ponadto, że „[z]godnie z logiką kartelu [...] ustalono na podstawie oświadczeń [członków kartelu] i innych dowodów z dokumentów, że porozumienie antykonkurencyjne istniało i obejmowało wzajemne respektowanie największej części rynku EOG przez Japończyków oraz rynku japońskiego przez Europejczyków”, że „ustal[ono] również, iż w kontekście monitorowania globalnych kontyngentów sprzedaży w EOG poza krajami macierzystymi była księgowana w globalnych limitach” oraz że „[m]echanizm ten świadczył, z uwagi na definicję i wdrażanie, o występowaniu ograniczającego celu [...]”.

²⁴² Wspólne uzgodnienie jest jedynym elementem, który pozwala stwierdzić, że przedsiębiorstwa japońskie, zgodnie z wyrażeniem użytym w motywie 261 zaskarżonej decyzji, „rzeczywiście uczestniczyły w naruszeniu” stwierdzonym w art. 1 zaskarżonej decyzji. Po pierwsze, jak wynika z motywów 119, 126, 244 i 246 zaskarżonej decyzji,

porozumienie GQ, którego przedsiębiorstwa japońskie były stronami, nie miało zastosowania do krajów Europy Zachodniej. Po drugie, jak wynika na przykład z motywu 247 zaskarżonej decyzji, Komisja nie stwierdziła w zaskarżonej decyzji, że przedsiębiorstwa japońskie były stronami uzgodnień, takich jak porozumienie EQ, które miały bezpośrednie następstwa na rynku europejskim. W tych okolicznościach to właśnie wspólne uzgodnienie opisane w motywach 125 i 261 zaskarżonej decyzji pozwala powiązać przedsiębiorstwa japońskie z rynkiem EOG, a zatem jest ewentualną podstawą kompetencji Komisji wobec tych przedsiębiorstw.

²⁴³ Z motywów 125–132 i 255–264 zaskarżonej decyzji wynika, że aby ustalić występowanie wspólnego uzgodnienia opisanego w motywach 125 i 261 zaskarżonej decyzji, Komisja nie oparła się wyłącznie, jak błędnie twierdzi skarżąca, na postępowaniu przedmiotowych przedsiębiorstw na rynku, lecz na „zbiorze spójnych dowodów obciążających”, na który składają się następujące elementy:

- oświadczenia spółek grupy Areva (zob. przypisy 70 i 71 zaskarżonej decyzji) i oświadczenia ABB (zob. przypis 72 zaskarżonej decyzji), z których wynika, że kartel powstał w celu utrzymania istniejącego stanu rzeczy z uwzględnieniem historycznych części rynku i tradycyjnych uprzywilejowanych pozycji stron (zob. motyw 124 zaskarżonej decyzji);

- oświadczenia ABB, a w szczególności jednego z byłych pracowników, pana M., bezpośredniego świadka okoliczności faktycznych (zob. przypisy 73–75 zaskarżonej decyzji), a także oświadczenia FEH i FES (zob. przypis 76 zaskarżonej decyzji), z których wynika, że podział projektów na szczeblu światowym opierał się na wspólnym uzgodnieniu (zob. motywy 125, 255, 262, 263 zaskarżonej decyzji);

- fakt, że ani Alstom, ani spółki grupy Areva, ani grupa VA Tech otwarcie nie zakwestionowały występowania wspólnego uzgodnienia (zob. motywy 124, 127, 253 zaskarżonej decyzji);

- porozumienie GQ i załącznik 2 do niego przekazane przez ABB w zakresie, w jakim przewidywało ono pierwotnie listę krajów wyłączonych, na której znajdowały się w szczególności Japonia i większość krajów Europy Zachodniej, która została następnie rozbudowana do rynku „Europy” i na podstawie której wspomniane regiony były traktowane zgodnie ze specjalnymi zasadami przydziału, w duchu wspólnego uzgodnienia (motyw 126, przypis 62 zaskarżonej decyzji);

- dowody z dokumentów pochodzące z okresu naruszenia, przekazane przez ABB lub spółki grupy Hitachi lub JAEPS, z których wynika, że nie wykluczano przydziału przedsiębiorstwom japońskim projektów RIG w Islandii, Liechtensteinie oraz, przez długi czas, w Europie Wschodniej, na ten temat przedsiębiorstwa japońskie i europejskie prowadziły rozmowy podczas dostosowania kartelu w 2002 r., jeżeli chodzi o to, czy Europa Środkowo-Wschodnia była rynkiem Europejczyków, oraz w wyniku czego przedsiębiorstwa europejskie podzieliły się faktycznie odpowiednimi projektami RIG w Europie, w tym – od 2002 r. – projektami RIG w Europie Wschodniej (motywy 127, 128, 256 zaskarżonej decyzji);

- odpowiedź FEH i FES na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, oświadczenia spółek grupy Hitachi lub JAEPS [przypisy 85 i 86 zaskarżonej decyzji], a także wiele dowodów z dokumentów pochodzących z okresu naruszenia, przekazanych przez ABB, z których wynika, że przedsiębiorstwa japońskie również wiedziały o istnieniu uzgodnień na szczeblu europejskim (choć niekoniecznie znały ich szczegóły lub zasady) dotyczących projektów RIG i posiadały bieżące informacje na temat projektów RIG, w szczególności niektórych projektów RIG w Europie, podzielonych między przedsiębiorstwa europejskie; były również wcześniej informowane o niektórych projektach RIG w Europie, nie tylko w Islandii, lecz

również w niektórych krajach nieuwzględnionych w załączniku 2 do porozumienia GQ, zgodnie z możliwością informowania przewidzianą w załączniku 2 do porozumienia EQ, o czym poinformowała ABB (motywy 119, 129–132 zaskarżonej decyzji).

²⁴⁴ Skarżąca zaznaczyła, że oświadczenia FEH i FES dotyczące występowania wspólnego uzgodnienia od 1988 r. i jego wzajemnego charakteru, o czym mowa w motywie 255 zaskarżonej decyzji, znacząco zwiększają wartość dowodów dla Komisji, ponieważ pozwoliły jej one udowodnić występowanie i zakres wspólnego uzgodnienia w sposób wymagany prawem, mając na uwadze wymogi orzecznictwa i wiarygodne wyjaśnienie alternatywne oparte na występowaniu silnych barier przy wejściu na europejski rynek projektów RIG zniechęcających dostawców japońskich, które zostało przedstawione lub poparte przez spółki grupy Hitachi lub JAEPS, Toshiba, Melco, spółki grupy Areva i grupę VA Tech.

²⁴⁵ Bezsporne jest, że podczas postępowania administracyjnego i, po raz pierwszy, w odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów FEH i FES przyznały się do występowania wspólnego uzgodnienia, stwierdzając, co następuje:

„Chociaż Fuji miała świadomość wspólnego uzgodnienia, zgodnie z którym producenci japońscy nie próbowali wejść na rynek europejski, nie było to głównym powodem jej nieobecności, jeżeli chodzi o sprzedaż projektów RIG w EOG. Fuji nie była ważnym i wiarygodnym dostawcą projektów RIG dla Europy z następujących powodów [...]”.

²⁴⁶ Bez potrzeby odnoszenia się do późniejszych oświadczeń FEH i FES można stwierdzić, że – jak zaznaczono w motywach 125 i 255 zaskarżonej decyzji – FEH i FES

faktycznie potwierdziły w ten sposób, chociaż dość nieprecyzyjnie, występowanie wspólnego uzgodnienia i istotnej części jego treści, tj. że producenci japońscy zobowiązali się nie wchodzić na rynek europejski. Ponadto w tej samej odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów FEH i FES stwierdziły, w przypisie, że „producenci japońscy nie byli stronami [porozumienia EQ]”, że „[j]ako tacy, przedstawiciele Fuji nie wiedzieli, czy [porozumienie EQ] zostało zawarte w Wiedniu”, że „[n]ie znali treści [porozumienia EQ]” oraz że „[z]resztą [...] informacje dotyczące przydziału projektów [RIG] w krajach europejskich nieuwzględnionych w załączniku 2 do porozumienia GQ nie były systematycznie przekazywane producentom japońskim”. Oświadczenie to można uznać za potwierdzenie faktu, że producenci japońscy wiedzieli o podziale projektów RIG między przedsiębiorstwa europejskie, również w niektórych krajach nieuwzględnionych w załączniku 2 do porozumienia GQ. Jednak, w przeciwieństwie do tego, co Komisja stwierdziła w motywie 129 zaskarżonej decyzji, nie można uznać, w świetle tych informacji, że przedsiębiorstwa japońskie wiedziały również o istnieniu uzgodnień na szczeblu europejskim.

²⁴⁷ Z motywów zaskarżonej decyzji przytoczonych w pkt 243 powyżej w związku z motywami 88, 91 i 95 wynika, że w chwili, gdy Komisja zapoznała się z tymi oświadczeniami, zawartymi po raz pierwszy w odpowiedzi FEH i FES na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów z dnia 30 czerwca 2006 r., posiadała dowody wymienione w pkt 243 powyżej, tj. dowody z dokumentów przekazanych przez ABB i spółki grupy Hitachi lub JAEPS, a także wyraźne oświadczenia spółek grupy Areva, ABB i spółek grupy Hitachi lub JAEPS, z których – według Komisji – można było logicznie wywnioskować występowanie „wspólnego uzgodnienia”, które zostało opisane w motywie 125 zaskarżonej decyzji.

²⁴⁸ W motywach 258 i 261 zaskarżonej decyzji Komisja podniosła bowiem zasadniczo, że występowanie „wspólnego uzgodnienia” opisanego w motywie 125 zaskarżonej decyzji można było wywnioskować z oświadczeń członków kartelu i pozostałych

dokumentów z dowodów zawartych w aktach sprawy, gdyż – w świetle tych dowodów – jawiło się ono jako wyjaśnienie spójne i zgodne z logiką kartelu. Zatem, jak zaznaczyła Komisja w motywach 258–260, występowanie „wspólnego uzgodnienia”, opisanego w motywie 125 zaskarżonej decyzji, pozwalało wyjaśnić w sposób spójny:

- powody księgowania sprzedaży w niektórych krajach EOG (tych, które nie były uznawane za „kraje macierzyste”) w limitach kartelu i kontrolowania jej przez strony tych porozumień, podczas gdy sprzedaż w Japonii i pozostałych krajach EOG („kraje macierzyste”) nie była „zaliczana” (motyw 258 zaskarżonej decyzji);
- powody, po pierwsze, uwzględniania w limitach światowych sprzedaży w większości krajów Europy, a po drugie, braku odnotowania odmiennego traktowania sprzedaży w EOG w dokumentach, mając na uwadze, że wszystkie kraje EOG były po prostu oznaczone jako terytoria wyłączone z porozumienia GQ (motyw 258 zaskarżonej decyzji);
- powody, dla których przedsiębiorstwa japońskie nie składały częściej ofert w Europie i rzekomo nawet nie zakładały wejścia na rynek europejski przez 16 lat za pomocą środków analogicznych do tych, które były stosowane na innych rynkach w pozostałych częściach świata (motywy 259, 260 zaskarżonej decyzji).

²⁴⁹ Skarżąca podnosi jednak, że oświadczenia członków kartelu i pozostałe dowody z dokumentów potwierdzające wyjaśnienie Komisji w sprawie występowania „wspólnego

uzgodnienia” są pozbawione znaczenia, ponieważ zostały sformułowane w sposób niejednoznaczny i nie wystarczają, aby odrzucić wspomniane wiarygodne wyjaśnienie alternatywne, którego udzieliło kilka przedsiębiorstw uczestniczących w kartelu, zgodnie z którym występowanie silnych barier w dostępie sprawiało, że wejście na rynek europejskich projektów RIG było mniej atrakcyjne pod względem handlowym dla japońskich dostawców tych produktów.

²⁵⁰ Należy jednak zaznaczyć, że alternatywne wyjaśnienie, do którego odnosi się skarżąca, nie jest zgodne z oświadczeniami członków kartelu i pozostałymi dowodami z dokumentów, w szczególności wymienionymi w pkt 243, z których wynika, że podczas dostosowywania kartelu w 2002 r. miały miejsce rozmowy między przedsiębiorstwami japońskimi a przedsiębiorstwami europejskimi w kwestii, czy rynki Europy Środkowo-Wschodniej są zarezerwowane dla przedsiębiorstw europejskich, że przedsiębiorstwa japońskie były również informowane, w ramach kartelu, o przydziale niektórych projektów RIG w Europie, podczas gdy wszystkie kraje EOG były, co do zasady, oznaczane, jako terytoria wyłączone z porozumienia GQ, co oznacza, że nie powinny, a priori, być księgowane we wspólnym limicie europejskim oraz że przedsiębiorstwa japońskie również były informowane z wyprzedzeniem o niektórych projektach RIG w Europie, nie tylko w Islandii, lecz również w niektórych krajach nieuwzględnionych w załączniku 2 do porozumienia GQ. Jak słusznie podniosła Komisja w motywach 256 i 257 zaskarżonej decyzji, prowadzenie takich rozmów jest natomiast zgodne z faktem, że przedsiębiorstwa japońskie były postrzegane przez ich odpowiedniki europejskie jako potencjalni wiarygodni konkurenci na rynkach europejskich, z faktem, że w szczególności, przed 2002 r., uczestniczyły one w przetargach w Europie Środkowo-Wschodniej lub sprzedawały projekty RIG, które miały być wykorzystane na tym obszarze, oraz faktem, że przedsiębiorstwa europejskie miały zaakceptować, w ramach kartelu, którego celem było utrzymanie historycznego rynku przez jego członków, „poświęcenie” projektów RIG poza Europą poprzez księgowanie europejskich projektów RIG (spoza „krajów macierzystych”) w łącznym limicie przewidzianym w porozumieniu GQ w zamian za możliwość kontrolowania własnego poziomu cen w Europie.

- 251 Ponadto należy stwierdzić, że Komisja posiadała już oświadczenia ABB, o których mowa w pkt 243 powyżej, które potwierdzały jej wnioski dotyczące występowania i zakresu wspólnego uzgodnienia, jakie „[można było] obiektywnie wyciągnąć z ogólnego mechanizmu kartelu”, zgodnie z wyrażeniem użytym przez Komisję w motywie 262 zaskarżonej decyzji, na podstawie oświadczeń członków kartelu i pozostałych dowodów z dokumentów wymienionych w pkt 243 powyżej. Ponadto z dokumentów przedstawionych przez Komisję na wniosek Sądu (zob. pkt 37 powyżej) wynika, że w dniu 30 czerwca 2006 r., i równocześnie z odpowiedzią FEH i FES na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, Komisja dysponowała odpowiedzią spółek grupy Hitachi lub JAEPS na to samo pismo, które potwierdzały księgowanie niektórych projektów RIG w Europie (spoza „krajów macierzystych”) w ogólnym limicie europejskim przewidzianym porozumieniem GQ.
- 252 Zatem, chociaż w ramach „spójnego zbioru dowodów obciążających”, na którym Komisja oparła się w zaskarżonej decyzji, oświadczenia FEH i FES były w pewnym stopniu użyteczne, potwierdziły one jedynie, w sposób mniej precyzyjny i bezpośredni niż poprzednie oświadczenia ABB, występowanie i zakres wspólnego uzgodnienia, które można było już wywnioskować z oświadczeń członków kartelu i pozostałych dowodów z dokumentów dostarczonych Komisji oraz wymienionych w pkt 243 powyżej.
- 253 W tym kontekście należy stwierdzić, że dość ogólne oświadczenia FEH i FES, chociaż niepozbawione pewnej mocy dowodowej, nie posiadają znaczącej mocy dowodowej w stosunku do informacji posiadanych przez Komisję i nie uzasadniają obniżenia grzywny przez Komisję na podstawie pkt 21, 22 i 23 komunikatu w sprawie współpracy.
- 254 Jeżeli chodzi o argumenty skarżącej, z których wynika, że współpraca FEH i FES uzasadnia jednak obniżkę kwoty grzywny na podstawie pkt 3 tiret szóste wytycznych,

należy przypomnieć, że w zakresie, w jakim postanowienie to przewiduje jako okoliczność łagodzącą „efektywną [skuteczną] współpracę przedsiębiorstwa w toku postępowania, poza zakresem stosowania obwieszczenia [komunikatu w sprawie współpracy]”, odnosi się ona nieuchronnie, przynajmniej jeżeli chodzi o porozumienia horyzontalne, o których mowa w tym komunikacie, do współpracy, która jest niewystarczająca, aby uzasadnić obniżkę na podstawie komunikatu w sprawie współpracy (zob. podobnie i analogicznie ww. w pkt 88 wyrok w sprawie Mannesmannröhren-Werke przeciwko Komisji, pkt 307).

²⁵⁵ Należy jednak również przypomnieć, że aby obniżenie grzywny ze względu na współpracę było zasadne, zachowanie przedsiębiorstwa musi ułatwić Komisji zadanie polegające na stwierdzaniu i zwalczaniu naruszeń prawa konkurencji (zob. analogicznie ww. w pkt 88 wyrok w sprawie Mannesmannröhren-Werke przeciwko Komisji, pkt 308 i przytoczone tam orzecznictwo). W tych okolicznościach należy uznać, że sytuacja określona w pkt 3 tiret szóste wytycznych jest wyjątkowa, jeśli chodzi o porozumienia horyzontalne, o których mowa w tych wytycznych, skoro musiała zaistnieć „skuteczna” współpraca, która ułatwiła zadanie Komisji, lecz która nie jest objęta komunikatem w sprawie współpracy (zob. analogicznie ww. w pkt 88 wyrok w sprawie Mannesmannröhren-Werke przeciwko Komisji, pkt 308).

²⁵⁶ W niniejszym przypadku nie można uznać, że oświadczenia FEH i FES ułatwiły zadanie Komisji polegające na stwierdzaniu i zwalczaniu naruszeń, ponieważ – jak zaznaczono w pkt 252 powyżej – potwierdziły one jedynie w drugiej kolejności, i to w sposób mniej precyzyjny i bezpośredni niż wcześniejsze oświadczenia ABB, występowanie i treść wspólnego uzgodnienia, które można było już wywnioskować z oświadczeń członków kartelu i pozostałych dowodów z dokumentów dostarczonych Komisji, a w szczególności z niektórych dowodów wymienionych w pkt 243 powyżej.

257 Należy zatem stwierdzić, że oświadczenia FEH i FES nie uzasadniają zastosowania wobec nich obniżki kwoty nałożonych na nie grzywien z tego względu, że skutecznie współpracowały w toku postępowania, w rozumieniu pkt 3 tiret szóste wytycznych. Sąd nie powinien zatem, w ramach nieograniczonego prawa orzekania, zmieniać w tym względzie art. 2 lit. d) zaskarżonej decyzji.

258 W konsekwencji należy oddalić w całości niniejsze żądania skarżącej.

— W przedmiocie analizy wyboru dokumentów, w szczególności kart uzgodnień, sporządzonych w czasie występowania okoliczności faktycznych i dotyczących trzynastu różnych projektów RIG objętych uzgodnieniami kartelu

259 Skarżąca podnosi ponadto, że wybór dokumentów, w szczególności kart uzgodnień sporządzonych w czasie wystąpienia okoliczności faktycznych i dotyczących trzynastu różnych projektów RIG objętych uzgodnieniami kartelu, które przekazała Komisji w toku postępowania administracyjnego znacząco zwiększył wartość dowodów, zwiększając zdolność Komisji do ustalenia, że kartel nie przestał funkcjonować po spotkaniu, które odbyło się w [poufne] w [poufne].

260 Należy zaznaczyć, że dokumenty przywołane przez skarżącą nie zostały przytoczone w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów, a po raz pierwszy wymieniono je w motywie 198 zaskarżonej decyzji.

261 Z zaskarżonej decyzji, a także z akt sprawy wynika ponadto, że dane dotyczące projektów RIG noszących numery referencyjne [poufne] pochodzą z kart uzgodnień i innych dokumentów specjalnych znajdujących się w załączniku 2 do oświadczenia FEH i FES na podstawie komunikatu w sprawie współpracy. Chociaż Komisja nie sprecyzowała, skąd pochodzą dane dotyczące projektu RIG noszącego numer referencyjny [poufne], z akt sprawy wynika, że FEH i FES również przekazały kartę uzgodnień dotyczącą tego projektu, umieszczając ją w załączniku 2 do swojego oświadczenia na podstawie komunikatu w sprawie współpracy.

262 W motywie 198 zaskarżonej decyzji Komisja rzeczywiście wskazała, że niektóre dane dotyczące wspomnianych projektów RIG zostały przekazane przez ABB, a z odpowiedzi Komisji na pytania i wezwanie Sądu do przedłożenia dokumentów (zob. pkt 37 powyżej) wynika, że przekazanie tych danych nastąpiło 7 maja 2004 r. (zob. pkt 10 powyżej) w postaci listy projektów RIG. Jednak lista, która została sporządzona przez Komisję na wniosek Sądu, zawiera jedynie niektóre z danych dotyczących projektów RIG noszących numery referencyjne [poufne] i [poufne], a dane te nie odpowiadają danym znajdującym się w motywie 198 zaskarżonej decyzji. Należy zatem uznać, że istotne są tylko te dane dotyczące wspomnianych projektów RIG, które zostały przekazane przez FEH i FES w załączniku 2 do oświadczenia na podstawie komunikatu w sprawie współpracy.

263 Należy stwierdzić, że dane dotyczące projektów RIG noszące numery referencyjne [poufne], przekazane przez FEH i FES, a w szczególności dane dotyczące porozumienia w sprawie projektu RIG noszącego numer referencyjny [poufne], w który zaangażowane było pierwsze przedmiotowe przedsiębiorstwo, a który obowiązywał od [poufne] do [poufne], miały bezpośredni wpływ na domniemany czas funkcjonowania

kartelu względem FEH i FES, pozwalając Komisji na ustalenie, że pierwsze przedmiotowe przedsiębiorstwo nadal uczestniczyło w naruszeniu od września 2000 r. do dnia 1 października 2002 r.

²⁶⁴ Ponadto zwłaszcza z motywu 290 zaskarżonej decyzji oraz z pkt 80, 94 i 97–101 powyżej wynika, że porozumienia zawarte między członkami kartelu w sprawie ośmiu projektów RIG noszących numery referencyjne [*poufne*] posłużyły Komisji do ustalenia, że pierwsze przedmiotowe przedsiębiorstwo wraz z innymi przedsiębiorstwami nadal uczestniczyło w kartelu w latach 2000–2001. Spośród dokumentów, którymi dysponuje Komisja, jedynie porozumienia zawarte między członkami kartelu w sprawie wspomnianych ośmiu projektów pozwalają stwierdzić, że co najmniej do września lub października 2001 r. wspomniani członkowie kartelu byli jeszcze związani umowami zawartymi w ramach kartelu, co zwiększa zdolność Komisji do stwierdzenia, że kartel nadal funkcjonował w tym okresie.

²⁶⁵ Ponieważ ustalono, że FEH i FES przekazały wszystkie istotne dane dotyczące wspomnianych porozumień, które wcześniej zostały pominięte przez Komisję, należy obniżyć podstawową kwotę grzywny zgodnie z pkt 23 komunikatu w sprawie współpracy, aby nie uwzględniać tych okoliczności faktycznych przy ustalaniu kwoty grzywny, które zostały na nie nałożone w art. 2 lit. d) zaskarżonej decyzji.

²⁶⁶ Z powyższego wynika, że Komisja powinna była obniżyć kwotę grzywny, którą nałożyła na FEH i FES, aby nie uwzględniać ich udziału w naruszeniu od września 2000 r. do dnia 30 września 2002 r. W tych okolicznościach bezcelowe jest sprawdzanie, czy – jak utrzymuje skarżąca – należy obniżyć kwotę grzywny FEH – FES, ponieważ, przekazując listę porozumień, spółki skutecznie współpracowały w toku postępowania, w rozumieniu pkt 3 tiret szóste wytycznych.

²⁶⁷ Zgodnie z metodą przyjętą w zaskarżonej decyzji (zob. pkt 220 powyżej) obliczenie kwoty grzywien nałożonych na FEH i FES musi zostać zmienione w taki sposób, aby uwzględnić fakt, że ani w przypadku FEH, ani w przypadku FES nie można zwiększyć wyjściowej kwoty grzywiny z powodu uczestnictwa pierwszego przedmiotowego przedsiębiorstwa w naruszeniu przez cały okres od końca września 2000 r. do dnia 30 września 2002 r. Zgodnie z zasadami określonymi w motywie 492 zaskarżonej decyzji na FES nie można nałożyć 10% podwyżki wyjściowej kwoty grzywiny z powodu uczestnictwa pierwszego przedmiotowego przedsiębiorstwa w naruszeniu w okresie od dnia 1 lipca 2001 r. do dnia 30 września 2002 r., jak przewidziano w pkt 221 powyżej, zaś naruszenie trwające 12 lat i 3 miesiące, które uzasadnia zwiększenie wyjściowej kwoty grzywiny o 120%, można uwzględnić jedynie w przypadku FEH, a zatem można na nią nałożyć grzywnę w kwocie 2 200 000 EUR z powodu uczestnictwa pierwszego przedmiotowego przedsiębiorstwa w naruszeniu w okresie od dnia 15 kwietnia 1988 r. do dnia 30 września 2002 r.

²⁶⁸ W świetle powyższych uwag grzywna w kwocie 2 400 000 EUR, obliczona w motywach 522 i 552 zaskarżonej decyzji (przypisy 457 i 465 zaskarżonej decyzji), należna od FEH, musi zostać ostatecznie obniżona do kwoty 2 200 000 EUR, a 1 000 000 EUR z kwoty należnej od FEH musi zostać zapłacone solidarnie przez FEH i FES.

²⁶⁹ W sentencji niniejszego wyroku należy jednak uwzględnić, że – jak wspomniano w pkt 43 powyżej, od dnia 1 kwietnia 2011 r. Fuji Electric Co. Ltd, która jest nową nazwą FEH, zastąpiła prawnie FES i wstąpiła w jej prawa, co oznacza, że interesy FEH i FES łączą się teraz w tej spółce. W konsekwencji należy zmienić art. 2 lit. d) zaskarżonej decyzji w taki sposób, że kwota grzywiny nałożonej na skarżącą, dawniej zwaną FEH i wstępującą w prawa FES, wynosi 2 200 000 EUR.

W przedmiocie kosztów

- 270 Zgodnie z art. 87 § 3 regulaminu postępowania, w razie częściowego tylko uwzględnienia żądań, Sąd może postanowić, że koszty zostaną podzielone albo że każda ze stron poniesie swoje własne koszty.
- 271 W związku z tym, że skarga została częściowo uwzględniona, właściwa ocena okoliczności sprawy wymaga, by Komisja pokryła jedną czwartą kosztów poniesionych przez skarżącą i jedną czwartą własnych kosztów. Skarżąca ponosi trzy czwarte kosztów własnych i trzy czwarte kosztów Komisji.

Z powyższych względów

SĄD (druga izba)

orzeka, co następuje:

- 1) **Stwierdza się nieważność art. 1 lit. h) i art. 2 lit. d) decyzji Komisji C(2006) 6762 wersja ostateczna z dnia 24 stycznia 2007 r. w sprawie postępowania na podstawie art. 81 traktatu WE i art. 53 porozumienia EOG (sprawa COMP/F/38.899 – Rozdzielnicze z izolacją gazową), w zakresie, w jakim stwierdzają one lub opierają się na stwierdzeniu, że Fuji Electric Systems Co. Ltd, w której prawa wstępuje Fuji Electric Co. Ltd, może być uważana za osobie odpowiedzialną za naruszenie w okresie od września 2000 r. do dnia 30 czerwca 2001 r.**

- 2) **Kwotę grzywny nałożonej na Fuji Electric, dawniej zwaną Fuji Electric Holdings Co. Ltd i wstępującą w prawa Fuji Electric Systems w art. 2 lit. d) decyzji C(2006) 6762 wersja ostateczna ustala się w wysokości 2 200 000 EUR.**

- 3) **Komisja Europejska pokrywa jedną czwartą kosztów poniesionych przez Fuji Electric oraz jedną czwartą swych własnych kosztów.**

- 4) **Fuji Electric pokrywa trzy czwarte swych własnych kosztów oraz trzy czwarte kosztów poniesionych przez Komisję.**

Pelikánová

Jürimäe

Soldevila Fragoso

Wyrok ogłoszono na posiedzeniu jawnym w Luksemburgu w dniu 12 lipca 2011 r.

Podpisy

Spis treści

Okoliczności powstania sporu	II - 4104
1. Rozpatrywany produkt	II - 4105
2. Przedmiotowe przedsiębiorstwa	II - 4106
3. Postępowanie administracyjne	II - 4106
4. Zaskarżona decyzja	II - 4110
Przebieg postępowania i żądania stron	II - 4113
Co do prawa	II - 4116
1. W przedmiocie żądań częściowego stwierdzenia nieważności zaskarżonej decyzji ..	II - 4117
Uwagi wstępne w przedmiocie przedsiębiorstw, których dotyczy naruszenie stwierdzone w art. 1 lit. g) i h) zaskarżonej decyzji i w przedmiocie odpowiedzialności ciążącej z tego powodu na FEH i FES	II - 4118
W przedmiocie zarzutów pierwszego i drugiego, opartych na oczywistych błędach w ocenie, a także naruszeniu prawa do rzetelnego procesu, zasady domniemania niewinności, zasady in dubio pro reo oraz naruszenia zasad w zakresie rozkładu ciężaru dowodu	II - 4122
Argumenty stron	II - 4122
Ocena Sądu	II - 4123
— W przedmiocie dokładnego przedmiotu zakwestionowania leżącego u podstaw zarzutów pierwszego i drugiego	II - 4124
— W przedmiocie motywów zaskarżonej decyzji, których dotyczy zakwestionowanie leżące u podstaw zarzutów pierwszego i drugiego ..	II - 4126

FUJI ELECTRIC PRZECIWKO KOMISJI

— W przedmiocie zasad dotyczących przeprowadzania dowodu naruszenia art. 81 WE i art. 53 porozumienia EOG oraz dowodu uczestnictwa przedsiębiorstwa w takim naruszeniu	II - 4133
— W przedmiocie analizy dowodów leżących u podstaw zaskarżonej decyzji	II - 4138
— W przedmiocie analizy alternatywnych dowodów dostarczonych przez skarżącą	II - 4144
W przedmiocie zarzutu trzeciego, opartego na naruszeniu zasady równego traktowania obarczającym wniosek Komisji, że FEH nadal uczestniczyła w naruszeniu po spotkaniu członków japońskich, które odbyło się „we wrześniu lub w okolicach” września 2000 r.	II - 4158
Argumenty stron	II - 4158
Ocena Sądu	II - 4159
W przedmiocie zarzutu czwartego, opartego na oczywistym błędzie w ocenie obarczającym wniosek Komisji, że FES uczestniczyła w naruszeniu w okresie od dnia 15 kwietnia 1988 r. do dnia 11 maja 2004 r.	II - 4161
Argumenty stron	II - 4161
Ocena Sądu	II - 4162
W przedmiocie zarzutu piątego opartego na oczywistych błędach w ocenie lub naruszeniach prawa obarczających wniosek Komisji, że FEH i FES należy uważać za osobiście i solidarnie odpowiedzialne za uczestnictwo JAEPS w naruszeniu	II - 4171
Argumenty stron	II - 4171
Ocena Sądu	II - 4172
— W przedmiocie zakwestionowania leżącego u podstaw zarzutu piątego	II - 4172
— W przedmiocie motywów zaskarżonej decyzji, których dotyczy zarzut piąty	II - 4173

— W przedmiocie zasad mających zastosowanie do przypisania naruszenia prawa konkurencji w stosunkach między spółką zależną a spółką dominującą	II - 4175
— W przedmiocie dowodów faktycznego wykonywania przez FEH i FES uprawnień kierowniczych w stosunku do JAEPS zgromadzonych przez Komisję w zaskarżonej decyzji	II - 4178
2. W przedmiocie żądań dotyczących częściowej zmiany zaskarżonej decyzji	II - 4184
Uwagi wstępne w przedmiocie nieograniczonego prawa orzekania sądu Unii	II - 4184
W przedmiocie niemożliwości prawnego przypisania FEH naruszenia w okresie od końca września 2000 r. do dnia 30 września 2002 r.	II - 4187
Argumenty stron	II - 4187
Ocena Sądu	II - 4187
W przedmiocie niemożliwości prawnego przypisania FES naruszenia w okresie od dnia 15 kwietnia 1988 r. do dnia 30 września 2002 r.	II - 4188
Argumenty stron	II - 4188
Ocena Sądu	II - 4188
W przedmiocie niemożliwości prawnego przypisania FEH i FES, jako spółkom dominującym JAEPS, uczestnictwa drugiego przedmiotowego przedsiębiorstwa w kartelu w okresie od dnia 1 października 2002 r. do dnia 11 maja 2004 r.	II - 4190
Argumenty stron	II - 4190
Ocena Sądu	II - 4191
W przedmiocie konieczności obniżenia kwoty grzywien nałożonych na FEH i FES w świetle zwiększenia wartości informacji przekazanych w toku postępowania administracyjnego na podstawie komunikatu w sprawie współpracy lub, tytułem ewentualnym, z tytułu okoliczności łagodzącej, na podstawie wytycznych	II - 4191
Argumenty stron	II - 4191

FUJI ELECTRIC PRZECIWKO KOMISJI

Ocena Sądu	II - 4192
— W przedmiocie motywów zaskarżonej decyzji, których dotyczą żądania zmiany	II - 4193
— W przedmiocie zasad dotyczących obniżki grzywien w świetle dowodów dostarczonych przez przedsiębiorstwo uczestniczące w naruszeniu i jego skutecznej współpracy w toku postępowania administracyjnego	II - 4194
— W przedmiocie analizy informacji i dowodów przekazanych przez FEH i FES, które miałyby „znacząco zwiększać wartość” informacji znajdujących się już w posiadaniu Komisji i stanowiłyby „skuteczną współpracę” w toku postępowania administracyjnego	II - 4197
— W przedmiocie analizy informacji dostarczonych przez FEH i FES na temat występowania wspólnego uzgodnienia od 1988 r. i jego wzajemnego charakteru	II - 4199
— W przedmiocie analizy wyboru dokumentów, w szczególności kart uzgodnień, sporządzonych w czasie występowania okoliczności faktycznych i dotyczących trzynastu różnych projektów RIG objętych uzgodnieniami kartelu	II - 4208
W przedmiocie kosztów	II - 4212